

Är problemen ett problem för ungdomsboken?

Hur uppfattar gymnasieungdomar beskrivningarna av problem i
samtidsrealistisk ungdomslitteratur utgiven 2001?

Åsa Bååth

© Åsa Bååth

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren.

| | |
|-----------------------|---|
| Svensk titel: | Är problemen ett problem för ungdomsboken. Hur uppfattar ungdomar beskrivningarna av problem i samtidsrealistisk ungdomslitteratur utgiven 2001? |
| Engelsk titel: | <i>Are problems a problem for the youth novel? How does the youth perceive the problem descriptions of the contemporary period in the youth novels published during 2001?</i> |
| Författare: | Åsa Bååth |
| Färdigställd: | 2003 |
| Handledare: | Gunilla Borén. Kollegium 3 |

Abstract:

There can be a gap between the author and the reader. This gap is especially remarkable when the author is an adult and the reader is a young person. The librarian has an important role as an intermediary of literature when it comes to selecting literature for young people. From this perspective the purpose of this paper has been to investigate how young people comprehend the problems and the stories of youth novels, first published in 2001, and to investigate to what extent descriptions of problems occur in this literature and what kind of problems that are described.

The investigation consists of three parts: an examination of reviews of youth novels written by editors from Bibliotekstjänst and an examination of a number of youth to examine a number of youth novels that have been read, and sixteen interviews with college students in the first and third grade have also been done. To analyze the results I have chosen to use different parts of literature reception science.

The result indicates that the young people who have been interviewed are mostly positive to the book they have read. They think that the author often has succeeded in capturing the thoughts of the youth as one of the young interviewed expressed it. They recognize the main plot but the extent of recognition varies when it comes to the different problems that are described in the books. The older youth often reacted on the form of the book. A split was shown between those who liked the theme in the book and felt that the book is a youth novel and those who felt that they soon will become an adults and want to be addressed in a more grown-up way. The absolute majority of the youth novels published in 2001 that had problems as a theme also often included several different problems.

Nyckelord: ungdomar, ungdomslitteratur, ungdomsbok, samtidsrealistisk litteratur, receptionsforskning, problem,

| | |
|---|-----------|
| 1. INLEDNING..... | 3 |
| SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR..... | 4 |
| 1.1 UPPSATSENS DISPOSITION | 5 |
| 1.2 INFORMATIONSSÖKNING..... | 5 |
| 2. METOD..... | 6 |
| 2.1 LITTERATURSTUDIE..... | 6 |
| 2.2 INTERVJU SOM METOD | 6 |
| 2.3 URVAL | 7 |
| 3. UNGDOMAR OCH LÄSNING..... | 10 |
| 3.1 UNGDOMSGRUPPEN..... | 10 |
| 3.1.1 Ung i samhället..... | 11 |
| 3.2 UNGDOMARS LÄSNING..... | 12 |
| 3.2.1 Undersökningar om ungdomars läsning..... | 12 |
| 3.3 UNGDOMSBOKEN..... | 14 |
| 3.3.1 Vad är en ungdomsbok | 14 |
| 3.3.2 Undersökningar om ungdomsböcker..... | 15 |
| 3.3.3 Problem som tema i ungdomsboken..... | 16 |
| 3.3.4 Slutet i ungdomsboken..... | 17 |
| 3.3.5 Kritik kring ungdomsboken | 17 |
| 3.3.6 Ungdomslitteratur och vuxenlitteratur..... | 18 |
| 3.3.7 Ungdomsbokens historiska utveckling..... | 19 |
| 3.3.8 Ungdomsboken 1945- 1980..... | 20 |
| 3.3.9 Ungdomsboken 1980- 1990..... | 20 |
| 3.4 RECEPTIONSFORSKNING..... | 21 |
| 3.4.1 Några begrepp inom receptionsforskning..... | 23 |
| 3.5 LÄSNING..... | 24 |
| 3.5.1 Läsutveckling | 24 |
| 3.5.2 Identifikation..... | 24 |
| 3.5.3 Realism..... | 25 |
| 3.5.4 Tänkare | 25 |
| 4. UNDERSÖKNINGSRESULTAT AV UNGDOMSBOKEN 2001 | 26 |
| 4.1 SAMBINDNINGSHÄFTENA 2001 | 26 |
| 4.1.1 Mobbning..... | 26 |
| 4.1.2 Kärlek och sexualitet | 26 |
| 4.1.3 Övergrepp, våldtäkt & sexuella trakasserier | 27 |
| 4.1.4 Svåra hemförhållanden och föräldrarelationen | 27 |
| 4.1.5 Sjukdom..... | 28 |
| 4.1.6 Handikapp | 29 |
| 4.1.7 Föräldrar som är avlidna | 29 |
| 4.1.8 Unga som avlidit..... | 29 |
| 4.1.9 Droger och doping | 30 |
| 4.1.10 Våld, misshandel och stöld | 30 |
| 4.1.11 Arbetslöshet..... | 31 |
| 4.1.12 Skolan..... | 31 |
| 4.1.13 Rasism | 31 |
| 4.1.14 Att leva under krig och att tvingas fly från sitt hemland..... | 31 |
| 4.1.15 Utomparlamentariska aktiviteter | 31 |
| 4.2 NÄRLÄSNING AV FYRA UNGDOMSBÖCKER UTGIVNA ÅR 2001..... | 32 |
| 4.2.1 Svåra hemförhållanden och föräldrarelationen | 32 |
| 4.2.2 Utomstående vuxna..... | 33 |
| 4.2.3 Missbruk och kriminalitet..... | 33 |
| 4.2.4 Sexualitet | 34 |
| 4.2.5 Mobbning, rasism & utomparlamentariska aktioner..... | 35 |
| 4.2.6 Död, dödande och unga döda | 35 |

| | |
|--|-----------|
| 5. INTERVJUERNAS MED UNGDOMARNAS | 36 |
| 5.1 SANDOR SLASH IDA | 36 |
| 5.1.1 Ungdomarnas läsvanor..... | 36 |
| 5.1.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken..... | 37 |
| 5.1.3 Sandor och Ida..... | 38 |
| 5.1.4 Alkohol och droger | 39 |
| 5.1.5 Identifikation och trovärdighet..... | 39 |
| 5.1.6 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad anser de om slutet i boken | 40 |
| 5.1.7 Vad tycker ungdomarna om boken..... | 41 |
| 5.2 CELL GRÖN | 42 |
| 5.2.1 Läsvanor..... | 42 |
| 5.2.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken..... | 42 |
| 5.2.5 Emmas och Jakobs föräldrar..... | 43 |
| 5.2.6 Hur uppfattar ungdomarna de utomparlamentariska aktiviteterna utförda av djurrättsaktivister samt Emmas fängeslevistelse | 44 |
| 5.2.7 Identifikation och trovärdighet..... | 45 |
| 5.2.8 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken..... | 45 |
| 5.2.9 Vad tycker ungdomarna om boken..... | 45 |
| 5.3 DEN JAG ÄR..... | 46 |
| 5.3.1 Läsvanor..... | 46 |
| 5.3.2 Finns det något ungdomarna tyckte om eller inte tyckte om i boken..... | 46 |
| 5.3.3 Hanna och Joakim..... | 47 |
| 5.3.4 Joakims tankar om att klä sig i kvinnokläder..... | 48 |
| 5.3.5 Identifikation och trovärdighet..... | 48 |
| 5.3.6 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad tycker de om slutet av boken | 49 |
| 5.2.7 Vad tycker ungdomarna om boken..... | 50 |
| 5.4 LUCIA I SVART | 51 |
| 5.4.1 Läsvanor..... | 51 |
| 5.4.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken..... | 51 |
| 5.4.3 Abra | 52 |
| 5.4.4 Hur upplever ungdomarna beskrivningen av Abras relationer till pojkar..... | 52 |
| 5.4.5 Alkohol- och drogproblematiken..... | 52 |
| 5.4.6 Identifikation och trovärdighet..... | 53 |
| 5.4.7 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad anser de om slutet i boken | 54 |
| 5.4.8 Vad tycker ungdomarna om boken..... | 54 |
| 6. ANALYS OCH DISKUSSION | 55 |
| 6.1 ANALYS OCH DISKUSSION AV 2001 ÅRS UTGIVNING AV SAMTIDSREALISTISKA UNGDOMSBÖCKER...55 | |
| 6.2 ANALYS OCH DISKUSSION AV INTERVJUERNAS MED UNGDOMARNAS.....58 | |
| 6.2.1 Hur uppfattar ungdomarna berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken? ... 59 | |
| 6.2.2 Skiljer sig uppfattningarna om ungdomsbokens mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet?..... 61 | |
| 6.2.3 Vad tycker ungdomarna om de böcker som de läst?..... 64 | |
| 7.SLUTDISKUSSION | 65 |
| 8. SAMMANFATTNING | 66 |
| LITTERATURFÖRTECKNING | 68 |
| SKÖNLITTERATUR | 68 |
| FACKLITTERATUR | 68 |
| RAPPORTER..... | 71 |
| BILAGA | 72 |
| INTERVJUMANUAL..... | 72 |

1. Inledning

"Älskling. Har du ätit? Du måste äta. Ska du inte... För visst är det...? Är det inte vanlig dag idag? Ska inte du till skolan?"

Ida får en klump i halsen. Hon blir så rörd av mammas misslyckade ansträngningar att vara som en mamma ska och smeker henne ömt över kinden, som om det var hon själv som var mamman och mamman hennes sjuka lilla barn."
(Kadefors 2001 s.26)

Texten ovan är hämtad från boken *Sandor slash Ida* skriven av Sara Kadefors och är ett stycke prosa från en av de samtida realistiska ungdomsböcker, som ungdomarna kan möta på biblioteket. Ungdomars läsning intresserar mig och inför denna uppsats har mina tankar dragits mot deras läsning av skönlitteratur. Ungdomars läsande sägs minska efter slukaråldern vid 9-12 års ålder. Då funderar jag på vad det kan tänkas bero på och om det har något att göra med ungdomsbokens innehåll. Ungdomsbokens innehåll har beskrivits som nattsvart, något som jag undrar är representativt för den samtida realistiska ungdomslitteraturen. I arbetet som bibliotekarie är det viktigt att veta hur ungdomar uppfattar den samtida ungdomslitteraturen, vill inte ungdomarna läsa den litteratur som ges ut för dem och som biblioteket erbjuder därför att den innehåller många mörka teman, då kan det vara befogat att se över bibliotekens inköp och urval av ungdomslitteratur.

Empirin är uppdelat i två delar, en litteraturstudie och en läsarundersökning. I den första delen, litteraturstudien, ligger tonvikten på texter som den ovan är exempel på; beskrivningar av problem som ungdomar kan ha i sin livsvärld som när ungdomar får agera föräldrar till sina egna föräldrar. Inför den här delen läser jag facklitteratur inom ämnesområdena ungdomar och läsning samt om ungdomslitteratur. Detta för att få en bild över vad som skrivits om ungdomar och läsning. Målet med första delen av uppsatsen är att försöka se i vilka och i vilken omfattning de dystra och mörka teman återkommer i modern realistisk ungdomslitteratur.

Då ungdomstiden är en omvälvande och intensiv utvecklingsperiod mellan barndom och vuxenliv känns valet av användargrupp för mig extra spännande. Valet av uppsatsämne utgår dock inte ifrån något motsatsförhållande till övriga användargrupper utan utifrån ett personligt intresse för ungdomar som individer och grupp. Intresset för ungdomar och ungdomsgrupper och hur deras liv ter sig startade på gymnasiet då jag valde kursen "Ungdom och föreningsarbete". Efter avslutad kurs växte intresset för ungdomar sig allt starkare, vilket lett till att jag efter gymnasiet valde att påbörja gymnasieläroutbildningen i Göteborg; vilken avbröts efter två år i och med att jag började studera på Bibliotekshögskolan i Borås.

I den andra delen av uppsatsen kommer fokus att flyttas från ungdomsbokens text och innehåll till ungdomars tankar kring de olika teman som tecknas i ungdomslitteraturen. Här tittar jag på hur den samtidsrealistiska ungdomsboken och de problem som där i beskrivs uppfattas av de presumtiva läsarna, ungdomarna. Ungdomsgruppen beskrivs ofta som en problematisk grupp. Till exempel sägs de ägna sig åt droger och sex på ett närmast ociviliserat sätt. Det finns förväntningar på ungdomsgruppen. Inför storhelger

går det ibland att läsa i tidningarna om ungdomars förväntade supande och vandalisering; redan innan ungdomarna gjort något beskrivs de som en problematisk grupp. (Lalander & Johansson 1999 s. 7) Vuxna har tankar om ungdomsvärlden. Författarna har rimligtvis även de tankar om läsaren. Då funderar jag på om vuxnas och författarnas förutfattade tankar om ungdomarna stämmer med ungdomarnas egen uppfattning om den egna verkligheten. Centralt för ungdomsboken är att den beskriver de problem som den unge har. I läsningen av ungdomsböcker relaterar ungdomarna eller ej, till de problem vuxna författare skriver om i sina böcker, till sin egen livsvärld. Det vore spännande att få svar på vad ungdomarna själva anser om den bild som finns av deras problem i ungdomsboken vars huvudperson oftast är en jämnårig. Det är betydelsefullt att veta vad ungdomarna anser eftersom ungdomslitteraturens tänkta läsare just är ungdomarna!

Syfte & frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka i vilken omfattning olika teman av problem förekommer i samtidsrealistisk ungdomslitteratur förstagångsutgiven år 2001. Vilka är de problemen? Ett andra syfte med uppsatsen är att försöka se hur ungdomar på gymnasiet årskurs ett och tre ser på berättelserna och de problemen som tecknas i ungdomslitteraturen. Böckerna som kommer att undersökas är realistiskt skrivna med ett tidsperspektiv förlagt i dagens samhälle. Fokus för undersökningen ligger kring temat 'problem'.

Utifrån detta syfte har fem frågor utkristalliserats:

- Vilka problem beskrivs i den samtidsrealistiska ungdomsboken förstagångsutgiven år 2001?
- I vilken omfattning förekommer dessa problem i den samtidsrealistiska ungdomsboken förstagångsutgiven 2001?
- Hur uppfattar ungdomarna berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken?
- Skiljer sig uppfattningen, angående ovan ställda fråga, mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet?
- Vad tycker ungdomarna om att läsa dessa böcker?

1.1 Uppsatsens disposition

I följande avsnitt gör jag en kortfattad presentation av uppsatsens olika kapitel.

Kapitel 1 innehåller inledning med en kort introduktion till ämnet. Här presenteras problemformuleringen. I detta kapitel finns även uppsatsens syfte, frågeställningar och hur jag sökt informationen för uppsatsen.

I kapitel 2 beskrivs min metod som är intervjuer och en litteraturstudie. Här finns min redogörelse för hur mitt urval har gått till.

I kapitel 3 presenteras en teoretisk del om ungdomsgruppen och dess läsning, men även olika aspekter kring ungdomsboken. Den teori jag har valt att använda mig av återfinns i detta kapitel.

Kapitel 4 består av undersökningsresultatet av ungdomsboken 2001, både resultaten från sambindningshäftena samt den närläsning av ungdomsböcker som jag gjort presenteras.

I kapitel 5 presenteras intervjuerna med ungdomarna, dessa är uppdelade utefter vilken bok ungdomarna har läst.

Kapitel 6 består av analys och diskussion av det material jag samlat in samt diskussion kring de olika frågeställningar som jag har för denna uppsats.

Kapitel 7 innehåller en slutdiskussion.

Kapitel 8 är en sammanfattning av uppsatsen.

Därefter återfinns litteraturförteckningen och bilagan som är intervjumanualerna.

1.2 Informationssökning

ELSA är Svenska Barnboksinstitutets databas. I ELSA finns: teoretisk litteratur, tidskriftsartiklar, bidrag ur samlingsverk efter 1998, barnböcker utgivna i Sverige efter 1956 och svenska barnböcker översatta till andra språk utgivna efter 1990. Här har jag funnit flera relevanta artiklar, uppsatser och facklitteratur för min uppsats. När jag sökte litteratur utgick jag ifrån ämnesordlistan där jag fann de indexerade orden för databasen ELSA. En avgränsning gjordes då sökningen enbart skedde i databasen för teoretisk litteratur. Via de olika träffarna fann jag uppslag till andra intressanta artiklar. Några av artiklarna har jag använt som material i uppsatsen medan andra har fungerat som källa för tips om vidare läsning. Jag har även sökt efter litteratur i Gotlib, som är Göteborgs stadsbiblioteks databas samt GUNDA, som är Göteborgs universitets databas samt LIBRIS.

2. Metod

Då min uppsats skrivs inom ramen för biblioteks- och informationsvetenskap med inriktning mot användare har jag antagit ett naturligt val av perspektiv för att nå syftet med min uppsats. Jag har valt att lägga utgångspunkten, inte utifrån en institutions eller ett systems perspektiv, utan utifrån användarna. Ungdomar som går på gymnasiet är användargruppen i min studie, de metoder som används har valts för att söka svar på ungdomarnas uppfattning om de problem som beskrivs i ungdomsboken. Angela Zetterlund är doktorand vid institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås. Hon menar att det inom biblioteks- och informationsvetenskap inte finns någon gemensam teoretisk bas eller några speciella metoder som används, utan att man får "hämta inspiration från ett brett spektrum av ämnen". (Zetterlund 1997 s. 14) Denna uppsats närhet till litteraturvetenskap, psykologi och sociologi innebär att jag hämtat inspiration från de ovan nämnda institutionernas discipliner för att uppnå syftet med uppsatsen. Jag genomför en litteraturstudie för att kunna se vilka problem som finns i ungdomsboken samt ett antal intervjuer för att få svar på hur ungdomarna uppfattar ungdomslitteraturen.

2.1 Litteraturstudie

Inför min studie av ungdomsboken har jag läst facklitteratur i ämnet om ungdomar och deras läsning samt om ungdomsboken, detta för att få överblick och inblick i ämnet. Ungdomslitteratur förstagångsutgiven år 2001 utgör det empiriska arbetsmaterialet för min litteraturstudie. Omdömena från Bibliotekstjänst sambindningshäften ligger som grund för sammanställningen. Litteraturstudien går ut på att sammanställa de olika teman av problem som skildras i ungdomslitteraturen. Problemen kan vara allt som kan tänkas innebära ett problem för den unge; några är tydligare än andra, till exempel sjukdom och övergrepp. Problemen kommer jag att sammanställa i olika kategorier för att få en överblick över i hur stor omfattning de olika problemen förekommer, samt vilka de är. För att fördjupa materialet läser jag ett antal ungdomsböcker, vilka jag valt slumpmässigt ur häftena. Tanken med denna läsning är att få en djupare inblick i vilka problem som beskrivs samt att se i vilken omfattning de olika problemen tecknas i böckerna. Utifrån denna fördjupade läsning eller närläsning som jag kallar det väljer jag ut de böcker som jag använder som underlag för intervjuerna med ungdomarna.

2.2 Intervju som metod

Eftersom det är ungdomarnas uppfattningar som undersöks och det är de som förfogar över kunskapen, specialkompetensen, om deras egen kultur vore det en miss att enbart söka information i sekundära källor. För att få del av ungdomarnas tankar om ungdomsböcker har jag valt en kvalitativ intervju som metod. Det hoppas jag skall leda till ett möte karaktäriserat av närhet; för att ungdomarna skall dela med sig av sina erfarenheter och tankar är intervjuens struktur likt ett samtal. När objektet för studien är någons uppfattning eller tankar, som i det här fallet, hur ungdomar uppfattar berättelserna i böckernas, är en kvalitativ intervju en användbar metod. Närheten till

ungdomarna som en intervju innebär är motiverad då det som skall beröras i intervjun kan upplevas som känsliga ämnen. Berättelserna som ryms i ungdomsböckerna kan, i vissa fall, vara känsliga att prata om; både vuxna och ungdomar kan uppleva de här ämnena som mycket privata. I urvalet av böckerna finns inslag som berör, till exempel ungdomars sexualitet, droger, depression och mobbning. Detta är viktigt att ta hänsyn till under intervjun då känslomässig lyhördhet samt respekt för den unge utgör en förutsättning för intervjuerna. I intervjusituation bör intervjuaren försöka att hålla tillbaka sina egna tankar och värderingar, så att dessa inte påverkar ungdomarnas svar. Att till fullo lyckas med detta tror jag är svårt, men intuitionen skall finnas samt att man som intervjuare lyckas hålla koncentrationen och inte falla utanför ramen bör eftersträvas. Samtalet börjar med en lätt fråga om något som ungdomarna kan ha förvänta sig komma upp under en intervju. Det gör jag för att den intervjuade skall känna sig avslappnad. Frågorna besvaras inte efter i vilken ordning de skrivits i intervjumanualen, utan de frågas och besvaras i den ordning som det faller sig naturligt. Denscombe, som är professor i social forskning vid De Montford universitetet i England, skriver att om intervjuarens ålder, kön och etniskt ursprung kan påverka hur människor svarar i en intervjusituation. Graden av ärlighet och hur mycket information de intervjuade är villiga att ge påverkas av vem som intervjuar. (Denscombe 2000 s. 138) Den ringa skillnaden i ålder mellan mig och ungdomarna tror jag inte är till nackdel i intervjusituationen.

I redovisningen av intervjuer kommer jag att ta fram citat från vad ungdomarna har sagt med en ordagrann återgivning av alla olika ljud som *-hmm* och *-ähh*. De orden *kan* ha betydelse för hur innehållet tolkas. Särskilt viktigt kan placeringen av de små orden i meningen vara när ämnet är känsligt. I talspråk används andra ord än i skriftspråk och kan ibland vara svårt att läsa. Detta kan vara bra att tänka på vid läsning av de uttagna citaten från intervjuerna med ungdomarna.

2.3 Urval

Urvalet av ungdomsböckerna är sammanställt utifrån från sambindningshäftena från Bibliotekstjänst. Häftena fungerar som vägledning för bibliotekarierna vid deras inköp av medier till biblioteken och de utkommer med 24 nummer per år. Det är två lektörer som skriver omdömena, en bibliotekarie och en representant från skolan. Om de två lektörernas omdömen skiljer sig åt görs ytterligare en bedömning av mediet utav ytterligare en lektör. Jag har valt att främst undersöka bibliotekariens omdöme och anledningen till det är att Bibliotekstjänst angivit en rekommendation för att undvika onödiga upprepningar av bokens handling, att det i första hand är bibliotekarien som skall presentera handlingen i boken. Trots att det mellan lektörerna förekommer olika åsikter angående bokens kvalité så har jag valt att inte ta med mer än ett omdöme då det inte är lektörernas åsikter jag studerar utan bokens handling. I vissa fall framgår fler detaljer om handlingen utifrån det andra omdömet och i de fallen har jag valt att ta med dessa korta textstycken som komplement till det första omdömet. Urvalet av ungdomsböcker är gjord endast under rubriken "13- år och uppåt". Vuxenlitteratur ingår inte i urvalet i likhet med barnlitteratur. Jag tror att lektörerna som jobbar för bibliotekstjänst har en auktoritär ställning, då de krävs specifik kunskap inom respektive ämne för att få skriva omdömen. Därför anser jag att omdömena är av god och tillförlitlig kvalité för att fylla sitt syfte i min uppsats.

De böckerna som ingår i mitt urval tillhör genren realistisk skönlitteratur. Med begreppet realism menar jag att böckerna kan ha sitt ursprung från författarens liv, men kan även vara en produkt av författarens fantasi. Det skiljer sig till exempel från fantasy, en genre som inte ryms inom ramen för min uppsats. Inom den realistiska litteraturen kan inga händelser utspelas som inte kan förklaras med de naturlagar som vi har i dagens samhälle, vilket det kan för genren fantastiska berättelser. Tidsperioden i böckerna är förlagd till modern tid och ska spegla den aktuella tidsepoken.

Alla ungdomsböcker från sambindningshäftena kommer att analyseras med hjälp av lektörernas omdömen. För att få en tydligare och djupare bild av vilka problem som beskrivs i ungdomsboken har jag valt att läsa några ungdomsböcker. De böckerna är relativt slumpmässigt utvalda. En jämn representation i fråga om huvudrollsinnehavarens kön och etniska ursprung har eftersträvat. En av böckerna valdes, för vidare läsning, då det framgick av bokens omdöme i sambindningshäftena att huvudrollsinnehavaren var 18 år. Det med tanke på att ungdomarna som går tredje året på gymnasiet skulle få läsa om en person i den egna åldern. De böcker jag valt att läsa är förstagsångsutgivna år 2001 samt skrivna av författare verksamma i Sverige.

Ur 2001 års utgivning av samtidsrealistiska ungdomsböcker har jag läst dessa:

- Mats Berggren & Bawer Coskun *Sent ute*
- Sara Kadefors *Sandor slash Ida*
- Gabriella Olsson *Förförd*
- Ingrid Sandhagen *Den jag är*
- Mats Wahl *Såpa*
- Britta Svensson *Lucia i svart*
- Christina Wahldén *Cell grön*.

Utifrån de här böckerna har jag valt ut fyra titlar som ungdomarna har möjlighet att välja mellan att läsa inför intervjun. Två böcker uteslöts direkt. Gabriella Olssons bok *Förförd* valdes bort då ämnet incest är ett känsligt ämne; jag känner inte ungdomarna och de har inte själva önskat att få läsa boken. Temat i boken är incest och här beskrivs huvudrollsinnehavarens psykos och terapi, föräldrarnas svek är oerhört stort. Jag vill inte be någon att läsa en bok som i så hög grad kan tänkas vara känslig och påfrestande. Den andra boken som valts bort är Berggren & Coskuns bok *Sent ute*. På baksidan av boken står det att boken bygger på verkliga händelser. Det är omotiverat att fråga om ungdomarna uppfattar bokens tema och huvudrollsinnehavarens person som realistisk om boken bygger på verkliga händelser. Bawe Coskun är kurd och uppväxt i Bredäng och boken bygger på händelser från hans liv. Den tredje boken som inte ingår i läsarundersökningen är Wahls bok *Såpa* och detta med anledningen att ytterligare någon mer bok var tvungen att väljas bort. Bland huvudrollsinnehavarna i böckerna finns ungdomar av båda könen. Två av böckerna beskriver andra generationens invandrare, en pojke med kurdiska föräldrar och en flicka vars avlidna far var italienare.

Ungdomarna som intervjuas är elever på en gymnasieskola i en storstad. Karaktäriserande för skolan är det höga betygsintag som krävs för att komma in på något av de teoretiska programmen som skolan erbjuder. Ungdomarna tillfrågades i helklass och de som ville medverka anmälde sig efter lektionens slut, de fick således en stunds betänketid. Några anmälningar skedde i andra klasser vid ett senare tillfälle då

alla platser inte fylldes vid första tillfället. Anmälan var frivillig och eleverna valde själva fritt vilken av de fyra titlarna de ville läsa, dock med reservation för att alla titlar skulle väljas och fördelas jämt. De elever som tillfrågats är elever ur årskurs ett och tre på gymnasiet. Eleverna i årskurs ett är 16 år, någon hade redan fyllt 17 år. I årskurs tre var majoriteten av ungdomarna 18 år med undantag av någon som hunnit fylla 19 år. Det är åtta elever ur varje årskurs som deltar i undersökningen, 16 totalt, två elever ur samma årskurs läser samma bok, varje bok läses således av fyra elever.

3. Ungdomar och läsning

I detta kapitel kommer jag att ta upp olika aspekter kring ungdomsgruppen. Till exempel ungdomsgruppen ur ett psykologiskt perspektiv samt hur det är att vara ung i dagens samhälle. Sedan går jag vidare med att ungdomars läsning och tidigare undersökningar av ungdomars läsning. Som sista del går jag in på ungdomsboken och de tidigare undersökningar som gjorts. Men jag funderar även kring vad som är en ungdomsbok, ungdomsbok kontra vuxenlitteratur, vilka problem som finns i den, kritik kring den, slutet i ungdomsboken och ungdomsbokens historiska utveckling.

Här presenteras receptionsforskning och jag använder mig bland annat av docent Lars-Göran Malmgrens tankar om reception, Appleyard utvecklingspsykologiska teori om människors läsande, samt Johan Elmfeldts avhandling *Läsningens röster. Om litteratur, genus och lärarskap*.

3.1 Ungdomsgruppen

Det var under industrialismen som tiden mellan barndom och vuxenliv blev uppmärksammas som en egen period i livet och kom att kallas ungdomstiden. Borgarklassen var först ut med fenomenet som under 1900-talet även kom att gälla arbetarklassens unga. Förr var ungdomstiden knuten till en fysiologiskt begränsad period i livet medan det i dag är svårare att finna *en* benämning på begreppet ungdom. (Sernhede 1996 s. 131-135) Det finns vuxna som fortfarande anser sig vara unga trots den egna kroppens signaler om åldrande. Ungdom fascinerar och människor kan uppleva att de inte befinner sig i den ålder som de faktiskt befinner sig i. (Lalander & Johansson 1999 s. 14)

Inom psykologin används ordet *adolescens* som benämning för ungdomsperioden. Det finns olika inriktningar inom psykologin. Erik Homburger Eriksson är psykoanalytikern som utvecklade Freuds psykosexuellt inriktade psykoanalytiska teorier mot ett mer psykosocialt synsätt inom psykoanalysen. Eriksson delar i boken *Den fullbordade livscykeln* in människans liv i olika utvecklingsperioder, stadier. Alla de olika stadierna innehåller en bestämd problematik som varje människan ställs inför. (Eriksson 1985 s. 32-33) Problematiken innebär en konflikt för människan som leder till att hon genomlever en kris. Hur personen klarar av att handskas med krisen påverkar identiteten samt hur hon klarar av krisen i nästa stadium. (ibid passim) Krisen i denna utvecklingsperiod är identitet kontra identitetsförvirring. Den förlängda skol- och studietiden ger mer utrymme för experimenterande med roller, exempelvis könsroller. Eriksson menar att de grundläggande identitetsmönstren utvecklas ur individens val av identifikation under uppväxten och på vilket sätt samhället som den unge lever i identifierar ungdomar. (ibid s. 69-72)

Skolpsykologen och psykoterapeuten Barbro Goldinger delar i sin bok *Tonårstiden- utveckling från förpuberteten upp till vuxen ålder* upp adolescensen i olika perioder: pre-, tidig-, hög-, sen-, postadolescens. Ungdomarna som intervjuas i min uppsats befinner sig i perioden senadolescens som omfattar åren sexton till tjugo år. Ungdomarna närmar sig vuxenlivet och de omfattas inte längre av skolplikten. Många

av dem läser dock vidare på gymnasieskolan, vilket leder till ett fortsatt beroende av föräldrarnas ekonomiska stöd, det förlänger tonårstiden. Karakteriserande för ungdomsperioden är sökandet efter meningen med livet. Den unge är känslomässigt stabilare jämfört med tidigare perioder, men är trots den ökade stabiliteten inne i en period av kris. Ungdomar kan känna sig svikna av vuxenvärlden om de inte får vara delaktiga i samhällsdebatten. (Goldinger 1995 s. 176-180) Kamratgruppen har större betydelse i tidiga delen av adolescensen än i den senare delen när det gäller skapandet av identitet. (Lalander & Johansson 1999 s. 21)

3.1.1 Ung i samhället

I det här kapitlet refereras till tre svenskar verksamma vid svenska universitet. Philip Lalander är fil. dr i sociologi och lektor vid institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete vid Högskolan i Kalmar. Tomas Johansson är docent i sociologi, leg psykolog och psykoterapeut och arbetar vid Centrum för kulturforskning Växjö universitet och vid Psykoterapiinstitutet vid Göteborgs universitet. Ove Sernhede är lektor vid Göteborgs universitet och verksam vid institutionen för socialt arbete.

Ungdomsgruppen är inte en homogen grupp menar Lalander och Johansson i boken *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Ungdomsgruppen består av flera ungdomsgrupper. Benämns ungdomsgruppen i plural markeras det att det finns flera grupper som har olika stil och ideal. Samtidigt finns även en gemensam ungdomskultur i vilken de olika grupperna hämtar och anammar olika symboler och värden. Det finns alltså både likheter och olikheter mellan de olika ungdomsgrupperna. (Lalander och Johansson 1999 s. 12)

Sernhede menar att ungdomar som grupp har vissa gemensamma livsvillkor i likhet med samhället, men är samtidigt uppdelade utefter klass, kön, geografi och etnisk tillhörighet. Sernhede menar att det inte går att se endast en ungdomskultur. (Sernhede 1996 s. 130-) Ungdomskultur och konsumtion förknippas ofta med varandra. Ofta konsumerar ungdomar fritidsnöjen, stilar samt musik och när samhället förändras blir ungdomsstilarna alltmer komplexa. (Lalander & Johansson 1999 s. 18)

I Sernhedes bok *Ungdomskulturen och de andra* skriver han om hur det västerländska samhället gått igenom kulturella och samhälleliga förändringar under de två senaste århundradena 1800- och 1900-talet, som kallas modernisering. Förändringarna har ökat och fördjupats i omfattning under de senaste decennierna runt 1980- 1990-talet, fenomenet kallas senmodernitet. Förändringarna har ändrat människans villkor i samhället. Vi kan inte längre luta oss emot tidigare självklara tankemönster; det som tidigare varit giltiga kollektiva tankemönster om hur livet skall levas är inte längre lika självklart. Det innebär även att vi i dagens västerländska samhälle har större möjligheter att förverkliga oss själva eftersom vi inte längre är bundna vid ett speciellt sätt att leva. Det finns alltså inte längre 'ett liv' som den gemensamma kulturen anser vara det som ger mening och innehåll åt livet. Under sådana här förhållanden blir människor sökare.

Denna frihet innebär inte att samhället är ett tomt rum där vi fritt kan skapa oss en identitet, utan olika varumärken och symboler får en allt mer betydelsefull roll i människors liv. Vi har mer material och ett ökat mediaflöde att arbeta med för att skapa

den egna identiteten. Människan ges under sådana här samhällsförhållanden möjligheten att se ut som hon vill och arbeta med vad hon vill. Valmöjligheterna är många och inget av dem är längre självklara, vilket kan leda till en ökad press på den enskilda individen. Att finna sin egen identitet är idag inte längre något som den unge smärtfritt skaffar sig, utan är något varje ung människa själv måste skapa. Ungdomar är en sårbar grupp eftersom de är inne i en period av livet då deras inre ofta karakteriseras av osäkerhet, men även av öppenhet. Ungdomsgruppen försöker hantera sin situation genom kulturella uttryckssätt. Ungdomsgruppen intresserar därför forskare som försöker läsa av samhällsförändringar och utvecklingstendenser inom kulturen. (Sernhede 1996 s. 131-135)

3.2 Ungdomars läsning

Enligt Statens kulturråds rapport *Kulturbarometern i detalj: Tema litteratur och bibliotek* utgör ungdomarna den grupp som oftast läser sådant som kan relateras till deras fritid. De läser inte enbart för skolarbete. Litteraturläsningen i övre tonåren domineras av läsningen av seriealbum och vuxenlitteratur. Ungdomar dras mot underhållningslitteraturen med berättelser som innehåller spänning, romantik, och science fiction. Pojkar föredrar Jan Guillou och Stephen King vars böcker innehåller spänning och äventyr. Flickor läser oftare skönlitteratur än pojkar, i lika hög grad väljer kvinnor spänning men läser oftare kärleksromaner än män. (Statens kulturråd 1997:1 s. 6-7)

I Kulturdepartementets utredning *Boken i tiden* går det att läsa att ungdomar mellan 15- och 25 år 1996 ägnade över 6 timmar om dagen för konsumtion av media. De läser 40 minuter om dagen, motsvarande tid för tittande på tv är 90 minuter och radiolyssnande 98 minuter. Den dagliga läsningen i denna åldersgrupp har minskat i omfattning. Läsningen av böcker, som är en del av den dagliga läsningen, har även den minskat jämfört med åren 1988/89 (SOU 1997:141 s. 43) Nordicoms rapport utgiven av Göteborgs universitet visar att 1995 läste 65% av ungdomarna i åldern 15-19 någon form av bok en genomsnittlig dag. I samma åldersgrupp uppger 27 % att de läser barn- och ungdomslitteratur medan 72 % säger att de läser skönlitteratur och 30 % läser facklitteratur. Läsningen av skönlitteratur är ganska jämn över landet, men något lägre på ren landsbygd i jämförelse med storstadsregionerna. (Nordicom 1996 s. 33-36)

3.2.1 Undersökningar om ungdomars läsning

Ulla Lundqvists är universitetslektor vid Linköpings universitet och har skrivit boken *Bland grottbjörnar, törnfåglar och monster: en analys av ungdomars läsning* utgiven 1988. Detta med syfte att få fram en tio- i- topplista över vilka böcker ungdomar helst väljer att läsa. En enkät med frågor sändes till 500 elever i årskurs nio och på gymnasiet. Det var frivilligt för ungdomarna om de ville svara eller ej. Svarsfrekvensen för undersökningen blev hög. Lundqvist fann att det var vanligt att ungdomarna hade litteratur i hemmet i form av en pocketbok. Ur resultatet kunde Lundqvist se att könsskillnaden inte var stor, men såg en trend att flickor läste mer FLN, flärd lidelse och njutningsböcker. Populärlitteratur i var vanlig läsning hos ungdomarna som inte i

någon större utsträckning läste ungdomsböcker. Många av eleverna klagade på att arbetsbördan i skolan gjorde det svårt att hinna läsa skönlitteratur i någon större utsträckning. Den tio-i-topp lista som Lundqvist fick fram använder hon sedan som utgångspunkt för sin redovisning av litteratur som ungdomar gillar att läsa. (Lundqvist 1988 passim)

I *Understanding teenagers reading: reading processes and the teaching of literature* beskriver Jack Thomson sin undersökning om ungdomars läsning. Thomson är pensionerad universitetslektor i engelska från Australien. Han har funnit att många ungdomar i sitt läsande fastnar i en viss typ av litteratur. De fortsätter att enbart läsa spänningsfiktion och litteratur med ett ytligt handlingsmönster. Det här menar Thomson leder in ungdomarna i ett ekorrhjul av konsumtion av tvåloperor och actionkultur. Ungdomarna känner sig inte tillfredsställda av texter där det inte händer mycket, utan fastnar i fiktionen och läser då inte litteratur där de själva kan skapa egen livsmening. (Thomson 1987 passim)

Vid Bibliotekshögskolan i Borås har magisteruppsatsen *Läsintresserade ungdomar. Om läsning, litteraturförmedling och litteraturtillgång bland några gymnasieelever* skrivits av Anders Lundblad och Anna Vesterlund. Ämnet är läsintresserade ungdomars läsvanor och en frågeställning de har antagit är hur ungdomars läsvanor och litteraturintresse ser ut? De har i sin enkät- och intervjuundersökning bland annat frågat eleverna vilka böcker de gillar att läsa, svaret blev att endast 13 av 141 stycken boktitlar föll inom genren ungdomslitteratur. Flickor i årskurs ett var de som oftast läste ungdomslitteratur och flera av dessa flickor angav en författare av ungdomslitteratur som sin favorit. Lundblad och Vesterlund fann att underhållningslitteratur har en mycket stark ställning inom denna ungdomsgrupp. Ungdomarnas definition av en underhållande bok är att den skall vara "rolig och spännande, innehålla en bra handling med mycket intriger och att det i huvudtaget skall hända mycket i böckerna." Enligt Lundblad och Vesterlund är det för deras undersökningsgrupp viktigt att kunna leva sig in i handlingen och att identifikation är av betydelse för att kunna göra det. (Lundblad, Vesterlund 1998 s. 58-61) Då denna läsintresserade ungdomsgrupp värderar högt att kunna leva sig in i berättelsen genom identifikation finns det, för mig och min uppsats, ett intresse av att se hur ungdomsgruppen kan komma att relatera och uppfatta temat i ungdomslitteraturen som jag fått uppfattningen är mörk och dyster.

Kristina Löcsey har i sin magisteruppsats *Tycker du som jag? Vad sju ungdomar anser om en bibliotekaries bokval*, skriven vid Bibliotekshögskolan i Borås, ställt frågan hur upplever och värderar ungdomarna böckerna som bibliotekarier rekommenderar dem. I sin analys resonerar hon kring värdeomdömet för olika böcker och kommer fram till att det finns stora likheter i åsikt mellan lektörerna för sambindningshäftena och bibliotekarierna som valt ut titlarna till ungdomarna. Angående ungdomarnas åsikter om de böcker de blivit rekommenderade menar Löcsey att några titlar borde ha stå tillbaka för mer lättläst litteratur för att ungdomarna skulle uppskattat böckerna. Alla ungdomar förstod inte budskapet som författaren ville förmedla. Ungdomarna i hennes uppsats är elever från årskurs åtta och de är för unga för att kunna läsa mellan raderna och har inte menar Löcsey den livserfarenhet som krävs för att kunna göra det. (Löcsey 1999 s. 60) Vuxna har ofta en önskan om att ungdomar så snabbt som möjligt skall gå över till läsning av vuxenlitteratur, det är en önskan som vi kanske borde överväga noggrannare. Löcseys undersökning visar hur svårt det kan vara för vuxna att förstå hur ungdomar uppfattar litteratur samt hur svårt det kan vara att veta på vilken nivå deras förståelse

ligger. Utifrån detta finner jag ett intresse för mina frågeställningar om hur ungdomar uppfattar berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken samt om uppfattningen skiljer sig angående ovan ställda fråga, mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet? Problematiken kring relationen mellan att vara vuxen och skriva för barn- och unga är intressant, anser jag.

C- uppsatsen *Den realistiska ungdomsboken 1994- 1997. En motiv och läsarundersökning* har Carin Waluszewsk från Mitthögskolan skrivit. Hon har genomfört en motiv- och läsarundersökning om den realistiska ungdomsboken utgiven mellan 1994 och 1997. Undersökningen genomfördes i Waluszewskis egen 6:e klass. Resultaten visade att barnen ansåg att motiven i böckerna var trovärdig och realistiskt skrivna. Barnen uttryckte tydligt att de saknade starka vuxna i böckerna. Domen över de vuxna var hård och barnen tyckte inte att barnen i böckerna skulle behöva ta ansvar för sina föräldrar. (Waluszewsk 1997 s. 21- 22) Det är intressant att barnen uppfattar böckerna som realistiska och trovärdigt skrivna, det gör de intressant att se om de åsikterna finns kvar och om de är representativa även för ungdomarna och ungdomsboken.

3.3 Ungdomsboken

Vivi Edström är professor emerita i litteratur med inriktning mot barnlitteratur. Edström skriver att barn- och ungdomslitteratur både kan läsas av vuxna, barn och ungdomar. Men att boken först hamnar i händerna på de unga efter att ha passerat en rad instanser bestående av vuxna: författare, förlagsarbetare, recensenter, säljare eller bibliotekarier och föräldrar. (Edström 1992 s. 14) Karl Lindqvist är lärare och forskare vid Jönköpings universitet. Han menar att det kan bli ett problem för barn- och ungdomslitteraturen att författaren är vuxen medan läsarna är barn eller ungdom. Det kan uppstå en klyfta mellan författare och den unga läsaren. Frågan för författaren blir hur denne skall göra för att överbygga klyftan. (Lindqvist 1996 s. 43) Ungdomsromanen har i sin form som litteratur mellan barn- och vuxenlitteraturen blivit ifrågasatt och debatterad. Balansgången mellan att vara litterärt hållbar och engagera den unge som ännu inte läser vuxenlitteratur är en svår uppgift för författaren. (Lundqvist 1994 s. 92)

3.3.1 Vad är en ungdomsbok

Begreppet ”ungdomsbok” är mångtydigt och har ingen allmänt vedertagen svensk definition. (Svensson 1994 s. 293- 294) Att i alla sammanhang enbart använda sig av en definition är kanske inte nödvändigt, då olika undersökningar tillåter olika tankar om vad en ungdomsbok kan vara. (Klingberg 1969 s. 125) Om vi utgår ifrån den konsumtion som barn och ungdomar har av ungdomslitteratur, för att anknyta till läsarundersökningar, kan definitionen av ungdomslitteratur bli den litteratur som läses av ungdomarna. Ett annat sätt att se på ungdomsboken är att det är litteratur som vuxna vill att unga ska läsa, oavsett om den ges ut för dem eller ej, det kan i så fall även innefatta vuxenlitteratur. (Badersten m.fl. 1971 s. 22) Det kan vara svårt att dra en gräns mellan vuxenlitteraturen och ungdomslitteraturen. Det finns vuxenböcker där ungas vardag beskrivs och dessa kan givetvis även kan uppskattas av ungdomar.

Ungdomsboken kan även läsas av vuxna som söker mer lättläst litteratur. För min uppsats väljer jag att använda det förslag på definition som litteraturocenten vid Uppsala universitet, Lena Kåreland, antagit nämligen att se ungdomsboken som ett prosaverk utgiven och marknadsförd för ungdomar. (Kåreland 2001 s. 166)

3.3.2 Undersökningar om ungdomsböcker

Det har skrivits ett antal böcker som behandlar ungdomslitteratur. Några av dessa böcker använder jag i min uppsats. *Kring den svenska ungdomsboken* utkom 1981 och innehåller olika artiklar; redaktörer för boken är Ulla Lundqvist och Sonja Svensson. En annan bok är *Ungdomsboken- värderingar och mönster* av Vivi Edström och Kristin Hallberg från 1984, *Ungdomslitteraturen* från 1994 av Lars Furuland, Mary Ørvig och Sonja Svensson. Ulla Lundqvist skriver i boken *Tradition och förnyelse, Svensk ungdomsbok från sextio till nittiotal* att behovet av en presentation av realistiska böcker utgivna på åttiotalet är stort. I sin bok ger hon en skissartad överblick över åttiotalets ungdomsbok. (Lundqvist 1994 s. 15-17)

Ungdomsbokens tema har tidigare analyserats av Sonja Svensson. Hon arbetar idag, år 2002, som chef på Svenska Barnboksinstitutet i Stockholm och har tidigare doktorerat med avhandlingen *Folkskolans barntidning och dess förlag 1892- 1914*. Svensson har särskilt intresserat sig för de problem som beskrivs i ungdomsboken. Hennes intresse i ämnet har bland annat kanaliseras i en analys av ungdomslitteraturen från 1990-talets mitt, vilket resulterade i artikeln *Dödspolare, skuggmän och förlorade fäder. Idyllfobin i ungdomsboken* från 1996. De flesta av böckerna som hon använder är samtidsrealistiska, några få är historiska skildringar. Svensson menar att påståendet 'helvetet är roligare än paradiset' ofta tas upp i diskussioner kring ungdomsboken men att det sällan ifrågasätts. Med detta menar hon att tragiska och våldsamma teman oftare skildras i ungdomsboken jämfört med en mer idyllisk beskrivning. Svensson tror inte att 'helvetet är roligare än paradiset'. Undersökning visar att ungdomsböckerna dras mot det våldsamma och tragiska. Vidare menar hon att detta kan, om inte som enda orsak, ses i relation till det ökade ungdomsvåldet under 1990-talet. Böckerna innehåller många mörka och tunga skildringar av ungdomars värld. Svensson finner i sin undersökning att det i många böcker finns teman om föräldrar som är på väg att försvinna från den unga, eller föräldrar som inte finns kvar i den unges liv, den förlorade föräldern handlar främst om fadern. Frånvaron beskrivs i form av föräldrarnas skilsmässa, död eller i form av dålig vuxenfunktion. Alkoholproblem beskrivs i några böcker, även narkotika beskrivs men är inte lika vanligt idag som i tidigare utgivna ungdomsböcker. Svensson kom fram till att kriminalitet är ett vanligt ämne som författarna ofta väljer att inte moralisera om. Ungdomarnas sociala förhållanden är inte avgörande för hur den unge har det i livet, både barn till rika och fattiga hamnar snett. Under sjuttioalet innehöll så gott som alla ungdomsböcker beskrivningar av samlag. Svensson skriver att homosexualitet ofta tematiseras i ungdomslitteraturen, medan heterosexuallitet tas mer för givet. Homosexualitet har behandlats i ungdomsboken de senaste åren, men har nästan uteslutande varit en manlig företeelse. (Svensson 1996 s. 266)

Beskrivningar av sexuella övergrepp förekommer inte i samma omfattning som på tidigt 1990-tal. Våldtäkt är fortfarande ett tabubelagt ämne. Det är vanligt förekommande med beskrivningar av övergrepp mellan ungdomar så att Svensson finner det nästan trivialt

att konstatera att det beskrivs i ungdomsboken. Både mord och död finns som tema i böckerna och det finns flera beskrivningar av ungdomar som kommer i kontakt med döden. Svensson konstaterar att vardagen och vardagslivets lugn inte ses som litterärt fruktbart. Det saknas stora delar av teman som kan vara intressant för unga att läsa som yrkesval, arbetsliv, fritidsaktiviteter, musik, idrott, politiskt engagemang, högskolestudier och kulturutövningar. (ibid passim)

Birgitta Lindstam har i sin uppsats *Själv mordet som problemlösning. En studie i 1970-talets ungdomsbok* försökt se ett samband mellan det ökande antalet självmord bland unga och det självmordsmotiv som allt oftare beskrivs i barn- och ungdomslitteraturen som lösningen på ungas problem. Hon anser att det är riskabelt att utan eftertanke använda sig av självmord som lösning på ungdomars problem i ungdomsboken. (Lindström 1982 s. 5 och 38)

3.3.3 Problem som tema i ungdomsboken

Ungdomsboken har ofta ungdomar som huvudpersoner och berättelsen är ofta uppbyggd kring deras tillvaro och utifrån de problem som kan uppstå i deras liv. I litteraturen finns en röd tråd som handlar om huvudpersonens personliga utveckling. Ett betydelsefullt tema i ungdomsboken är ungdomarna som söker den egna identiteten. Ofta leder det till en kris och uppgörelse med sig själv. Det ses som en del av mognadsprocessen. Problemen som behandlas i ungdomsboken handlar ofta om en konflikt eller motsättningar mellan de enskilda unga eller mellan olika grupper. Ett återkommande tema är att den unge huvudrollsinnehavaren är eller kommer i konflikt med föräldrarna. Konflikten leder ofta till konfrontation. Problemen i ungdomsboken beskrivs ofta på ett dramatiskt sätt som kan uppfattas som livsavgörande. (Edström 1994 s. 62-66) Edström skriver att papporna oftast skymtar till som skilsmässopappa med sporadiska inhopps i ungdomars liv. (Edström 1984 s. 52)

Maria Nikolajeva är professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Nikolajeva skriver att temat problem förekommer i modern samhällsrealistisk barn- och ungdomslitteratur. Problemen kan vara föräldrarnas skilsmässa, styvföräldrar, syskonrivalitet, fysiskt eller mentalt handikapp, abort, drogmissbruk, kulturell minoritet, krig och våld med mera. (Nikolajeva 1998 s. 46) Ungdomsböcker har haft en ökad tendens att få ett innehåll som beskriver livets svårigheter; ungdomars självmordsförsök i litteraturen kan tas som exempel på ett tema som har ökat menar Lindstam i sin uppsats. (Lindstam 1982 s. 5) Det har framförts önskingar om att ungdomsboken skall kunna fungera som terapi för de unga. Ett forum där de skall kunna leta efter sin identitet, läsa om sina problem och kunna få utlopp för och ventilera sina känslor och tankar. (Svensson 1981 s. 50- 51) En av de många positiva sidorna med ungdomsboken att den oförskräckt behandlar svåra frågor, ungdomsfrågor, något som inte görs i annan litteratur. (Edström 1994 s. 67) Furuland, Ørving och Svensson skriver att experimenterandet med form och författarnas vilja att inte gå någon medelväg eller kompromissa när de skriver om ämnen som lidande, ondska och död har fått ungdomsboken att närma sig vuxenlitteraturen. (Furuland m.fl. 1994 s. 296) Det anser även Lundqvist. (Lundqvist 1994 s. 121)

Göte Klingberg professor emeritus i pedagogik vid Lunds universitet är en av de första i Sverige som forskat inom barn- och ungdomslitteratur. Han menar att barn- och ungdomslitteraturen ofta är, i och med sin inriktning just mot den unge, intresserad av hur läsaren påverkas av det som skrivs och vilka effekter litteraturen kan tänkas ha på läsaren. Vidare skriver Klingberg att en arbetsuppgift för forskare kan vara att studera det författaren skriver och att forskaren då tittar på innehållet i böckerna. (Klingberg 1969 s. 48) Om författarnas förhållningssätt till litteratur för barn och ungdomar skriver Lindstam i sin uppsats *Självmod som problemlösning* där hon menar att det är problematiskt att skriva enbart efter konstnärliga kriterier. Hon menar att det inte går att förvänta sig att läsaren skall förstå allt av sig själv. Ungdomar kan komma att härma det de läser. En annan åsikt står författaren Astrid Lindgren för genom sitt uttalande i den danska tidningen *Børn og Bøger* angående sin egen bok *Bröderna Lejonhjärta*. Lindgren tror inte att barn är så enfaldiga att de tror att alla problem löser sig om de lägger sig ner och dör. (Lindstam 1982 s. 35-39)

3.3.4 Slutet i ungdomsboken

Att barnböcker avslutas lyckligt har och anses till viss del fortfarande som ett absolut krav på en bra barnbok. (Nikolajeva 1998 s. 40-41) I ungdomsboken löser sig oftast problemen som finns i ungdomarnas liv i slutet av boken, men är inte på samma sätt ett krav som i barnboken. Under sjuttioalet uppstod en trendändring genom att slutet i böckerna började skrivas på ett allt mer dramatiskt och våldsbetonat sätt jämfört med tidigare perioder. På senare tid har det även blivit allt vanligare med öppna slut. (Edström 1994 s. 66) Som sagt, till det obligatoriska lyckliga slutet har det i den moderna barn- och ungdomsromanen uppkommit avvikelser. Läsarna får nu oftare ett öppet slut istället för att huvudpersonen alltid lyckas med de den företagit sig som att besegra motståndaren eller förenats med föremålet för sitt sökande. Det öppna slutet ger läsaren möjligheten att själv fundera över vad som händer i berättelsen efter bokens slut. Att använda sig av ett öppet slut kan stimulerara läsaren på ett sätt som det traditionella slutet inte gör. Men ett öppet slutet kan mista sin poäng och bli banal om det används allt för ofta. (Nikolajeva 1998 s. 40-41)

Barn- och ungdomsboksförfattaren Per Nilsson uttrycker sig så här om slutet i böckerna för unga "...hoppet tycker jag måste få finnas. Tar man det hoppet ifrån unga människor är man en... en mördare" (Svensson 1996 s. 270) Och oftast löser sig problemen i ungdomsboken. Ibland är bokens tyngdpunkt förlagt just till avslutningen. (Edström 1994 s. 66-67) Det bör nämnas att vi människor har olika uppfattningar om vad som är ett lyckligt slut. Beroende av kulturell tillhörighet sett utifrån tid och rum uppfattar vi slutet på olika sätt. Här återkommer döden som exempel, i de religiösa moraliska berättelserna från 1800-talet beskrevs ett barns död och möte med gud som ett lyckligt slut. (Nikolajeva 1998 s. 41)

3.3.5 Kritik kring ungdomsboken

Vivi Edström menar att ungdomsböcker som innehåller problemskildringar kan kännas överkliga trots att de skrivs med ambitionen att vara realistiska. Handlingen i den

probleminriktade ungdomsboken kan upplevas som konstruerad. Paradoxalt kan tyckas vara att ju mer författaren försöker skriva böcker på ett naturligt och realistiskt sätt desto överkligare blir resultatet. (Edström 1994 s. 66) Ulla Lundqvist menar att: "det förefaller som om livets ljusa och konstruktiva sida i flera författarskap undviks så sorgfälligt att man nästan kan tala i termer av neuros och noja". (Lundqvist 1996 s. 7)

Sonja Svensson framför kritik om ungdomsbokens innehåll i artikeln *Ett släkte för sig, om åldersbarriärer i den svenska ungdomsboken 1950- 1975*. Kritiken handlar om att de skildringar som görs i ungdomsboken oftast bara beskriver en begränsad del av ungdomars liv och verksamhet. Det finns stora områden av ungdomarnas liv som hamnar utanför den litterära verksamheten. Svensson menar att om ungdomar enbart läser böcker om de egna problemen ur den egna synvinkeln kan de komma att avskärmats från vuxenlivet. Infallsvinklar från andra människors livserfarenhet är positivt. Ungdomslitteraturen kan behöva kompletteras med berättelser där ungdomarna får kunskap om hur vuxna tänker och fungerar (Svensson 1981 s. 12-13).

Bibliotekarien Staffan Wennerlund har skrivit artikeln *Utslättande tonårsromaner lockar sällan till läsning*. Wennerlund vill inte döma en hel genre, men vill ändå framföra att han tycker att ungdomsboken är för tunn med ett omfång på 150 sidor. Problemet uppstår då författaren tar upp ett eller flera problem och det inte finns tillräckligt med utrymme för en litterär eller psykologiskt trovärdig beskrivning. Genren fantasy är ett undantag där böcker ofta skrivs på mer än 200 sidor. Wennerlund anser att även andra ungdomsböcker gärna får breda ut sig mer. Han menar också att ungdomarnas förmåga att läsa tjocka böcker underskattas. Han vill även att ungdomar tidigare och oftare skall läsa vuxenlitteratur som han menar skall spegla deras värld. (Wennerlund 1994 s. 308-309)

3.3.6 Ungdomslitteratur och vuxenlitteratur

Ulf Boëthius professor emeritus vid Uppsala universitet har arbetat med litteraturvetenskap med ett särskilt intresse för barn- och ungdomslitteratur. Han menar att frågan om barnlitteratur som en egen särart diskuteras inom litteraturforskningen. Det finns forskare som anser att det finns en liten eller ingen skillnad alls mellan vuxenlitteratur och barnlitteratur. De förnekar särart och vill studera dessa båda på samma sätt. Motsatt åsikt finns representerad av andra forskare som anser att speciella modeller och teorier skall användas. Det skulle höja barnlitteraturens värde, anser de. (Boëthius 1996 s. 7)

En skillnad mellan vuxenlitteratur och ungdomslitteratur är adaptationen, ungdomsbokens anpassning till den unga läsarens läsutveckling. (Svensson 1981 s. 16) Vidare i diskussionen om vad skillnaderna mellan ungdomsboken och vuxenlitteraturen är, sett ifrån vuxenlitteraturens perspektiv, att ungdomsboken har en mindre komplex struktur, ofta med en episodisk berättarteknik samt färre krävande stilmedel och litterära experiment. (Furuland m.fl. 1994 s. 14) Likheterna mellan vuxenlitteratur och barn- och ungdomslitteratur ser barn- och ungdomslitteraturförfattaren Sven Wernström, som är av åsikten att en barnbok kan handla om samma sak som en vuxenbok. Det som är viktigt för vuxna är även viktigt för barn och ungdomar. Skillnaden bör inte ligga i ämnesvalet, utan i sättet att berätta menar Wernström. (Westin 1988 s. 41)

Sven Møller Kristensen har arbetat som professor i nordisk litteratur vid Köpenhamns universitet. Møller Kristensen menar att barnböcker bör bedömas efter samma kriterier som vuxenböcker därför att det inte finns några andra kriterier att arbeta efter än de konstnärliga kriterierna som tillämpas för vuxenböcker. Kriterierna för barnboken är inte mildare eller kraven är inte lägre ställda än för en vuxenbok. En regel som bör tillämpas är, "det bästa är inte gott nog och att barn redan tidigt bör lära känna språket och konsten i den bästa, mest äkta och levande formen". (Møller Kristensen 1994 s. 99-100) Vuxenlitteratur utgiven i början av nittiotalet av yngre författare kan i vissa fall vara svår att skilja från de allt mer avancerade ungdomsböckerna. (Svensson 1996 s. 264)

3.3.7 Ungdomsbokens historiska utveckling

Ungdomsbokens historiska utveckling har inneburit förändringar både för innehållet i boken samt till en förändrad syn på läsaren. Ett exempel på hur olika ämnen förändras i litteraturen i och med samhällets utveckling är hur döden beskrivs. Människorna hade förr i tiden ett naturligt och alldagligt förhållande till döden både i litteraturen och i det verkliga livet. I den kristna litteraturen som utgjorde den största delen av litteraturbeståndet förr i tiden framställdes döden som något värt att sträva efter i tron om evigt liv. I böckerna beskrevs döden som en naturlig del av livet och temat höll i sig fram till 1800-talets slut. Böcker i temat döden blev tabu och man slutade skriva i ämnet i och med första världskriget. (Westin 1988 s. 16) Den enkla folklitteratur som gavs ut under 1800-talet lästes av både vuxna, barn och ungdomar. Under mitten av denna period börjades litteraturen allt mer att anpassas till läsarens ålder och kön. (Furuland & Ørving 1994 s. 13-15) Att dela in litteraturen utefter läsarens ålder uppkom under 1800-talets mitt, men den kan inte riktigt ses som den ungdomslitteratur vi har idag då litteraturen var uppdelad efter kön. (Furuland & Ørving 1994 s. 281) Ungdomsboken utvecklades ur flickboken som handlade om vardagslivet och det som hände i hemmet samt ur pojkboken som handlade om spännande äventyr ute i världen, där pojkarna fick möjlighet att prova sin styrka och kraft. Pojkboken fokuserade på det yttre och känslubeskrivningar saknades. Flickboken handlade om väntan på den "rätte" mannen. Händelserna utspelade sig i en borgerlig miljö. Tydligt går det att se i den här litteraturen vilka förväntningar samhället hade på de unga speciellt i frågan om könsroller. (Kåreland 2001 s. 116-117)

Flera kritiska diskussioner hölls om ungdomarnas läsning av ungdomsboken och dess innehåll under 1800-talet. Kritik framfördes av tyska pedagoger en av dem var Carl Kunder (1804- 1872) var inlägg kom att få betydelse för litteraturen i Sverige. Kunders kritiserade ungdomslitteraturens framställning och innehåll som enligt honom var trivial och alltför episodisk. Allt för mycket läsande trodde han skulle ledda till att ungdomarnas fantasi skulle bli allt för 'uppjagat' och att ungdomar skulle drabbas av sjukdomstecken som 'tankspriddhet' och 'likgiltighet'. I spåren efter Kunders tankegångar följde den svenske pedagogen och lektorn Julius Humble. Han menade att boken som förr i tiden förenade familjen, nu splittrade den då den unge i och med för mycket läsning väckte sina upproriska känslor som blir fröet till självtillräcklighet, slutenhet och egoism. Bokens spännande innehåll ansåg Humble vara skadligt för kroppens och själens hälsa. (Humble 1994 s. 55-57)

3.3.8 Ungdomsboken 1945- 1980

Birger Hedén skriver i artikel *Det jämlika tilltalet ungdomsboken från 40- 90-talet* om att ungdomsboken under denna period hade en auktoritär prägel. En förändring skedde då författarna lämnade sin vuxenauktoritet och börjar skriva mera på ungdomarnas språk, det vill säga *för* dem och inte längre *om* dem, då uppstod ett jämlikt tilltal. (Hedén 1998 s. 175-177) Som den första svenska ungdomsromanen nämns Harry Kullmans *Den svarta fläcken* som gavs ut 1949. Kullmans bok vände sig till både pojkar och flickor vilket var det drag som kom att utmärka ungdomsboken. Under femtiotalet till mitten av sextiotalet var efterföljarna till boken få för att sedan med tiden öka i antal. (Lundqvist & Svensson 1981 s. 14) Boken visade nya drag som inte funnits i tidigare litteratur. Den borgerliga miljön i ungdomsboken var här utbytt och *Den svarta fläcken* handlade istället om ett gäng ungdomar från de lägre socialgrupperna. Kullmans bok fick ett kyligt mottagande av bibliotekarierna och ungdomslitteraturen fortsatte, med få undantag, att som tidigare att präglas av idyll. Den traditionella flickbokens höll sig stark i samhället. (Kåreland 2001 s. 118)

Amerikanen J. D Salingers gav 1951 ut boken *Räddaren i nöden* som översattes till svenska 1953. Boken var stilbildande för genren och bokens huvudtema identitetskris fick många författare att börja skiva böcker i samma tema. Bokens popularitet kan ses som ett behov av böcker som berör temat identitet. (Lundqvist 1994 s. 301-304) I perioder under femtiotalet och sextiotalet började det skrivas böcker som riktade sig mot äldre ungdomar. Böckerna benämndas som 'böcker för unga vuxna' och riktade sig mot åldersgruppen 16- 25 år. (Hedén 1998 s. 177) Ungdomsboken som inte var uppdelad efter kön fick som sagts sitt genombrott under sextiotalet. Det var under den tid då skolan gick igenom ett pedagogiskt paradigmskifte och förändringarna låg i att skolans värderingar skulle bygga på demokratisk grund. Därför användes böckerna bland annat till att få ovana ungdomar att börja läsa. (Lundqvist 1994 s. 301-304) Lärarna beställde till sin undervisning litteratur som handlade om droger, sex och abort för att använda som diskussionsunderlag i undervisningen. Denna typ av litteratur kom att kallas brukslitteratur. (Nikolajeva 1998 s. 46) Ungefär runt sextiotalet utvecklades den samtidsrealistiska ungdomsbokens karakteriserande drag då den började beröra känsliga ämnen som sexualitet, död och politik. Under den här tiden var samhället starkt politiskt inriktat och det satte sina spår i ungdomslitteraturen. (Lundqvist, Svensson 1988 s. 15-16) Medvetenhet om världen och de problem som fanns i den präglade ungdomsboken under 70-talet. En tanke under den här perioden var att om man nämnde eller påvisade olika problem så kom en känsla av att problemet löste sig. (Furuland m.fl. 1994 s. 288) Under mitten av 70-talet framkom kritik kring ungdomsboken som bestod av att ungdomsboken höll på att bli utsliten i sina mönster. Genren behövde få förnyas i form och innehåll. (ibid s. 290)

3.3.9 Ungdomsboken 1980- 1990

Författarna började under åttio- och nittiotalet skriva litteratur i vilken de leker med olika berättarfiktioner. Böckerna innehöll även inslag av populärkultur och våld. De

försökte lämna den traditionella författarrollen som innebar en fostrande inställning och ett traditionellt berättande. Exempel på författare är Peter Pohl och Mats Wahl. De har moraliska syften med sina böcker och försöker få den unga läsaren att reagera och opponera sig och inte bara läsa för att det sägs vara bra att läsa. (Hedén 1998 s. 178-179)

Det skrevs mer politiska böcker under åttiotalet än under decenniet innan. Lundqvist har i sin bok *Tradition och förnyelse svensk ungdomsbok från sextioal till nittioal* valt att presentera sex stycken författare. För att kunna göra en profil av en författare måste denne ha utgivit ett flertal böcker, menar Lundqvist. Att alla sex författare är män som Lundqvist presenterar är något som hon själv funderar kring; hon frågar sig om det är en slump, men avstår från att spekulera vidare i frågan. (Lundqvist 1994 s. 96-97) Hultén Sonne menar att fler kvinnor har börjat skriva under nittioalet jämfört med under åttiotalet. (Hultén Sonne 1997 s. 24-25) Flera yngre författare kom ut på marknaden under denna period. De gjorde en viktig insats efter åttiotalet och lyckades ha ett naturligt och jämlikt tilltal i sina böcker. (Lundqvist 1994 s. 93-96) Ett experimenterande med form och kompromisslös hantering av ämnen som lidande, ondska och död har fått ungdomsboken att närma sig vuxenlitteraturen. (Furuland m.fl. 1994 s. 296) Att ungdomsromanen närmar sig vuxenlitteraturen anser även Lundqvist. (Lundqvist 1994 s. 121)

Skildringar av ungdomar som ett kollektiv är vanligare inom äldre ungdomslitteratur. Fokus har i modern tid flyttats från kollektivet till den enskilde huvudpersonen. (Furuland m.fl. 1994 s. 299) I artikeln *Den abdikerade flickbokshjälten* publicerad i tidskriften *Abrakadabra* ställer Ying Toijer- Nilsson frågan hur nittiotalsflickan ser ut och om hon är en förebild? Hon konstaterar sedan att författarna inte längre vågar skildra förebilder. Toijer- Nilsson skriver: "De håller upp tidsspeglar, samhällsspeglar. Vägvisarnas epok tycks vara förbi". (Toijer- Nilsson 1997 s. 27)

Lena Hultén Sonne redaktör på tidskriften *Abrakadabra*. Hon inleder sin artikel *Slå inte ihjäl budbäraren* med att säga att intresset för ungdomsböcker är svalt. Boken bemöts på ett nedlåtande sätt bland annat menar en del förlag att ungdomsboken inte behövs. Hultén Sonne har även lyssnat på ett föredrag av litteraturkritikern och ungdomsboksförfattaren Mats Berggren. Berggren menar att responsen på Sonja Svensson artikel om idyllfobin från 1996 har inneburit att det utgivits fler böcker där inslagen av våld blivit allt färre. Berggren tror att en ny trend kan vara de politiska ungdomsböckerna som börjar träda fram. Ungdomsbokens styrka är, menar Berggren, att den oftare än vuxenlitteraturen tar upp svenskt förortsliv. Ungdomsboksförfattarna under nittioalet försöker skriva om nya områden, som till exempel om unga män med problem. (Hultén Sonne 1997 s. 24-25)

3.4 Receptionsforskning

Receptionsforskningen i USA har vuxit sig stor och är svår att överblicka, den består inte enbart av en teori utan av flera. Trots receptionsforskningens framväxt i USA är intresset för läsarens reception en företeelse som uppkommit först under senare år inom litteraturvetenskapen i Sverige. (Malmgren 1997 s. 74)

Lars- Göran Malmgren var docent i litteraturvetenskap och universitetslektor vid Litteraturvetenskapliga institutionen vid Lunds Universitet. I boken *Åtta läsare på mellanstadiet* skriver Malmgren om mellanstadielävers reception av litteratur. Här nedan presenterar jag fem forskningsinriktningar som finns inom receptionsforskningen. Enligt de *textorienterade* teorierna styrs läsningen av textens struktur. Det finns bestämda sätt att läsa en dikt eller en roman på precis som det finns regler för hur fotboll spelas. Den här teorin betonar litteraturens särställning och forskare inom denna inriktning menar att det finns en specifik litterär kompetens. Enligt den *erfarenhetsorienterade* teorin är läsning något personligt som leder till personliga erfarenheter. I läsningen kommer läsarens tidigare erfarenheter till användning. Läsaren ses som ett subjekt som i läsprocessen använder sig av de egna erfarenheterna. Samhället och den kulturella tillhörigheten finns inte med som faktorer i erfarenhetsteorin. De *psykologiskt* inriktade teorierna består av två delar. Den utvecklingspsykologiska teorin ser att receptionen utvecklas i olika stadier. Det finns ett antal frågor som diskuteras inom denna gren till exempel människors utveckling av moralbegrepp och metaforisk förståelse inom reception. Här sätts läsning ofta i samband med människans kognitiva utveckling. Den andra teorin är de psykoanalytiska där Norman Holland är betydelsefull för teoribildningen. Inom den *socialt* inriktade teorierna återfinns bland annat den ryska teoretikern Lev Vygotsky. Här anses receptionen påverkas av de sociala roller och de situationer som människan hamnar i som till exempel skolmiljön kan utgöra. Den *kulturorienterade* receptionsforskningen menar att läsningen påverkas av de framväxande förväntningar som läsaren har av texten. Olika grupper inom vår gemensamma kultur påverkas av de förväntningar som finns, vilket påverkar läsningen. Vi socialiseras in i en roll utifrån de olika kulturella grupper vi tillhör, och exempel på olika grupper är kön och socialklass. Det här påverkar vårt förhållningssätt till litteraturen; vår reception påverkas till något som kallas läsformationer. Hur vi läser och uppfattar litteratur förändras genom historiens gång och med samhällets förändringar. (Malmgren 1997 s. 75-81)

Jane Johansson är grundskollärare, skolbibliotekarie och forskarstuderande vid Stockholms Universitet. Hon har skrivit uppsatsen *Vägen till Fantásien: receptionsforskningens metoder och mål*, i vilken hon skriver att intresset för läsaren inom receptionsforskning är stort. Studier inom forskningsområdet handlar om vilken betydelse läsaren har i skapandet av innehållet i boken, efter det att författaren lämnat verket ifrån sig. Ett sätt att se det är att läsaren skapar berättelsen inom sig och att text inte är annat än tecken på papper om det inte finns någon läsare. (Johansson 1992 s. 152-154)

Estetisk transaktion är ett begrepp inom receptionsforskning som innebär att läsaren lever sig in i texten och tar med sig det som läsaren anser vara tanken med texten. Med estetisk transaktion förklaras litteraturläsning som en transaktion mellan läsare och text och inte som en interaktion dem emellan. (Malmgren 1997 s. 75) Om estetisk transaktion skriver Johan Elmfeldt i sin doktorsavhandling *Läsningens röster*. Elmfeldt är verksam vid högskolan i Karlskrona- Ronneby. Han menar att i transaktionen bär läsaren med sig tidigare erfarenheter av litteratur och delar av livet in i läsningen. Elmfeldt menar att i läsningen har läsaren med sig den egna förväntnings- föreställnings- och erfarenhetshorisonten; något som ur ett psykologiskt perspektiv kan ske både medvetet och omedvetet. "För att kunna finna och engagera sig i ett visst tema kan också vissa personliga upplevelser vara nödvändiga för att läsaren ska kunna upptäcka det som texten har att berätta." (Elmfeldt 1997 s. 42) Läsningen kan få olika

betydelser för olika människor beroende av tidigare erfarenheter; läsaren reagerar inte bara på stimuli i texten. Det här förhållningssättet innebär att texten bär på betydelser, men att innebörden i dem blir verklig först under själva läsningen. Textens struktur, bildspråk och intrigers betydelse uppstår i läsningen; texten är inte heller passiv under läsningen utan det uppstår en läshändelse. Läsningen är en process, ett sätt att erfara något som ett konstverk då texten 'händer' under läsningen. Mötet mellan läsare och text sker inom ramen för en bestämd social och historisk kontext utifrån de tolkningar som är möjliga. (Elmfeldt 1997 s. 41-44)

Lars-Göran Malmgren har även skrivit boken *Den konstiga konsten*. Malmgren menar att läsning av en text kan ses från tre olika håll. Det finns en social ram samt att läsningen påverkas av ungdomarnas olika erfarenheter och förväntningar på läsningen. Det kallas här för läsarens socialisation. Malmgren anser även att texten med dess betydelsebärande innehåll utgör även den en förutsättning för läsandet. (Malmgren 1986 s. 98)

3.4.1 Några begrepp inom receptionsforskning

Om begreppet den 'inskrivna läsaren' skriver den brittiske författaren Aidan Chambers om i boken *Om böcker* i vilken han även intar förhållningssättet att det behövs en läsare för att ett verk skall bli fulländat. Den 'inskrivna läsaren' är någon som författaren tänker på när hon skriver. Den 'inskrivna läsaren' behöver dock inte vara någon speciell person. Den engelske författaren Samuel Butler uttrycker sig så här "...det behövs två personer för att en enda sak ska kunna sägas- en lyssnare och en talare" (Chambers 1987 s. 41).

Begreppet 'förväntningshorisont' är bundet till läsaren. Kunskap om läsaren under enskilda epoker fås genom att studera bokens mottagande under samtiden och senare. "På det sättet skulle man kunna studera förändringar både inom litteraturen och i samhället som ett samspel mellan läsare/litteratur/samhälle där det hela tiden sker en ömsesidig påverkan." Varje generation uppfattar texten utifrån sina erfarenheter (Johansson 1992 s. 161)

I boken *The Dynamics of Literary Response* skriver den amerikanske receptionsforskaren och psykoanalytikern Norman N. Holland om karaktärer och identifikation. Frågan om identifikation i litteratur, i och utanför, är komplicerad. Identifikation kan vara problematiskt att använda i samma sammanhang som litteraturstudier. Identifikation betyder "making oneself the same as" När vi identifierar oss med andra så övertar vi lite av deras värde och några av deras idéer och attityder. Frågan är om det även gäller för karaktärer inom litteraturen. Identifikation och realism är tätt sammanslutna till varandra samtidigt som det är en komplicerad fråga. Realism leder till identifikation medan saknaden av realismen leder till isolering. Romaner är gjorda av ord, bara ord, processen att sätta dem samman och skapa karaktärer gör läsaren. Realism, såsom skönhet, bestäms av den som läser eller ser. Läsaren skapar karaktärerna. Mening söks inte i texten utan den skapas inom läsaren, vi återskapar karaktärerna och ger dem mening för verkligheten. (Holland 1968 s. 262-272)

3.5 Läsning

3.5.1 Läsutveckling

Joseph A. Appleyards undervisar vid Boston College. Han har skapat en modell över hur människor utvecklas som läsare som han presenterar i boken *Becoming a Reader-The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. Appleyard utgår ifrån utvecklingspsykologiska teorier när han i sin modell kategoriserar fem utvecklingsfaser, i vilka människors olika nivåer av läsning beskrivs. De fem faserna eller rollerna, som de även kallas, är kopplade till människans identitetsutveckling. Kritik kring Appeyard är att han delar in människor efter ålder i en utveckling som, han menar, att vi alla går igenom oavsett individ, personlighet eller bakgrund.

Modellen är grundad i utvecklingspsykologiska teorier, men även i tidigare receptionsforskning samt Appleyards egna genomförda intervjuer med ett sextiotal läsare i åldrarna mellan tretton och åttiotvå år. Appleyard ser läsningen som ett växelspel mellan läsaren och texten. Läsaren kan i texten få utlopp för sina inre behov då läsaren tar del av texten. De fem rollerna i Appleyards utvecklingsmodell är:

- 1) Den lekande läsaren
- 2) Läsaren som hjälte eller hjältinna
- 3) Läsaren som tänkare
- 4) Läsaren som tolkare
- 5) Den pragmatiska läsaren

Ungdomar faller under roll 'läsande tänkare' vilket Appleyard avser åldersgruppen 13-17 år. Utvecklingsstadiet efter den är 'läsaren som tolkare' vilket Appleyard tänkte skulle omfatta litteraturstudier på universitetet. En beskrivning av läsaren som tänkare finner jag relevantast för min uppsats jag tror att ungdomarna har mer gemensamt med andra gymnasieelever än med studerande på universitetet. Jag tänker då på den gemensamma sociala ram som de har. Appleyard menar att det är i tonåren som läsaren sätter värde på berättelser som är verkliga. I berättelserna vill de kunna identifiera sig med personerna eller med händelserna i boken. Men det är även i den här åldern som många läsande ungdomar slutar att läsa. (Appleyard 1994 s. 94-112)

3.5.2 Identifikation

Det Appleyard menar är att i rollen som tänkare innebär läsningen mer identifikation med karaktärerna och de situationer de befinner sig i än om bara känslan att vara ”inne i en bok”. En av de ungdomar Appleyards intervjuade menade att det handlar om det verkliga i livet. Appleyard ser även att läsaren har personliga skäl till varför den identifierar sig med karaktären i boken. Samtidigt kan läsaren identifiera sig positivt med mer än en person i boken, därför att läsaren testat de olika karaktärerna i ett försök att se spektrat av vem de själva är. Läsaren går då från den ena till den andra personen i boken. Appleyard menar även att läsaren kan identifiera sig med flera olika sidor hos en karaktär.

För läsaren kan det handla om att vilja läsa om människor som är i samma situation som de själv är i. Är en människa i en period i livet då den måste göra många val kan hon vilja läsa böcker i vilka hon finner beskrivningar av hur en annan människa ställs inför en valsituation. Läsaren vill prova att identifiera sig med olika personer. Appleyard tänker att identitet är en skapande process som utvecklas, identiteten är inte färdig utan något som läsaren önskar uppnå. Tanken är att läsaren vill vara som hjälten, men känner sig inte som hjälten. Läsaren vill inte bara läsa om karaktärer som den redan liknar utan vill läsa om någon som hon skulle vilja vara. Det kan vara viktigt att läsaren är medveten om skillnaden mellan sig själv och sin idealbild av sig själv, som är en viktig del av sitt medvetandegörande eller identitetsskapande. Läsaren ser upp till en karaktär, men är medveten om skillnaden mellan karaktären och sig själv. Det är att bli medveten om skillnaden som leder till ett steg mot att finna den egna identiteten. (Appleyard 1994 s. 99-107)

3.5.3 Realism

Appleyard menar att realism uppstår när läsaren återspeglar sina egna erfarenheter i läsningen. Läsaren identifierar sig i det den läser och därför blir berättelsen realistisk. Samma berättelse kan uppfattas på ett annat sätt av en annan läsare som har andra erfarenheter. Appleyard tänker sig även att realism är när läsaren kan tänka sig in i en situation, en händelse i boken som inte ligger långt bort från läsarens egen verklighet. Realism kan även innebära att läsaren anser att karaktärerna i boken inte är perfekta, något som gör att de uppfattar boken som realistisk. Hur mycket läsaren kan identifiera sig med karaktärerna beror till stor del på hur mycket information som författaren ger om karaktären och dess känslor. Appleyard har kommit fram till att ungdomarna vill läsa berättelser som inte bara omfattar deras önskningar och fantasier utan som också på ett realistiskt sätt kan avspejla de mörkare sidorna av livet. (Appleyard 1994 s. 107-113)

3.5.4 Tänkare

Appleyard har funnit i sin forskning att ungdomar uppskattar att försvinna bort från sina tankar när de läser en roman. Han menar även att när ungdomar läser, reflekterar de över vilka motiv karaktärerna skulle kunna tänkas ha eller om det finns något motiv till dennes handling. Det leder till att ungdomarna sedan kan göra en jämförelse med sina egna känslor eller motiv. De provar sig fram, undersöker de olika upplevelserna som beskrivs i berättelsen. När ungdomar sedan resonerar om boken som de läst kan de diskutera karaktärerna som om de vore riktiga människor. I läsningen får deras inre jag prova de olika upplevelser som de olika karaktärerna erbjuder. En av de tydligare företeelserna hos ungdomarna är att de reflekterar om vad karaktärerna kan tänkas ha för motiv och känslor, de funderar även över hur karaktären agerar samt hur de liknar läsarens egna motiv eller känslor. (Appleyard 1994 s. 111-113)

4. Undersökningsresultat av ungdomsboken 2001

4.1 Sambindningshäftena 2001

År 2001 gavs det ut 41 stycken förstagångsutgivna böcker inom genren realistisk, samtida ungdomslitteratur. Urvalet har gjorts utifrån Bibliotekstjänst sambindningshäften under rubriken "13 år och uppåt". De olika problem som förekommer i böckerna har jag kategoriserat och gett rubriker. En bok kan innehålla flera olika problem och då återkommer boken under de olika respektive rubrikerna. Jag utgår från hur betoningen av ett tema görs i recensionerna, om det finns ett huvudtema som givits större utrymme presenteras boken till största delen under den rubriken. I recensionerna tittar jag på hur ungdomars problem är beskrivna. Problemen kan vara av olika art. Några kan uppfattas som allvarigare eller i högre grad som ett svårare problem. Jag tittar här efter alla händelser eller berättelser som *kan* innebära svårigheter eller problem för de unga. I 38 av böckerna finns beskrivningar av situationer där ungdomarna har någon form av problem.

4.1.1 Mobbning

I Arne K. Bloms bok *Den dagen blev inte som de andra* beskriver författaren hur nyinflyttade Eva 15 år blir mobbad både i och utanför skolan av de andra flickorna. Hon är rädd och mår dåligt. Situationen verkar hopplös, hon får ingen hjälp trots att hon pratat med både föräldrar och lärare. Marie och Kjell Ekborgs bok *Juldagen då havet frös till is* handlar om Anton. Vi får följa honom från 8 års ålder fram till självmordet några år senare. Han är hackkyckling, mobbad, boken berör Antons förövrigt kaotiska omvärld. I Laurie Halse Anderssons bok *Säg något* möter vi en tonårsflicka som är utstött och mobbad. Hon har utsatts för övergrepp och hon har ångest. Hennes familj håller på att falla samman. Ämnet mobbning är ett av flera problem i Anita Eklund Lykulls bok *Snöleopardens år* som innehåller mycket samtidsproblematik: skilsmässa, nya familjekonstellationer, arbetslöshet, problem på arbetet samt våldtäktsförsök.

4.1.2 Kärlek och sexualitet

Kate Canns bok *Över ytan* handlar om de engelska tonåringarna Colette och Art. De har haft ett intensivt förhållande som nu är över. Colette kämpar för att komma över Art, men med dåligt resultat. I Febe Nilssons bok *Julia och kärleken* får vi möta Julia som upplever den första kärleken i främlingen Tomas. Det uppstår missförstånd och kärleksbekymmer. Att förälska sig i 'fel' personer är ett av flera problem i Ulrika Ekbloms bok *King of Sunset*. Bengt Cras bok om Pernilla med titeln *Vi vet var du bor* tar upp ämnet sexdebut och kärlek. *Alice- med huvudet fullt av kärlek* är en bok om kärlek, skriven av Phyllis Reynolds Naylor. Boken handlar om Alice och hur osäker hon blir på sina känslor när den nye pojken dyker upp. Caroline Plaisted skriver i *Tillbaka till verkligheten* om hur det är att vara 15 år och inte ha någon pojkvän och

funderingarna kring den första träffen. Britta Svensson beskriver ämnet problematiska sexuella relationer i boken *Lucia i svart*. Boken tar även upp andra problem som droger, att pappan är död och den dåliga relationen till modern.

I bok med titeln *Emanuel- hat & kärlek* skriver Sören Olsson och Anders Jacobsson om Emanuel. Han har problem: Emanuel anklagas av Linda för att ha gjort henne med barn, föräldrarna har separerat, skolkamraterna i skolan plågar honom och den nyinflyttade grabben är fullt kapabel att stjäla flickvännen Helen ifrån honom. Boken tar även upp ämnen som alkohol i sexuella relationer. Mats Wahl skriver i boken *Såpa* om Hjalles som nyligen blivit tillsammans med en klasskamrat. Ungdomarnas föräldrar har en intressekonflikt då Hjalles far har förskingrat kommunens pengar något som flickans mor som är journalist har upptäckt och skrivit om i den lokala tidningen. Under dessa omständigheterna hotas deras kärleksrelationen att få ett slut

I Ingrid Sandhagens bok *Den jag är* finns Hanna som är lesbisk och Joakim som är transvestit, han tror inte att han är homosexuell. Joakim har en alkoholiserad mamma som flytt familjen, en upptagen pappa och en senil mormor. Den andra boken under rubriken är Sara Kadefors bok *Sandor slash Ida*, där temat homosexualitet är ett av flera ämnen.

4.1.3 Övergrepp, våldtäkt & sexuella trakasserier

Cilla utsätts för ett dubbelt svek av sina föräldrar. Pappan har under en längre tid förgripit sig på henne och mamman har låtit det ske. Gabriella Olsson skildrar i *Förförd* hur Cillas outhärdliga vardag tyngs av hemligheten om pappans övergrepp, Cilla känner skam och skuld. Liina Talvik har författat boken *Hannas högra hand* som är en skildring av en ung flicka i kris efter övergrepp av systemens man. Hanne är osäker, hon känner skuld och äckel; vänder allting inåt i ett försök att förtränga det som hänt. Anita Eklund Lykulls bok *Snöleopardens år* är en brevroman som handlar om två flickor, 14 och 15 år gamla. En av flickorna blir utsatt för våldtäktsförsök. Flickornas liv innehåller mycket samtidsproblematik: skilsmässa, nya familjekonstellationer, arbetslöshet, problem på arbetet, mobbning mm. I Nina Axnäs bok *På väg* finns antydningar till incest, men det är inte huvudtemat i boken som har många andra problemfyllda teman. En annan bok fylld med problem är Bengt Cras bok *Vi vet var du bor*, där flåsande gubbar ringer dygnet runt och trakasserar den redan hårt drabbade Pernilla. Boken handlar bl.a. om sexuella trakasserier. En annan utgångspunkt har Håkan Larsson i sin bok *Tro på mig*. Boken handlar om Danne som felaktigt blir anklagad för övergrepp på Hanna, något som får honom att må mycket dåligt.

4.1.4 Svåra hemförhållanden och föräldrarelationen

I Bart Moeyaerts bok *Kärlek man inte förstår* finner vi en flicka som lever i en familj i upplösning. Mamman och sonen är på väg bort. Ur flickans synvinkel ser vi svårigheten med att växa upp i en familj utan stabilitet och varaktig kärlek mellan vuxna. Modern har en älskare och är ständigt frånvarande i sina försök att finna kärleken. Bokens jag vill ha en familj med en pappa som stannar kvar. Eva Swedenmarks berättelse

Hemligheter handlar om Johanna som är tolv år. Av misstag ser hon faderns kyss och otrohet med en kvinna som ingår i resällskapet till New York. Johanna säger ingenting till sin mamma som dock redan misstänker vad som hänt och reser efter sin man. Familjen hamnar i kris, Johanna får ta ansvar för sina småsyskon som är 10 och 2 år gamla

I Marie och Kjell Ekborgs bok *Juldagen då havet frös till is* finner vi en vuxenvärld, hemmet och skolan, som väljer att inte se Antons svåra situation. Framställningen av vuxna är gjord på ett mycket negativt sätt. Pappan i familjen är upptagen av sin karriär, lärarna varken ser eller hör och mamman begår även hon självmord. Nina Axnäs bok *På väg* har ett tydligt budskap att så här går det när vuxna inte ser och lyssnar. Problemen staplas på varandra, tonårsångest, ensamhet, bulimi, drogmissbruk, kriminalitet, våld och antydningar till incest. Carolina och bästa vännen Tova har problem. Carolina tycker att livet känns meningslöst och Alexandra mår ännu sämre. Carolinas föräldrar arbetar för mycket och bryr sig för lite. Alexandra har familje- och drogproblem och lever ett hektiskt liv. Historien trappas upp från stölder och droger till mord.

I *Cell grön* av Christina Wahlden finner vi Hannas handfallna föräldrar. I Mats Wahls bok *Såpa* finns Hjalles far är inblandad i en kontokortsskandal. *Sent ute* är skriven av Mats Berggren och Coskun Bawe. Här finner vi Barrans familj som det vilar en skugga över efter faderns svåra upplevelser av misshandel och tortyr i ett turkiskt fängelse. Boken *Den jag är* skriven av Ingrid Sandhagen, beskriver en alkoholiserad mamma som flytt familjen, en upptagen pappa och en senil mormor. I Sara Kadefors *Sandor slash Ida* har Sandor krävande föräldrar. I Sarah Withrows bok *Fladdermussommar* finns Lucy med kaotiska hemförhållanden. Britta Svenssons bok *Lucia i svart* handlar om Abra som lever i förortsområde till Göteborg. Boken innehåller många problem som en självupptagen mamma och en avliden pappa. *Jag vill ha ett liv* skriven av Sofia Hedmans handlar om Katti som enligt hennes mening får den oförtjänta diagnosen AD/HD av BUP. Det inre kaoset förvärras av en okänslig styvpappa. I Arne K. Bloms bok *Den dagen blev inte som de andra* blir Eva mobbad. Hon har försökt att tala med vuxna i sin närhet, såväl lärare som föräldrar, men inte fått någon hjälp i sin hopplösa situation. Jon Ewos bok *Månen suger* handlar om Adam som inser att människor i hans närhet börjar tycka att livet är meningslöst. Han ser inte vuxenlivet som lösningen på problemen, snarare tvärtom. Adam tar upp striden mot modlöshet och depression. Anita Eklund Lykulls *Snöleopardens år* innehåller mycket samtidsproblematik där skilsmässa och nya familjekonstellationer är ett par av problemen. I Sören Olssons och Anders Jacobssons bok *Emanuel- hat & kärlek* har Emanuels mamma och pappa separerat. Ett av många problem är föräldrakonflikten i Bengt Cras bok *Vi vet var du bor*.

4.1.5 Sjukdom

Ur Sofias synvinkel får vi i *Eldens gåta* följa storasyter Rosas öde. Sofia har trampat på en landmina och förlorade då benen. Storasyter Rosa har aids. Henning Mankell behandlar här ett akut problem i Mozambique. Håkan Larssons bok *Tro på mig* handlar om Danne, han är arbetslös. När han träffar Kinna blir han kär, hon är det bästa som hänt honom, men hon är allvarligt sjuk i cancer. Sara Kadefors berör i *Sandor slash Ida* anorexi som är ett av många problem. Bulimi är ett av alla problem som finns i Nina Axnäs bok *På väg*.

4.1.6 Handikapp

Sofia Hedman berättar i *Jag vill ha ett liv* om Katti som med sitt hetsiga humör inte passar in vare sig i skolan eller hemma. Katti har fått diagnosen AD/HD av personalen på BUP. Katti kämpar för hon tror att diagnosen är felaktig. I Anita Eklund Lykulls *Snöleopardens år* brevväxlar två flickor. En av flickorna har dyslexi. Flickornas liv innehåller mycket samtidsproblematik som skilsmässa, nya familjekonstellationer, arbetslöshet, problem på arbetet, försök till våldtäkt, mobbning m.m.

4.1.7 Föräldrar som är avlidna

I Lauren Brookes bok *För våra drömmars skull* har mamman i familjen omkommit i en bilolycka. Dottern Amy övertar gården med hästar efter ett svårt sorgearbete. I andra delen *Efter stormen* har Amy gått in mer i sorgen efter mamman död. I tredje delen, med samma författare, med titeln *På egna ben* fortsätter Amy och hennes äldre syster att driva gården, målar, städar stallet samtidigt som hon går i skolan. I Bengt Cras bok *Vi vet var du bor* har Pernillas pappa nyligen omkommit i en bilolycka. Pernilla har många problem: hon blir misshandlad, terroriserad av flåsande gubbar på telefon och har en pojkvän som missbrukar. Dessutom är hon vilsen och trött på skolan och har en konflikt med föräldrarna. Boken handlar om sexuella trakasserier, misshandel, etniska motsättningar, sexdebut och sorg. En annan författare som skriver om ämnet avlidna föräldrar är Phyllis Reynolds Naylor. I boken *Alice- med huvudet fullt av kärlek* skriver hon om kärlek kamratskap. Alice mamma är avliden och därför försöker Alice att hjälpa till med att ordna upp sin pappas kärleksliv. Marie och Kjell Ekborgs bok *Juldagen då havet frös till is* handlar om Anton vars nerviga mamma begår självmord. Britta Svensson har skrivit boken *Lucia i svart* som handlar om Abra uppvuxen i en förort till Göteborg. Nu bor hon inne i stan och arbetar på en korvfabrik. Ämnen som alkohol, droger och problematiska sexuella relationer beskrivs. Abras älskade pappa är avliden.

4.1.8 Unga som avlidit

I *Juldagen då havet frös till is* ser Anton ingen annan utväg än självmord. Författarna till boken om Anton är Marie och Kjell Ekborg. I boken *Fladdermussommar* av Sarah Withrow möter vi Lucy som jämt pratar om fladdermöss. Att prata om fladdermöss är hennes sätt att fly från en jobbig tillvaro och minnet av en svår olycka där bästa vännen dog. Två ungdomar drunknar i Cecilia Modigs bok *Försvinnande*. Ellens syster försvann en dag i augusti och ett år senare tror polisen att de har drunknat. Det tror inte Ellen och när hon får huset för sig själv reser hon genom landet där hon träffar alkoholister i Farsta, uteliggare i Hötorgsgaraget och syster Carins biologiska mamma på "tork" i Mariefred. Föräldrarna är lättlurade och oengagerade. Eve Bunting har skrivit boken *Mörka strömmar* som handlar om två pojkar, Brodie och Alex. Brodie blir betraktad som en hjälte då folk tror att han nästan offrat livet för att försöka rädda två ungdomar som drunknat. Brodie plågas av skuld känslor då han i själva tror att han

orsakat olyckan. Marcus Birros bok *Kalashnikov* är den enda boken som har en huvudperson som är i trettioårsåldern, Angelo, som sörjer sin döde barndomsvän Leo, som har begått självmord.

4.1.9 Droger och doping

Alexandra i Nina Axnäs bok *På väg* har familje- och drogproblem. Historien trappas upp från stölder droger till mord. Problemen staplas på varandra, tonårsångest, ensamhet, bulimi, drogmissbruk, kriminalitet, våld och antydningar till incest. Britta Svenssons bok *Lucia i svart* tar upp ämnet alkohol och droger två av flera problem i boken. Många problem innehåller Bengt Cras bok *Vi vet var du bor*. Pernillas mamma skåpsuper och pojkvännen missbrukar. Fadern omkom nyligen i en bilolycka. Annika Holms bok *Pistolen* handlar om våld och om hur Monica avstängs från fotbollsträningen efter att det har hittats droger i hennes väska. Sören Olsson och Anders Jacobssons bok *Emanuel- hat & kärlek* tar upp om hur alkohol påverkar människors relationer. Cecilia Modig skriver i boken *Försvinnande* om Ellen som möter alkoholister i Farsta, uteliggare i Hötorgsgaraget och den biologiska mamman som är på alkoholavgiftning. I Ulrika Ekbloms bok *King of Sunset* finns många dramatiska inslag, såsom doping, misstänkta personer, förälskelse i "fel" personer, mc- gäng och eldsvådor.

4.1.10 Våld, misshandel och stöld

Mats Berggren & Coskun Bawes bok *Sent ute* handlar om Baran, en kurdisk 15-åring som bor i en förort till Stockholm. Han är slagskämpe och "lånar" tillsammans med några kompisar faderns bil för att sedan åka fast av polisen. Faderns svåra upplevelser av misshandel och tortyr i turkiskt fängelse påverkar familjen. I *Pistolen* möter vi Jimmy och Matilda. Författaren Annika Holm skriver här om den tuffa, men rädda och svikna Jimmy som trakasserar och skjuter Aron flera gånger i benet med en luftpistol. I Nina Axnäs *På väg* beskrivs en historia där det går fel från början. Carolina tycker att livet är meningslöst, kamraten Alexandra mår ännu sämre. Problemen staplas på varandra, tonårsångest, ensamhet, bulimi, drogmissbruk, kriminalitet, våld, antydningar till incest. Alva Karlman har skrivit *Lunus@Kos*, som handlar om några pojkar, en syster och en vuxen som semestrar en vecka på en ö i Grekland. Pojken Kalmar blir utsatt för ett rån försök. Här skildras ett slagsmål.

I Torben Poulsens bok *Le, Smilja* möter vi Smilja som är 16 år. Hon bor i en liten stad i Bosnien där etnisk tillhörighet aldrig tidigare haft någon betydelse. Nu tränger sig misstänksamheten in i samhället. Smilja bevittnar misshandeln av en muslimsk pojke och från berget hörs skottsälvor och kanonmuller. Brodern flyr för att delta i den muslimska milisen och till Smiljas skola kommer en flykting.

4.1.11 Arbetslöshet

Håkan Larssons bok *Tro på mig* berör ämnet arbetslöshet. Danne är arbetslös och bor med sin mamma och syster. Boken har ytterligare ett dystert ämne då Dannes stora kärlek Kira blir allvarligt sjuk i cancer. Anita Eklund Lykulls bok *Snöleopardens år* återkommer under den här rubriken då den bland annat handlar om arbetslöshet som är ett tema bland andra, som skilsmässa, nya familjekonstellationer, problem på arbetet, mobbning, våldtäktsförsök mm.

4.1.12 Skolan

Bekymmer med skolan, skoltrött och vilsen är Pernilla i Bengt Cras bok *Vi vet var du bor*. I boken finns även flera andra problem. I *Cell grön* av Christina Wahlden finner vi den unga kvinnan Emma. När Emma blir tillsammans med en pojke fjärmar hon sig från familj, skola och vänner. Hon påverkas av pojkvännen som är aktiv djurrättsaktivist. Laurie Halses Anderssons bok *Säg något* handlar om en tonårsflicka som kritiskt iakttar en regelstyrd, odemokratisk skola med oengagerade lärare och elever som ständigt är på jakt efter status.

4.1.13 Rasism

Anna@jorden.com. är den enda boken som berör ämnet rasism. Här möter vi Anna som bor med sina föräldrar som arbetar både i Kazakstan och Pakistan som biståndsarbetare. Det är Anne Ch. Østby som har skrivit om hur Anna upplever det etiskt komplicerat att vara rik i fattiga länder. Hemma i den norska skolan möts Anna av kamraternas ytlighet, rasfördomar, våldsmentalitet och ett allmänt ointresse.

4.1.14 Att leva under krig och att tvingas fly från sitt hemland

Under denna rubrik finner vi Hans-Erik Hellberg och Susan Jobs bok *Alli Pop*. Familjen Popowski måste snabbt fly från Polen. Mamma och pappa Popowski är framgångsrika forskare som har blivit utsatta för hot. Någon försöker stjäla deras värdefulla forskningsresultat.

4.1.15 Utomparlamentariska aktiviteter

I den här kategorin finner vi Christina Wahldens bok *Cell grön*. Gymnasieeleven Emma är kär i nykomlingen Jakob, han är vegan och djurrättsaktivist; bokens tema är huruvida utomparlamentariska metoder kan försvaras. Emma har inte längre någon bra kontakt med familjen, skolan eller vännerna utan deltar tillsammans med Jakob som djurrättsaktivist. Här ges skildringar av kriminalvården.

4.2 Närläsning av fyra ungdomsböcker utgivna år 2001

I detta kapitel kommer jag att redovisa de fyra böcker som jag valt ut för att ungdomarna skall läsa och tycka till om. Böckerna har jag närläst för att få en djupare bild av bilden av de olika problemen som beskrivs i ungdomsböckerna, men även för att jag skall kunna ställa relevanta frågor under intervjuerna.

4.2.1 Svåra hemförhållanden och föräldrarelationen

Wahldéns bok *Cell grön* handlar om Emma vars föräldrar är sympatiska, men tafatta i sina försök att få hem Emma från pojkvännen. Emma börjar skolka från skolan och avskärmar sig från familjen och vännerna efter att hon blivit tillsammans med Jakob. I berättelsen beskrivs även Jakob, som bor ensam i ett stort lyxigt hus medan föräldrarna är bosatta utomlands, de är således påtagligt frånvarande. I Kadefors bok *Sandor slash Ida* finns Idas och Sandors pappor som exempel på pappor som inte tar plats i ungdomarnas liv. Fäderna finns i bakgrunden av ungdomarnas liv, det är sällan deras existens uppmärksammas. Idas pappa bor i USA, hans existens uppmärksammas endast genom de meddelandena via e-post han sänder. Där i skriver han: "bli inte alltför ledsen nu, men jag blir tvungen att ställa in resan till Sverige. Jättetråkigt, jag vet, men det har hänt lite grejer på jobbet och jag får bara inte åka, säger dom." (s. 44) Sandors pappa urskiljs i boken genom de fåtal uttalanden han gör, de handlar om skolan och betydelsen av att Sandor sköter sig i de teoretiska ämnena. Deras förhållande präglas av distans. Ett exempel på deras relation kan ses genom ett stycke ur boken. "Sandor ger upp pappa i samma sekund som han kastar en blick på honom. Att de två skulle kunna prata med varandra är en nästan komisk tanke." (s. 45)

I boken *Lucia i svart* av skriven av Svensson beskrivs Abra vars pappa avled i cancer när Abra gick på högstadiet. Abra saknar fadern mycket då de hade en fin relation som lever vidare i Abra och hon känner närvaron av fadern inom sig. "Jag gråter en skvätt tills jag kommer på att jag inte behöver tycka synd om mig själv. Någonstans djupt inom mig är jag lycklig. Jag vet inte varför, men jag tänker på farsan tills jag somnar." (s. 21-22) Abra stärks av fadern trots att han inte lever. Denna beskrivning är den enda positiva av far- dotter relationer som återfinns i böckerna.

Fäderna beskrivs som frånvarande i berättelserna i jämförelse med mammorna som har ett inte bra, men mer intensivt förhållande till sina barn. Mamman till Ida, i Kadefors bok *Sandor slash Ida*, är djupt deprimerad. Ida beskriver sin relation till sina föräldrar på det här sättet "hon har i varje fall en mamma, även om hon är deprimerad, och hon har en pappa, även om han bor i USA och skiter i henne" (s. 46) Ida är den i hemmet som städar, lagar mat, betalar räkningar; hon är mamma både till sig själv och sin mamma. Sandor är Kadefors andra huvudrollsinnehavare, som i motsats till Ida har en mamma som engagerar sig i sonen, ett engagemang som kväver Sandor. Hon kan inte se Sandors behov utan han upplever sig tvingad att leva upp till moderns egna, icke förverkligade drömmar.

Sandhagen har skrivit boken *Den jag är*, där beskrivs att föräldrarna är skilda och Joakim bor hos den trångsynte fadern. Mamman är en sliten person med alkoholproblem, hon lämnade några år tidigare familjen en kväll utan att ta med sig vare

sig kläder eller tandborste. Boken utspelar sig på sommarlovet och pappan reser bort för att arbeta så Joakim får hela huset för sig själv. Föräldrarna återkommer sedan inte ofta i berättelsen. Arbetet med att sköta hushållet är dock inget problem då familjen har hushållerska som fyllt frysen med mat. Föräldrarna upplevs inte som ett stöd eller sympatiska. Brodern har problem med alkoholen. Hanna är den andra karaktären i boken och hennes föräldrar har inget stort utrymme i berättelsen, de beskrivs som snälla.

Abra har sporadisk kontakt med modern sedan fadern avled i cancer. Hon är arg och besviken på mamman som innan faderns bortgång skaffade sig en annan man. När Abra hamnar i knipa och behöver pengar till hyra och mat söker hon upp mamman. Denna vill inte hjälpa henne, då hon inte anser sig ha råd mammans motivering är att hon också måste leva. Abra är uppväxt i ett förortsområde till en storstad och hon blir vän med en flicka som bor på 'gräddhyllan' inne i staden i en stor villa med parkliknande trädgård. Vännen har även hon en frånvarande far "...hur allting sprack när hennes farsa, den berömda dirigenten, övergav familjen. Nye stenrike styvfarsan struntande i vad hon gjorde, han bara öppnade plånboken." (s. 36)

4.2.2 Utomstående vuxna

I *Lucia i svart* hjälper Abras styvpappa henne när hon försatts i en nödsituation. Han försöker även medla mellan Abra och mamman när de bråkar och han ger henne uppmuntrande och stöttande ord, men när Abra anmäls och döms för misshandel som hon får dagsböter för då finns han inte där med sitt stöd. I samma bok gör sig en av lärarna lustig över kompisens Milans utseende inför en skrattande klass. Milan stannar hemma den kvällen och deppar. I *Sandor slash Ida* finns inga utomstående vuxna som reagerar på Idas svåra situation, förutom att en sköterska frågar om hon har någon hemma efter mammans försökt till självmord, men det resulterar inte i någon hjälp. Inga vuxna reagerar på hur de unga mår i *Den jag är* och *Cell grön*.

4.2.3 Missbruk och kriminalitet

Droger förekommer oftast i bakgrunden av berättelserna, alkohol och droger används i kamratgruppen. Missbruk är inget centralt motiv i berättelserna. I boken *Lucia i svart* finns den tyngsta beskrivningen av drogproblematiken. En flicka går på amfetamin och en pojke är alkoholist. I boken finns ungdomar som levt nära droger och alkohol. I *Sandor slash ida* bok provar Ida vid ett tillfälle på marijuana som kompisarna bjuder på. Ida dricker regelbundet alkohol med syfte att förtränga sina problem. I *Den jag är* har Joakims äldre bror och mamma alkoholproblem. Huvudpersonen Joakim tar avstånd från alkohol men dricker vid två tillfällen lite vin. En av gångerna är han i sällskap med Hanna och vid det andra tillfället pressar brodern honom att smaka.

I *Lucia i svart* beskrivs Abras kamrat Dick som är alkoholist. Abra är inte medveten om problemet förrän Dick bryter ihop och blir sjuk av sina alkoholproblem. Han läggs in på behandlingshem för att få hjälp. Dick är uppvuxen med en pappa som misshandlar mamman i familjen, något som Dick har tagit skada av. Ungdomarna i boken lever nära

alkohol och droger och en flicka i boken säger "vi brukar stjäla ihop en middag på ett snabbköp." och "Jag vill inte vara nära en nerdrogad människa till i hela mitt liv". (s. 36-37) De hyr även en replokal olagligt. Kamraten Gloria har injicerat amfetamin i några månader när Abra ser henne på toaletten. "Tjack, sa vi när Dickan och jag växte upp i förorten. Tjack. Ordet som studsat som en obönhörlig smocka mellan väggarna på höghusen enda sedan jag började sjua. Tjack. Prövar du det är du tuffast, men också bortom all hjälp. Då har du gått över gränsen." (s. 180) I en scen möter Abra Staffan som langat amfetaminen till den drogpåverkade Gloria. Abra blir förbannad och slår en ölflaska i ansiktet på honom. Näsbenet går av och han blöder kraftigt. Abra tänker "Jag är död inombords. Allt är förbi, allt är kört. Jag har förstört allt." (s. 182) Misshandeln leder till rättegång där Abra fälls till att betala dagsböter.

I *Cell grön* leder Emmas kriminella handlingar till fängelse straff. Under denna ofrivilliga isolering tänkte hon över sitt liv och de valmöjligheter han har i livet. Emma som i början av Wahldéns bok pluggar intensivt för att komma in på veterinär utbildningen men tappar intresset i och med förälskelsen i den dominante Jakob. I slutet efter fängelsevistelsen har hon ändå bestämt sig för att förverkliga sina drömmar.

4.2.4 Sexualitet

I Sandhagens bok *Den jag är* finns två huvudpersonerna Hanne och Joakim, båda är mitt uppe i sina funderingar kring sin sexuella läggning. Hanne är kär i tjejkompisen och Joakim är passionerad i att klä sig i mammans klänning, raka benen och sminka sig. I *Den jag är* möts Hanne och Joakim och de delar sina hemligheter med varandra. Boken handlar till största delen om Joakims sexuella utveckling fram till det att han 'kommer ut' med att han är transvestit. Joakims tillkännagivande sker på ett dramatiskt sätt. Han och Hanna äter middag tillsammans då det börjar brinna i Hannas mormors lägenhet. Joakim har klänning på sig när han måste rusa ut. Tidningsfotografen för den lokala tidningen fotograferar Joakim och morgonen därpå är bilden på första sidan i tidningen. Hannes sexuella utveckling och hennes förälskelse i kompisen Sabina beskrivs smått, men på ett fint sätt. Joakims närmaste mottar inte Joakims hemlighet på ett positivt sätt. I *Sandor slash Ida* är Sandors kompis homosexuell och går igenom en 'komma ut' period samtidigt som Sandor mobbas av ett gäng pojkar för att de tror att han är homosexuell eftersom han dansar balett. Ida har en problematisk förhållande till pojkar. Här beskrivs Idas känsla av hur hon har tröttnat på att sexuella kontakter med pojkar, anledningen till detta förklaras i boken av att hon haft många olika pojkar. Ida går i nionde klass.

Abra är huvudperson i boken *Lucia i svart* och hon har haft flera förhållanden med pojkar. En av pojkarna Abra är tillsammans med är Staffan som hon låter tro att de har något på gång. De går hem till honom där de på morgonen har 'pliktskyldigt sex'. En annan morgonen efter en alkoholfylld fest kväll vaknar Abra upp i Mats säng. De har haft sex fyra gånger. Det Abra känner är att det gått för fort fram. Mats utnyttjar egentligen Abra då han har en flickvän som han tänker fortsätta vara tillsammans med och han gör slut med Abra. En av gångerna under den perioden som Mats och Abra hade ett förhållande vill Mats ha sex och inte Abra, då blev Mats sur. Det hela slutar så här: "Jag tar lydigt av mig bikinin och han lägger sig omedelbart ovanpå.....Allt är

snabbt överstökad, tråkigt, kyligt." I slutet av boken inleder Abra en positiv relation med Jonny och de genomför ett samlag som beskrivs på ett positivt sätt.

4.2.5 Mobbning, rasism & utomparlamentariska aktioner

I *Sandor slash Ida* är Sandor mobbad för att han dansar balett. Utomparlamentariska aktiviteter är ett huvudtema i *Cell grön* där Jakob är aktiv djurrättsaktivist. Han sätter eld på slakteriets lastbilar, sprejar på väggar och släpper ut minkar. Emma är med i några aktioner, hon gör det i kärlekens berusning då Jakob vill att hon deltar.

4.2.6 Död, dödande och unga döda

I *Sandor slash Ida* försöker Idas mamma begå självmord genom att ta tabletter. Mamman överlever då Ida i tid finner henne medvetslös i hemmet och ringer efter ambulans. Ida som länge vetat att mamman är deprimerad har varit orolig för att mamman skall vara död när hon kommer hem från skolan. I *Lucia i svart* finns Abra vars pappa är avliden.

5. Intervjuerna med ungdomarna

Ungdomarna träffade jag på deras skola där vi för att kunna genomföra intervjuerna fick låna ett avskilt rum. Inför varje intervjusituation hade jag med mig en intervjumanual som var avsedd för just den aktuella intervjun. Ungdomarna förvissades om att deras identitet inte skulle avslöjas, men oftast svarade de att det inte skulle innebära något problem för dem om så var fallet. Jag gjorde en kort presentation av syftet med arbetet och vad det var jag skulle använda intervjuerna till. Alla ungdomarna godkände att intervjuerna spelades in på band. En av intervjuerna blev inte inspelad på band då kontakten glappade. För att redovisa den intervjun använder jag mig av de anteckningar jag gjorde på intervjumanualen. Det är kortfattade anteckningar, men jag använder mig av dem i uppsatsen i den utsträckning som det går. Under lugna former flöt sedan intervjuerna på. Några ungdomar hade mer att säga om ungdomsboken och några mindre, men alla uttryckte sig på ett sätt som visade att de engagerat sig i läsningen. Generellt sett kan jag säga att de äldre eleverna på ett tydligare sätt kunde redovisa sina åsikter jämfört med sina yngre skolkamrater.

5.1 Sandor slash Ida

5.1.1 Ungdomarnas läsvanor

Helena och Hugo går i årskurs ett. Helena gillar att läsa böcker, en hobby som hon idag inte har tid med. När hon var yngre läste hon ungdomsböcker. Författare som Helena gillar att läsa är Wirgina Andrews och J.K. Rowling. Hugo har läst många böcker, men det var ett tag sedan han läste ungdomsböcker en sysselsättning som han i vanliga fall uppskattar. Den senaste bok han läste var *Rättegången mot Sokrates*, den upplevde han som tråkig då den innehöll mycket fakta. Hugo tycker att det både är roligare och lättare att läsa en bok som *Sandor slash Ida*. Maja och Karin går i årskurs tre. Maja hade en period som storläsare när hon var i yngre tonåren, nu hinner hon inte läsa så mycket som hon önskar då skolan tar all hennes tid. Hon ger Jonas Gardell som exempel på böcker hon gillar och uttrycker sig så här:

"Ohh jag läste nyligen eller en bok jag läste innan här i skolan av Jonas Gardell *En komikers uppväxt* och den är ju också (för) lite yngre, men det är ändå det här, liksom, det är någon slags mentalitet som ändå finns. Eller man kan ju bli upprörd över vissa saker över att det behöver vara så som för Ida eller hela den här ungdomskulturen som är så extrem och hur det var för den här i *Komikers uppväxt* det här med mobbning och utanförskap så där"

Vidare fortsätter Maja:

"Johanna... ähh vad heter hon (Nilsson) ja, *Hon går genom tavlan ut ur bilden*, har jag läst, den är jättebra, jättehemsk. Den läser man nästan som en terapi eller det var flera kompisar som har sagt så att ...å så där.. som har vart riktigt mobbade då. Jag har ju inte blivit riktigt mobbad, men man känner ju ändå igen utanförskapskänslan. Det tror jag alla har känt. Så det, är ändå, det kanske inte är liknade, men på ett sätt så placerar jag i och med att det är många tankar och funderingar som man har haft

som man tror man är ensam om och så kommer de i böcker då känner man att det är kul att läsa."

Maja läser även vuxenböcker som Jan Guillous *Tempelriddaren* som hon uttrycker sig så här om:

"Jag tycker det är mer, inte riktiga känslor i dom böckerna utan det är mer bara en historia, jag tycker ändå de är ganska underhållande att läsa, så där. (paus) Det är inte på samma sätt att man relaterar och känner igen tankebanor utan de är mest en intressant berättelse"

Klasskamraten Karin gillar att läsa böcker, men i dagsläget läser hon både ungdomslitteratur och vuxenlitteratur, med tonvikten på vuxenlitteratur. Karin har läst en bok skriven av Peter Pohl som hon säger så här om:

"...det finns ju en svensk författare som heter Peter Pohl som lyckas också med konsten att beskriva, men den är lite mer deprimerad inriktning i sin bok, men han har också, har jag läst mycket av. Det är samma typ av att beskriva det krångliga det svåra på ett ganska enkelt och lättfattligt sätt."

5.1.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken

Helena ser det som positivt att det i boken inte var någon "...som var helt perfekt, utan båda hade mycket problem och de levde väldigt olika och så va det... man kanske tror att den ena mår bra, eller man tror olika så, ingen var perfekt utan det var ett riktigt liv, liksom." Klasskamraten Hugo är lite fundersam om vad han gillar i boken. Han tycker att boken var bra, men att det var skönt att ha läst färdigt den. Under frågan vad han tycker är bra i boken svarar han att huvudkaraktärernas relation svänger från att de var vänner till att de inte var det, Ida var sur, sedan var hon det inte. Han konstaterar att han är nöjd med slutet då de fick varandra. De yngre ungdomarna, Helena och Hugo, är av åsikten att det fanns för få beskrivningar av miljöer och personer. De upplevde att de på grund av detta inte riktigt fick klart för sig hur det såg ut i berättelsen vilket resulterade i att det kändes avlägset. Hugo tyckte att boken innehöll för mycket problem något som han upplever som lite tråkigt. Bokens lyckliga slut uppvägde dock de många problem som beskrevs i boken.

Maja gillar: "...ungdomstankarna som är sökandet efter identitet. Man känner igen sig väldigt mycket även om man inte dansar balett och är ute och festar så mycket, så är det väldigt mycket tankar och funderingar som man kan relatera till." Hennes jämnåriga kamrat Karin resonerar:

"Jag tyckte hon lyckades ta upp, författaren lyckades ta upp, alla svåra saker i livet på ett enkelt sätt: med mamman som var deprimerad, en tjej med anorexia, hårda krav, alla problem med alla kompisarna, alkoholismen, allting svårt fast på ett väldigt bra konkret sätt, så att alla förstår, så här är det. Det var inte så krångligt skrivet. Jag fastnade mest för att hon lyckades verkligen skriva det jobbiga, svåra, ibland lite humoristiskt, lättfattligt, så man verkligen förstår vad hon menar."

Vidare funderar Karin "Jag tyckte det var väldigt träffsäkert och så var det lite ur ungdomars perspektiv. Inte någon jobbig faktabok, eller så här är det, så här ser vi ungdomar på problemet" Maja, som går i årskurs tre, tycker att boken var lättläst, något

som hon upplever som negativt dock vägs upp av att boken var bra. Negativt med boken var att den innehöll många svordomar och ett grovt språk. Maja menar ändå:

"...inte att författarens språk är så dåligt, jag vet inte. Det kan ändå vara vissa meningar som man stannar upp inför, som hon lyckas förklara väldigt mycket i bara några få meningar, en viss känsla man kan sätta fingret på. Så jag tycker att språket är bra, men det är ett typiskt ungdomsspråk."

Karin kan inte finna något hon inte gillade i boken. Efter att ha funderat en stund kommer hon på att hon upplevde läsningen som rörigt när vartannat kapitel handlade om Ida och vartannat om Sandor. Detta ansåg hon dock att författaren löst på ett smart sätt genom att markera nytt kapitel med en smilgubbe ☺. De flesta åsikter angående det som de inte gillade i boken gällde främst bokens form. Under denna fråga relaterade ungdomarna inte i någon högre utsträckning till innehållet eller temat i boken.

5.1.3 Sandor och Ida

Hugo resonerar och tycker att beskrivningen av Ida och Sandor är trovärdigt skriven. Han fortsätter "...man kan tänka sig hur de ser ut och så." Helena funderar på hur hon skulle uppfattat Sandor och Ida om de gått i samma klass som henne. Helena lever sig in i deras livssituation och ser i och med läsningen bakom det som hon inte skulle ha sett om de träffats i verkliga livet. Bekymret Ida har med mamma som är deprimerad och att Ida sköter om hem och hushåll, resonerar Helena och Hugo om. Hugo tycker inte att det ser ut att fungera bra och han anser att det är mammans fel. Han blir förvånad, han hade inte uppfattat Ida som en person som klarar av att sköta allting i hemmet. Att det kan vara på det här sättet i verkligheten, att Ida betalar räkningar, är han tveksam till. För övrigt upplever han att beskrivningen av Sandor och Ida som verklighetstrogen. Helena tycker att det är konstigt att det är Ida som är orolig för mamman och inte mamman som är orolig för Ida. Även Helena imponeras av Idas förmåga att klarar av all skötsel av hemmet. Helena säger "...inte bara sköta sig själv, hon får sköta mamman också." Helena tycker att detta är intressant läsning i vilken hon lär sig saker samt får sina fördomar om människor dementerade. Helena säger: "...man har ju ändå mycket förutfattade meningar om folk när man ser dom utifrån, men när man läser den här boken så, ja alla är ju inte som man tror. Ibland finns det ju olika."

När jag träffade Maja märks det snabbt att hon är en glad person. Hon skrattar mycket, men när vi kommer till beskrivningen som handlar om Ida och hennes mamma är Maja allvarlig och det märks att hon gått in i läsningen. Maja har markerat ett stycke ur boken som hon känner igen sig i och vill läsa upp högt. Maja läser: "Ida får en klump i halsen, hon blir så rörd över mammas misslyckade ansträngningar att vara som en mamma skall, och stryker henne ömt över kinden. Som om det vore hon själv som vore mamma och mamman hennes sjuka lilla barn." Maja säger så här:

"Just den här relationen de har med att hon tog på sig så mycket gentemot mamman. Det känner jag igen mig mycket i. Jag tror att det är många av mina vänner som har det så också, så på det sättet, att man säger att man tar hand om sina föräldrar, det tror jag att många känner igen sig i. Och man märker att de är väldigt beroende av varandra, hon är väldigt beroende av sin mamma även om hon gör henne väldigt ont, så och det känns som att hon har mycket förlåtelse, hon lätt förlåter. Jag tycker ändå att den är väldigt realistiskt skriven, men så tänkte jag med den relationen, just det

här med att ta hand om sina föräldrar när man är barn. Just det här med de känslorna som Ida hade gentemot, ibland jätteledsen, frustration och jätteförlåtande."

Även Karin skrattar mycket under intervjun. Karin har förståelse för mamman eftersom hon är deprimerad. Samtidigt tycker hon att mamman måste "rycka upp sig". Karin anser att pappan borde ringa oftare. Han och mamman borde hjälpas åt i frågor som rör Ida. Helena tycker att beskrivningen av Ida och hennes relation med mamman och pappan är trovärdig; mamman som inget orkar och pappan som inte bryr sig. Pappan skickar pengar, men han bryr sig egentligen inte.

5.1.4 Alkohol och droger

Hugo är som person lugn och har några pauser i sina svar då han funderar, men på frågan vad han tycker om att läsa om Ida och hennes problematiska förhållanden till pojkar svarar han direkt att det är var kul att läsa den delen. Han tycker sig få en "klar bild" av Idas rökning av hasch och alkoholkonsumtion och kan "helt klart" relatera till sin egen värld. Helena tror att Ida både vill och inte vill dricka alkohol, hon känner sig tvingad att göra det för kompisarnas skull samtidigt som Ida gör det för att kunna känna sig avslappnad. Sandor dricker alkohol för att alla andra gör det, Helena förstår att han gör det för att få komma med i gänget och inte bara få vara med killen som bygger lådbilar. Helena säger "...när han dricker så får han respekt och det, det går säkert till så nu också. Fast det är dumt." Helena tror att det kan vara på det här sättet även i verkligheten.

Boken tar upp en episod där Sandor dricker alkohol, ett sätt för honom att bli accepterad av det jämnåriga kamratgänget. Karin tror att detta fenomen är mycket vanligt förekommande, för att få vara med i 'gänget' på högstadieskolan måste man följa gruppen "...om de dricker alkohol, så måste man dricka alkohol, röker dom så måste man röka. Det är en väldigt vanlig situation." Hon fortsätter: "Jag vill vara tuff, därför gör jag något som jag egentligen inte tycker är rätt (paus) väldigt vanligt." Maja tror inte att det är så vanligt att man påverkas av gruppsyck när man är arton år. Maja tror inte att "alkohol kan påverka honom (Sandor) så mycket, men han såg ju sin chans, liksom, att komma uppåt i hierarkin som ändå finns, och då tog han den."

Om temat alkohol anser Karin att Idas festande är representativt för ungdomsgruppen. Hon vet inte så mycket om rökning av hasch, men beskrivningen av Idas festande är trovärdig och det är även episoden om Sandor. Beskrivningen av hur Ida festar upplever Maja som extrem. Hon upplever inte bara att beskrivningen är främmande till hur hon själv har haft det, utan hon tror att de även gäller de som gått på samma högstadieskola som hon, men att det kan förekomma på andra högstadieskolor.

5.1.5 Identifikation och trovärdighet

Varken Hugo eller Helena kan identifiera sig med karaktärerna i boken. Helena tror att Sandor och Ida skulle kunna finnas i verkligheten. Hugo är inne på samma spår och tror att det är "helt klart" att de kan finnas som verkliga personer. Helena upplever historien i

boken som trovärdigt skriven. Hugo tror att berättelsen skulle kunna handla om två verkliga personer.

Det faktum att Maja är 18 år och inte 15 år som karaktärerna i boken gör att hon upplever att det finns skillnader emellan dem, trots detta kan hon förstå hur de känner. Om hon hade gått på högstadiet när hon läste boken skulle hon ha kunnat relatera mer till den egna situationen. Maja kan relatera till två episoder. Den första är i Idas relation till mamman, speciellt i de situationer då Ida tar om hand om mamman. Den andra är att befinna sig i en umgängeskrets som har inövade mönster när människor utvecklas inom gruppen och att inte våga bryta de mönster finns. Maja fortsätter att ge exempel där hon kan känna igen sig i boken: "Man kan känna sig ensam även om man har folk runt omkring sig, för man är ändå inte riktigt den man är." Maja tar upp temat om utanförskap, ett tema som hon återkommer till under hela intervjun, det temat tycker hon är realistiskt skrivet. Realistiskt beskrivet är även hur Sandor känner. Maja menar att:

"... pressen från familjen, det känner jag igen i många av mina vänner, som kan ha en sån oerhörd press hemifrån å hur han tänker och relaterar till det. Han är en ganska stark människa tycker jag, han känns mer realistisk på ett sätt än Ida i hans tankar och i hans förhållande gentemot saker och ting. Han felar lite, så där."

Karin identifierar sig till största delen med Sandor eftersom hon i likhet med Sandor inte är en del av det tuffa gänget, men i likhet med Ida har hon ett hett temperament. Karin tror inte att det är vanligt med pojkar som dansar balett, en hobby som hon uppfattar som ett udda och ovanligt intresse. För övrigt tror hon att Sandor och Ida skulle kunna finnas i verkligheten.

Maja tycker att historien är trovärdig: "trovärdigt deras känslor, trovärdig deras relation de har till kompisar, syskon". Efter avslutad läsning hade Maja en känsla av "romantiskt skimmer" som hängde kvar, deras lycka över att finna någon liktänkande, något som hon tycker var synd för det var inte så hon uppfattade boken när hon läste den. Maja skrattar, hon är förälskad, vilket innebar att det inte gjorde så mycket att läsa om "romantiskt skimmer" hon har ändå känslan i sig. Karin får känslan av att alla problem har lagts på två personer och hon tror att alla läsare har kommit i kontakt med något av problemen. Det betyder inte att alla har alla problem, men Karin menar att hon "våldigt väl" kan känna igen sig i problemen. Vid ett senare tillfälle säger Karin att hon tycker att boken är trovärdig:

"...jag tycker att den känns väldigt trovärdig, inte att allting händer samma personer, men om man tar varje stycke så är det väldigt trovärdigt. Jag tycker den beskriver väldigt väl hur det är på högstadieskola, med tuffa gänget och de som är utanför (tyst) hur det känns."

5.1.6 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad anser de om slutet i boken

På frågan om vad de skulle säga om författaren frågade dem vad som skulle kunna göras bättre i boken svarade Helena att det inte fanns något att ändra på. Hugo tycker att det var en bra bok och att det inte fanns något han saknade. Maja menar att boken var realistisk fast att det emellanåt inträffade extrema händelser. Karin säger om temat i

boken att: "den var väldigt bra, jag tycker att hon lyckades väldigt träffsäkert med att beskriva allting."

Hugo tyckte att slutet var bra. Helena menar att det var lite för perfekt att de fick varandra på slutet och att han vann danstävlingen. Fast hon trodde att de skulle få varandra redan vid första träffen och det fick de ju inte, konstaterar hon. Istället bråkade de, de hade det inte perfekt och det var ju bra. Slutet var bra konstaterar Helena, hon gillar lyckliga slut där det händer mycket.

Maja menar att boken hade ett typiskt slut där de fick varandra. Hon tycker att det inte behövt vara ett "...så kysste de varandra och levde lyckliga i alla sina dagar slutet". De skulle bara kunnat prata och sen bli ihop. Karin tycker att boken var lite förutsägbart, hon anade redan i början att de skulle få varandra på slutet. Hon skrattar och säger att det var trevligt för dem, men förutsägbart. Jag frågar om hon hade föredragit ett annat slut, men, nej det hade hon egentligen inte för det var lyckligt och fint, något som hon gillar.

5.1.7 Vad tycker ungdomarna om boken

Hugo tycker att boken var "jättebra" och Helena tycker att boken var "väldigt bra" bland annat för att den var lättläst. Helena menar att "...du (kan) aldrig lägga ned den utan det händer hela tiden nya saker så man vill ju fortsätta att läsa den." Karin tycker om boken "väldigt mycket" och det gör även Maja. Maja anser att boken är läsvärd även för äldre ungdomar, men i läsningen som äldre anser hon att hon gör det mer objektivt. Hon kan relatera till boken från saker som hänt i det förflutna. Hon tycker att det är en typisk ungdomsbok, men hon skulle verkligen kunna rekommendera den till kompisar. Det för att:

"...den har ändå (kort paus) ähh ett djup eller hur man skall uttrycka det. Just det här, jag tycker den beskriver det väldigt snyggt hela det här sökandet efter identitet, hur man just funderar på är det bara jag som tänker så här, å så. Jag skulle kanske mest rekommendera den till yngre."

Maja upplever Idas pappa som frånvarande hon menar att:

"...pappan känns....det är lite tråkigt nästan att det inte, på nåt sätt får man en positiv bild av honom för att han säger, i de här två mejlen hon får, att han älskar henne, och så där; och han skickar ju pengar till henne."

Hon hade gärna läst mer om deras relation som hon fann intressant. "Den är nästan inte befintlig även om, han säger att han älskar henne så, så att det är lite tråkigt faktiskt att man inte får veta mer."

Maja resonerar om Sandors föräldrar:

"De ser ju inte riktigt sina barn, det är ju mycket det här...eh..öö.. inlärda mönstren som finns i en familj och jag tycker att det är ganska roligt beskrivet. Det var jättekul faktiskt, det var så jättetydigt familjen, se sid 40 -41. Det är just att han.... man helt plötsligt vaknar upp och ser liksom, att så här är familjen och det här vill jag ändra på (hon läser ur boken) Idag är dagen då han kommer att få en ny relation till sina föräldrar, och det var han

som bröt isen och började prata allvar' och så ska han komma in och försöka göra nåt där. Jag tycker att det är jättebra skrivet här, hur de sitter och tittar på eller är det radion som de (familjen) lyssnar på. Just hela den beskrivningen, jag tycker det är, det var väldigt bra skrivet, hur hon blandar, författaren, blandar inslaget från radion och det som händer."

Maja säger:

"Ööm, så, men det, jag tycker också man kan känna igen många, eller känna igen föräldrar från kompisar som, just det här hur det är i en familj, dom är såna, som är såna. Som när han börjar prata med sin syster, helt plötsligt så -oj vi är ju faktiskt samma sak vi har gått genom och livet och känner likadant för våra föräldrar och haft samma press och samma förväntningar, så där, det är ju ganska, jag tror att det så är i rätt så många familjer, särskilt då man är yngre, än när man är äldre tonåring. Man lever ju i de här mönstren så mycket man trivs ju inte med det för man utvecklas ju på vägen, men man har fått stämpeln. Just att man inte samtalar över de gränserna mellan varandra i familjen, just syskon, också sådär, egentligen har man jättemycket gemensamt."

Karin tycker att det är väldigt mycket 'skitsnack' mellan ungdomarna. Hon tror att boken utspelar sig på högstadiet och att ungdomar pratar mindre illa om varandra på gymnasiet.

5.2 Cell grön

5.2.1 Läsvanor

Tova och Sofia går i årskurs ett. Tova är fundersam över om hon läst några ungdomsböcker eller ej, hon konstaterar att hon i varje fall inte läst böcker om djurrättsaktivister förut. Hon gillar Sidney Sheldon, men misstänker att denne författare kan uppfattas som klyschig. Hon har även läst Peter Pohl som hon anser är mycket bra. Sofia började läsa vuxenböcker ganska tidigt, men hon gillar: "att läsa av vuxna som inte var unga för väldigt länge sedan. (skratt)" Hon har läst många böcker skrivna av Maya Gorder. Carl gillar att läsa böcker, när han gick i femte klass gav han sig själv nyårsloftet att läsa 100 böcker och han läste och betygsatte 101 böcker. Nu läser han inte så mycket då skolan tar större delen av hans tid.

Carl och Miriam går i årskurs tre. Miriam har varit storläsare av ungdomsböcker, dessa böcker "sprudlande och jätteroliga", men inte så komplicerade. Både Carl och Miriam läser nu vuxenlitteratur.

5.2.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken

Tova gillade att boken tog upp ett problem som kan hända alla, nämligen att bli kär i en människa som drar in en i olika händelser. Tova resonerar:

"Att det ofta är så, bland ungdomar, inte kanske just att det blir så här stor grej att man åker i fängelse, men att det, det ändå lätt kan hända att man inte riktigt ser vad som är ens bästa att man är så pass kär ändå. Den tog ju ändå upp bra grejer liksom."

Sofia tycker att berättelsen var bra, men blev förvånad när Emma blev aktiv djurrättsaktivist som använde utomparlamentariska metoder. Hon menar att: "...det var lite tankeställare, hon var ju en sån här väldigt lugn och bra tjej i början, hon hade höga betyg och så tog det en sån vändning."

Det bästa med boken är enligt Carl temat om ungdomar som inte hittat den egna identiteten och hur de påverkas av människor runt omkring dem. Negativt med boken var att den var för lättläst, snabb och kort något som Carl tycker påverkar berättelsens trovärdighet. Berättelsen gick för fort fram: "det kändes, liksom, som att så fort han (Jakob) sa nåt så 'var det *det*'. Carl menar att om Emma blivit påverkad av Jakob under en längre tidsperiod hade det upplevts som mer verkligt. Miriam uttrycker sig så här:

"Det var väl det att språket var lite för lätt, men och andra sidan måste jag säga att ähh storyn, själva berättelsen tyckte jag var bra. Den var 'rätt' och den var, det var, ganska mycket direkt på och så, det tyckte jag var ganska bra..."

Miriam reagerar på episoderna när Emma och Jakob utövar civilolydnad, hon uppfattar karaktärerna som extrema. Miriam engagerar sig i boken och blir irriterad både på Jakob och Emma, då hon uppfattar honom som lömsk och henne som naiv och godtrogen.

5.2.5 Emmas och Jakobs föräldrar

Miriam uttrycker så här om Jakobs föräldrar:

"Ja, jag tyckte att dom var väldigt självupptagna, jag blir helt, den där hallscenen, när de skulle spela golf. Åh, mamman, jag tror hon luktade starkt parfym, jag blev helt förskräckt, nästan, hur man göra så, att de var så självupptagna och var på väg, liksom, till sina egna saker. Det tyckte jag är lite så där att (mummel) en son som har en flickvän, det klart att man stannar och hälsar ordentligt och så där. Det tycker jag är ganska självklart. Jag blev ganska upprörd där, jag tycker det är väldigt dumt. Så skall det inte va! Så det var en scen som jag blev, *lägg av* så här kan det inte va!" **Kan det vara så?** "Ja, ja absolut. De... den är ju verkligen, vad skall man säga, verklighetstrogen, absolut. Det är sådant här som händer i verkligheten. Sådana här förhållanden till föräldrar finns ju idag, så att ja, mm"

Tova tycker inte att Jakobs föräldrar har någon betydande roll i berättelsen. Om Emmas föräldrar resonerar hon:

"Det tyckte jag var en jättesorglig historia, jag menar hon träffade aldrig dom sen och, eller i slutet så förlät dom henne och så där och kom och hälsa på henne och såna där grejer, men där i mitten så tyckte jag nog ändå att det var mamman och pappan såg henne aldrig, hon var typ aldrig hemma och de kom till honom och sa: Hej! någon gång men de var lite sorgligt, men det var ju inte, de hade ju en bra relation från början och i slutet också."

Tova fortsätter att fundera:

"Det är också en sån grej, liksom, som i tonåren att man mellan föräldrar och en själv, liksom, det just är inte kanske som dom (Emma och Jakob) hade det men man har ju ändå problem med sina föräldrar naturligt, så, det har man liksom. Det är intressant, eller det är ändå saker som berör."

Sofia tycker att beskrivningen av hur Jakob lever samt hans relation med föräldrarna är långt från hennes värld. Hon tycker att den dåliga relationen mellan barn och föräldrar är extrem, men menar ändå att det finns många som inte har bra kontakt med sina föräldrar. Carl upplever Jakobs relation till föräldrarna som kärlekslös, speciellt scenen i hallen där föräldrarna knappt sade hej då, när de lämnade huset. Föräldrarnas behandling av Jakob ser Carl som en av anledningen till att han hamnade i kriminella kretsar. Jakob söker sin identitet där istället för i familjen menar Carl. Miriam tror inte att det är ovanligt att ungdomar i Emmas åldern är slutna i förhållandet gentemot föräldrarna, det är inte konstigt att föräldrarna inte viste så mycket om henne och att de inte pratade om pojkar med varandra.

5.2.6 Hur uppfattar ungdomarna de utomparlamentariska aktiviteterna utförda av djurrättsaktivister samt Emmas fängeslevistelse

Tova anser sig inte vara insatt i frågan om djurrättsaktivister, men ser det som troligt att det kan hända sådana saker som det gjorde i boken. Tova funderar på var gränsen går för civil olydnad och om vad som är rätt och fel. Sofia tycker att beskrivningen av hur de sprejade färg på bilen var bra, då fick hon uppleva Emmas version av händelsen. Tova upplever att författaren ser *med* Emma, vilket var en av de sakerna som hon gillade i boken. Carl tyckte att händelserna var negativt beskriven. Han har svårt att tro att så unga människor är aktiva i den här typen verksamhet, den delen av berättelsen uppfattande han inte som realistiskt. Miriam tycker att djurrättsaktivisternas agerande var lika hemskt som något annat kriminellt. Hon tycker att de skulle demonstrerat istället.

Tova hade inte väntat sig att Emma skulle få fängelse, slutet var oväntat. Tova resonerar:

"...det var intressant tycker jag, också, för att det märkte man att det slutade inte faktiskt så bra utan det är faktiskt så, eller, man måste stå till svars för det man gör och även om hon kanske tvingades till det, och det gjorde hon ju till viss del så blir det ändå konsekvenser av alla handlingar. Även om man inte åker i fängelse för allt."

Sofia menar:

"Just att hon hamnar i fängelse om man kan säga så, det tycker jag var en av de saker som gjorde det bra. För att ibland är det så, om man kan säga så, väldigt snälla slut i sådana här böcker, de ångrar sig och så de hamnar inte i fängelse, men de gör ju det de får verkligen ta konsekvenserna av sitt handlande. Så det tycker jag är bra."

Miriam anser att beskrivningen av Emmas vistelse i fängelset fick för lite utrymme i boken. Hon kände att berättelsen inte blev ordentligt avslutad. Carl tyckte det var bra att Emma fick se hur ledsna de hon skadat blivit, men han anser att fängelse var ett för hårt straff, det hade varit tillräckligt med böter.

5.2.7 Identifikation och trovärdighet

Tova känner att hon i några beskrivningar kan identifiera sig med Moa. Hon tror inte att hon och Moa är samma person då Moa pluggar mer än hon gör. Miriam kan identifiera sig i beskrivningarna av Emma som är duktig i skolan. Miriam säger: "Ömmm hm jag identifierade mig ganska mycket med dom, så här lite grann i början, dom pluggade och dom var så duktiga" Hon menar att: "det var väldigt mycket så i början (av boken) det var lite skrämmande faktiskt" Carl tror att han i likhet med Moa skulle försöka vinna tillbaka sin kamrat och samtidigt försöka hjälpa kamraten i dennes problem.

Tova, Sofia och Miriam tycker att historien i boken är trovärdig. Olika åsikter har ungdomarna om delen när Emma hamnar i fängelse. Tova säger så här: "Just att hon hamnade i fängelse gör den mer trovärdig för att, ja, det är ju ändå så hon skulle göra om det vart i verkligheten. Miriam anser att det egentligen bara är den delen som hon tycker är dålig i boken. Carl tycker att trovärdigheten hade ökat om den delen då Jakob påverkar Emma med sina åsikter hade varit längre.

Tova, Sofia och Carl tror att personer som Emma och Jakob kan finnas i verkligheten. Carl tycker dock att det var lite extremt att det gick så fort för Jakob att påverka Emma med sina åsikter. Att det finns sådana personer i verkligheten som i berättelsen är Miriam övertygad om.

5.2.8 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken

Tova vill läsa mer om vad som hände efter att Emma kommit ut från anstalten. Sofia skrattar och tycker att det var en svår fråga. Hon kommer fram till att det inte är något hon brukar tänka på när hon läser böcker. Miriam efterlyser mer person- och miljöbeskrivningar som hon menar gör berättelser levande, den här boken var lite enkel. Carl vill att boken skulle vara längre så att författaren får utrymme för beskrivningarna av hur Jakob påverkar Emma samt få mer utrymme för beskrivningar av djurrättsaktivisternas aktiviteter. Carl vill veta mer om de ämnena, han anser att: "det gick lite väl fort fram".

5.2.9 Vad tycker ungdomarna om boken

Tova och Sofia tycker att boken var bra. Det anser även Miriam, som menar att berättelsen var bra, men att språket var för lätt. Hon tycker att delen när Emma sitter i fängelse var det enda dåliga i boken. Carl är mer tveksam, han tycker att boken var kort. Det hade varit bättre om han läst den när han var yngre, men han anser att budskapet var bra.

5.3 Den jag är

5.3.1 Läsvanor

Mikael och David går i årskurs ett. Mikael har läst böcker som liknar *Den jag är*. Idag läser han tjockare böcker, gärna deckare något som han upplever som svårare. Han har inte tid att läsa så ofta trots att han uppskattar det när han väl gör det. David är fundersam, han tror sig ha läst en bok som liknar *Den jag är*, men kan inte komma på vad den heter. Han gillar att läsa, bara han tar sig tid, vilket inte händer så ofta.

Klara och Anna går i årskurs tre. Klara läser deckare och hon gillar böckerna *Bridget Jones* och *Lucy Sullivan skall gifta sig*. Anna har inte läst nyare ungdomsböcker. Hon började läsa vuxenböcker direkt efter barnlitteraturen, men har läste några av sin mammas gamla flickböcker från femtiotalet. Hon uppskattade att läsa en ungdomsbok som *Den jag är* för att kunna göra en jämförelse med den litteratur hon läser idag. Hon läser ungefär en bok i veckan.

5.3.2 Finns det något ungdomarna tyckte om eller inte tyckte om i boken

David inleder intervjun med att säga: "den kändes nära på nåt sätt, den var ungefär samma värld som jag befinner mig i som det handlade om. Det kändes liksom bra att jag kunde på nåt sätt tänka mig in i allt som hände." Han gillar temat i boken och kan inte komma på något som han inte gillade. Klasskamraten Mikael skrattar mycket under intervjun, han tycker att boken är rolig. Roligast är mormodern som är virrig och bakade pepparkakor mitt på sommaren. Han kan inte komma på något som han inte gillade i boken, men tycker att det "var ganska konstigt allihopa". Jag frågar hur han tänkte och Mikael menar episoderna då Joakim klär sig i mammans kläder. Mikael skrattar glatt för han gillar "skumma böcker".

Klara går direkt in på bokens form, hon tyckte att boken var lättläst. Språket uppfattar hon som enkelt, något som hon tycker är skönt jämfört böckerna hon numera läser. Varken språket eller historien tyckte hon var komplicerat. Hon förstår att boken kan ha betydelse för andra särskilt om man bär på en hemlighet, då det är bokens tema. Personligen blev hon inte fängslad. Klara gillade inte boken och berättar:

"Jag blev lite chockad ibland, ojjj! jag skulle inte ha sagt så om jag var ungdom. Det känns som författaren vill tala så som ungdom en egentligen skulle tala, men, aså, jag själv skulle inte kunna tänka mig att jag skulle använda dom orden, som hon använt, så att hon, det blev lite för mycket, att hon försöker, ja förstår du hur jag menar, att hon försöker vara så ungdomlig som möjligt att det ibland kan bli lite väl mycket."

Klara saknade beskrivningar av natur. Klara menar:

"Det var inte så mycket miljö och såna grejer och inte, jah, det var inte så mycket berättande runt omkring utan det var just, det fokuserades väldigt mycket på just det dom sa. Många gånger kunde det va dom sa vara lite halvt onödigt, varför skriver dom med det här, det förde inte historien framåt. Så ibland kunde det gå lite sakta."

Anna anser sig var lite för gammal för boken och menar att hon hade svårt att relatera till berättelsen. Hon hade "inte direkt emot något i boken" som hon tycker var välskriven, men för lättläst. Hon resonerar vidare och menar att: "det är ju beskrivet verkligen hur tonåringar fungerar, det var ganska pricksäkert på vad man tänker på". Anna tyckte att hon fick ut något av att läsa boken, dock inte lika mycket som när hon läser vuxenlitteratur. Anna menar att: "...en av nackdelarna var att man inte fick tänka, allt serverades liksom på silverfat, precis vad dom tänkte och vad dom tyckte och vad de gjorde, det var liksom inget (skratt) det var inga subtila grejor".

5.3.3 Hanna och Joakim

Hanna och Joakim skulle kunna vara vem som helst i Davids bekantskapskrets. "Dom känns verkliga på nåt sätt, dom känns inte påhittade." Joakims relation med föräldrar var inte bra då, det var ett avstånd emellan dem. David har flera kamrater med liknande relation till föräldrarna och därför uppfattade han beskrivningen som realistisk. Det var för lite skrivet om Hanna och Sabinas relation anser David. Han är fundersam om vad Hannas känslor för Sabina grundar sig i och han förstår inte varför det händer. David funderar: "hur det fungerade, jag tycker inte, riktigt att de gick in tillräckligt på det. Skulle gärna sett någon upplösning på det hela."

Mikael tror att saknaden efter mamman har fått Joakim att klä sig i mammans kläder. Han tror inte att Joakims är transvestit, då han menar att det är en "pubertetssväng" som går över. Om Hanna funderar Mikael så här:

"...det är ett stort steg att berätta om att hon är lesbisk. Om det hade hänt i verkligheten så hade hon nog inte vågat att berätta det, då hon nog gått och burit på hemligheten ganska länge. I scenen när Joakim och Hanna hånglat så verkade Joakim 'ganska het på gröten' på Hanna, i varje fall, men hon verkade bara vill *kolla* så där, om det verkligen är så är hon verkligen lesbisk. Verkligen kolla upp det."

Anna resonerar:

"...(paus) Joakim, där var det ganska mycket det här med att han vill vara folk till lags, fick jag en känsla av. Att (paus) han, liksom, fick reda upp saker som då både pappa och storebror ställde till med, det finns ju den typen av barn, i ganska många familjer som tar väldigt mycket ansvar."

Anna tycker att Hannas relation till föräldrarna verkar normal. Episoden då mormor pratar i sömnen och det antyds att hon haft en relation med en annan kvinna, den episoden gillar Anna.

Klara manar att:

"Det skulle vara kul att höra vad en trettonåring tyckte om den här boken, det skulle ha varit kul att läsa den när man var tretton, och göra en intervju och så sen se, och jämföra med vad man tycker nu. De kanske tycker den är jättehäftig eller att de kommer in i berättelsen mycket lättare än jag gör, för jag känner verkligen att det är en gammal människa som suttit och försökt leva sig in i ungdomens värld. Hon skriver väldigt enkelt också"

5.3.4 Joakims tankar om att klä sig i kvinnokläder

Ungdomarna tycker att historien är realistisk, men David är lite fundersam och säger att detta är den minst trovärdiga biten i boken i. David säger: "Inte själva grejen, mer hur det är beskrivet." David kan identifiera sig med berättelsen, men inte i den beskrivningen. Vid ett senare tillfälle under intervjun anser David att episoden då kompisarna får veta på Joakims hemlighet är beskriven på ett trovärdigt sätt och även här menar han att han kan identifiera sig med berättelsen. Mikael menar att det är en bra beskrivning, detaljerad och inga oklarheter.

Anna funderar och menar "att det känner jag själv igen när man klär ut sig till en fest, så att för honom då att göra något speciellt som då är väldigt kvinnlig, kan jag tänka mig." Klara tycker kort och gott att historien är realistisk. Klara resonerar kring hur det kändes att läsa om hur Joakim klär sig i kvinnokläder. "Nej för min del kändes det inte konstigt, men eller det var ju lite annorlunda, man har ju inte läst något sådant förut. Men det kändes ju inte stötande på något sätt, absolut inte, det kändes lite konstigt, lite underligt, men det var ju det är väl bra att läsa det också, faktiskt." Om Joakims 'komma ut' historia tycker Klara att det gick väldigt fort, för fort. "Ämm ja, jag tyckte det var, jag tror inte det skulle accepteras så lätt, så som det gjorde". Hans kompisar eller hans kompis tyckte det var jätte okej direkt, men jag tror att det skulle komma massor av frågor, efter det här. Åh, då skulle han få tillfälle att besvara dom. Eller att få svara på varför han gjorde det." Om Hanne som är kär i sin tjejkompis, men hånglar med Joakim tänker Klara "Ämm, jag tror att det är lätt hänt, eller jag tror ju att hon är homosexuell, det tror jag. För det är ju känslorna som räknas, åtrå kan ju vara något annat, eller, jag tror hon hyser känslor för tjejer, men jag tror att det bara var en tillfällig grej, med Joakim." Klara menar att "man måste kanske testa på hur det är att vara med killar också. Det var ju efter det som hon förstod att det var Sabina hon tyckte om."

Anna trodde att historien skulle "flippa-ur" mer än det gjorde. Hon trodde att kompisarnas reaktion skulle vara starkare och att de skulle säga:

"du är inte klok i huvudet och sånt kan man inte va å liksom, stick och brinn, liksom. (skratt) Det hade jag nog förväntat mig mer. Mer reaktion. Angående pappan så reagerade han ju verkligen för där var det att hans son fick inte vara konstig å, så där. Allting skall vara så normalt å min pojke är det inget fel på."

5.3.5 Identifikation och trovärdighet

Alla ungdomarna tror att Hanna och Joakim skulle kunna finnas i verkligheten. David är bekant med en som är lik Hanna och resonerar om det är möjligt att han kände någon som är som Joakim, han konstaterar att det veta man aldrig. Ibland är berättelsen trovärdig, ibland inte, anser Mikael som på vidare fråga tar upp mormodern som exempel. Han säger:

"Jag vet inte om man verkligen kan tro att det är jul mitt i sommaren (skratt) och började prata med klippdockor. Ja, det klart man kan det om man är en riktig

virrpana, men jag vet inte. Ganska trovärdig eller så. Det klart att man skulle bli förvånad om det hände i verkligheten (skatt)."

Episoderna där Joakim klär sig i kvinnokläder ser Mikael som trovärdig. David funderar en stund och kommer fram till att han tycker att boken är ganska trovärdig, men inte helt och hållet. Det som han tänker på är att:

"...det känns lite konstigt att dom, de, inte är så här blyga för varandra. Det brukar vara så att, att, liksom, om en kille skall bjuda hem en tjej till sig ensam då är det... det är inget man gör bara så, tycker jag. Dom håller på så hela tiden. Jag vet inte riktigt (paus) De kanske inte är helt trovärdig på nåt sätt tycker jag inte, men det går ändå att föreställa sig, det är inte helt överkligt, tycker jag inte."

Det är som Joakim och Hannas tänker som David kan identifiera sig med. Han fortsätter med att säga "det är inte saker de gör utan det är på nåt sätt den här känslan att de tänker ungefär på samma sätt som jag gör. Mikael menar att om han identifierar sig med någon i boken så är det Bruno, därför att han är neutral. I berättelsen om hur Hanna tar hand om sin mormor, medan föräldrarna har annat för sig, känner David igen sig i, då han har en gammal moster med Alzheimers. Han fortsätter: "jag tycker att det är en väldigt bra beskrivning. Det känner jag igen lite så på nåt sätt även om hon, min mammas moster, inte håller på med pappdockor."

Anna tycker så här:

"Jag tror att Joakim, i vissa delar tycker jag att han var trovärdig i liksom det här med att ta hand om sina föräldrar och mamman som, mamman som inte kan ta hand om barnen, det tror jag nog liksom, det var väldigt trovärdigt skrivet, det var väl skrivet. Möjligtvis att det var lite, det kändes lite överdrivet, just det här med att vad som hände i hans huvud så att säga, det var kanske lite väl, jag vet inte, kändes nästan som att författaren roade sig lite grann med att, det var liksom, här kunde de få flumma på ganska rejält, med dom då, men just beskrivningarna på hur de lever var väldigt bra, dom var trovärdiga."

Klara tror att vissa bitar av historien om Hanne och Joakim skulle kunna vara beskrivningar av verkligheten och är trovärdig. Att Joakim skulle kunna berätta sin hemlighet för Hanna så lätt, tror inte Klara. Det var vågat och gick väldigt snabbt.

5.3.6 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad tycker de om slutet av boken

Mikael vill ha mer spänning i boken och som exempel ger han avslutningen i boken då Joakim blir fotograferad i klänning och det brinner i lägenheten. Där ser han en möjlighet för författaren att bygga ut historien med mer dramatik och spänning. David anser att historien där Joakim klär sig i mammans kläder inte är på samma nivå som resten av boken, han menar att det inte riktigt passar ihop, men han tror att författaren tänkt ut att det skall vara på det sättet som det är skrivet.

Anna resonerar: "Jah, fördelen det var just det här att hon prickade in ganska bra hur ungdomar tänker, nackdelen det skulle vara då i så fall att låta läsaren tänka lite mer

själv." Hon tycker att det var väldigt bra att författaren tog upp ämnet, samtidigt kunde boken ha varit längre då den handlade om två personer. Bokens omfång återkommer Klara till och säger: "Man kan gå lite längre i just med dialogen och så där, de kan komma ännu djupare in på varandra, att det inte behöver va så lättsamt, ibland kunde de snudda vid såna här viktiga saker." Klara fortsätter "men så istället för att gå in på den viktiga grejen så gick hon snabbt vidare" Hon blir frustrerad över att hon inte får veta varför han klär sig i kvinnokläder, hon vill att Joakim själv skall förklara varför han klär sig så. Hannas tankar och känslor inför kompisen Anna var även den "otydlig". Inte heller i det fallet tyckte Klara att hon får veta tillräckligt mycket om vad som händer runt omkring.

David tyckte att det var ett bra slut, men hade förväntat sig något annat vad vet han inte. Temat i boken är sökandet efter sin identitet, något som sammanfattades i slutet av boken. Han hade förväntat sig en kraftigare slutkläm. Han avslutar med att säga att han tyckte om boken.

Klara säger: "Jag tycker det var väl okej, det var lite som att slå igen boken, man förstod liksom att det skulle vara lyckligt i alla dagar". Anna tycker att slutet tog slut för fort, abrupt, och historien lämnades oavslutad. Detta gjorde henne nyfiken på vad som skulle hända efter de, som hon såg det, omvälvande veckorna som Joakim haft. Anna vill veta hur Joakim tänker efter allt som har hänt. Denna nyfikenheten gällde även berättelsen kring Hanna och Anna säger: "att de vågade erkänna för sig själva"

5.2.7 Vad tycker ungdomarna om boken

Både Mikael och David tyckte att boken var bra. Anna tyckte att boken i det stora hela var bra. Hon menar att det "...är lite svårt att bedöma när den var så pass kort för att det ger, liksom, mindre bestående intryck." Klara tyckte inte att boken var bra. Mikael tycker att det är en underlig berättelse med mycket underliga händelser runt omkring med mormor. Anna och David har haft svårt att beskriva boken för vänner. Anna tycker det är kul att se hur kompisarna reagerar på att boken handlar om en transvestit. Bokens historia vinner inte på en kort recension, anser David. Den verklighetsförankring deras beteende har går inte att få med i en kort beskrivning.

Klara tycker att boken är tunn och hon anser att den inte riktar sig till hennes åldersgrupp. Hon tycker att det var en:

"... väldigt enkel berättelse. Det var inte så att man kom in i en annan värld och inte kunde sluta läsa utan det var mer att det var såna här, ähmm, höra en berättelse inte några miljöbeskrivningar eller nåt sånt där alls. Det var som att se på film, lite."

5.4 Lucia i svart

5.4.1 Läsvanor

Lotta och Clara går i årskurs ett. Lotta läser böcker oftast blir det deckare. Författare som hon gillar är Sidney Sheldon, J. K Rowling, Elisabet George, JRR Tolkien och Marian Keyes. Clara läser böcker bland annat J. K Rowling. Det är Claras intervju som inte blev inspelad på band, men där det finns några stödanteckningar.

Sara och Markus går i årskurs tre. Sara har läst många ungdomsböcker. Hon känner väl igen sig i några av situationerna, men har inte hon läst någon bok som liknar *Lucia i svart*. Nuförtiden läser hon inte ungdomsböcker då hon inte uppskattar det på samma sätt som förr. Författare som Sara gillar är Charlotte Brontë och Marian Keyes. Markus läste ofta böcker när han var yngre, nu gillar deckare skrivna av författare som Henning Mankell, Olof Svedelid och Sjöwall- Walöv. Idag hinner han inte att läsa skönlitteratur, då skolan tar all tid.

5.4.2 Finns det något ungdomarna tycker om eller inte tycker om i boken

Lotta gillar karaktärerna "...dom är lite så här annorlunda. Det är inte så här, alla är inte jätte, liksom, neutrala och vanliga så. De är speciella, det gör att det får är en karaktär på boken" Lotta tycker att beskrivningarna av Abra som inte uppfattas som en 'vanlig' tonåring därför att hon och Millan är aggressiva ger boken ett speciellt drag som hon gillar. Lotta kan känna igen sig och identifiera sig med några av personerna i boken. Sara gillar hur författaren beskriver relationen mellan vännerna i vilken hon känner igen sig. Beskrivningarna av musik, bland annat när Abras besöker rockklubbar, tycker Markus var rolig. Utöver musiken hade han inte har mycket gemensamt med rollkaraktärerna "...varken i bakgrunden eller tanken..." Formen är behändig och lättläst menar Markus och fortsätter med att säga att den inte var *så* tråkig, trots att det inte var en deckare.

Trots att boken var bra är det ingen bok Sara skulle läsa i dagslägget. Hon anser att boken var skrivet på ett sätt som hon kände var typiskt för ungdomsroman. Sara menar att "ämnet, det handlar ju om oss, om man säger så. Det var väldigt intressant, det var just att det kändes som den var skriven mer till 15-åringar än till 18- 19 tonåringar. Det var kanske för att den var lättläst."

Markus kan inte relatera handlingen till sig själv förutom att Abra spelar saxofon och gillar musik. Han vill inte läsa om hur någon annan lider, det upplever han som tråkigt. Han vill ha spänning. Sara finner inget i boken som hon inte gillar. Lotta skrattar uppgivet när hon säger att boken är mörk och deprimerande, något som hon inte gillar. Lotta kände emellanåt att boken var lite överdriven i sina beskrivningar till exempel i beskrivningen av förorten. Hon upprepar att boken är mörk och funderar vidare att det kanske kan vara så i förorten, men hon tror inte att det är riktigt så illa i verkligheten. Lotta tycker inte att det finns många beskrivningar i boken, men att tanken med boken trots detta framgick.

5.4.3 Abra

Att Abras enda alternativ är att bo i en rivningslägenhet, tycker Lotta visar på den svåra bostadssituation som råder i dag. Markus tycker att det är jobbigt att läsa om Abras relation med mamman. Han förstår inte hur mamman tänker när hon behandlar sitt barn på detta sättet. Styvpappan upplever han som trevlig. Markus säger att han vet att den här typen av barn och förälderrelation existerar, men det är inget han vill läsa om, han lär sig inget, han mår inte bättre av det, han känner för Abras situation, men kan inte kanalisera dem till någon konkret handling. Markus vill ha underhållning och han gillar att Abra spelar saxofon; han ser att hon brinner för sin musik samtidigt som hon vill göra den döde pappan stolt. Markus tror att många ungdomar reagerar på det sättet. Han tror att Abra kommer från en annan miljö med andra värderingar än han själv, men i likhet med honom själv och hans vänner vill Abra vill utmärka sig i stället för att vara sig själv.

Sara tycker att författaren lyckats beskriva Abras relation till mamman och pappan. Boken är trovärdig, många som har flyttat hemifrån har det säkert svårt, tror Sara. Abras situation i livet kan inte Sara relatera till sig själv, men hon tror att många andra kan känna igen sig i Abras situation. Boken är trovärdig säger Sara och tillägger "att den var ganska verklighetstrogen, om man säger så. Det var inget perfekt liv."

5.4.4 Hur upplever ungdomarna beskrivningen av Abras relationer till pojkar

Lotta har svårt att förstå Abras relation till pojkar, hon kan inte identifiera sig med den delen av historien, men hon menar att beskrivningen av hur Abra funderar och förhåller sig gentemot pojkar framhäver handlingen väldigt bra och resonerar: "man får se då, liksom, att hon mår dåligt att hon verkligen söker kärlek och så. Det behövs för boken, det gör ju så att det bygger handlingen." Sara tycker att författarens beskrivning var bra då den visar hur Abra söker kärlek och närhet. Hon tror att pojkarna märker att de lätt kan få Abra i säng, medan Abra söker ett långvarigt förhållande. Markus tycker att beskrivningarna av Abras relation till pojkar är bra beskrivet. Han uppfattar Abra som: "... blåst så eftersom hon håller fast vid honom. Han körde fin bil, det var han som fixade replokalen. Nä, men beskrivningen var realistisk, tycker jag." Beskrivningarna av sex anser Markus är lite typisk för ungdomsböcker. Markus resonerar om författaren:

"ibland kan det kännas som att nu behövde hon skriva om det. Det känns inte lika naturligt att dom skriver om det i vissa fall. På nått sätt blir det lite krystat när dom skriver. Det vet jag att jag tänkt, kanske inte bara i den här boken, men ibland är det så att dom känner att dom måste lägga in det för att dom tror att folk måste ha det för att köpa boken."

5.4.5 Alkohol- och drogproblematiken

I början av boken förstod inte Lotta att Dick hade problem med spriten, hon blev förvånad när hon läste det. Sara tycker att Dicks alkoholproblem visar på människors osäkerhet, hur de söker efter bekräftelse hela tiden. Dicks alkoholism tror Sara beror på

den svåra uppväxt han haft där modern blev misshandlad av fadern. I början av boken sägs det inte rakt ut att han har problem, något som mer märks i hans livsstil, och det tycker Sara var bra. Markus har haft vänner som varit i ungefär samma situation som Dick. Markus tycker att det var en bra beskrivning, särskilt när de argumenterar med honom. Markus minns inte riktigt hur argumentationen var, men han minns hur realistisk och bra skildring det var.

Lotta tycker att beskrivningen av Abras konsumtion av alkohol är bra fast hon själv inte dricker alkohol. Markus vet att det finns "grymt mycket fester". Han festar inte mycket själv, därför att han umgicks ofta under sin uppväxt med vänner som ofta var alkoholpåverkade, något som påverkat honom. Han tror inte att Abra har roligt och säger: "...så det känns inte så långt borta." Sara tycker att "det är väldigt intressant att läsa om för att det finns så mycket sånt i samhället. Känns också naturligt liksom. Ja, vad skall man säga, trovärdigt. Det tycker jag var väldigt intressant att läsa om också." Sara är säker på att detta kan hända i verkligheten.

I boken beskrivs hur Staffan langat droger till Gloria. När Abra får veta det slår hon till Staffan, något som leder till rättegång senare i boken. Markus anser att det var lite orealistiskt att de andra kompisarna stod på Staffans sida. Lottas reaktion på episoden där Abra slog till Staffan är att hon förstår Abras handlande. Markus tycker även han att Staffan förtjänade slaget över ansiktet. Båda tycker att Abra handlade dumt samtidigt som de förstår varför hon var arg.

5.4.6 Identifikation och trovärdighet

Lotta anser att boken ibland är lite överdrivet skriven, men menar samtidigt att det kan vara ungefär som det är skrivet. Hon menar: "Det är ju alltid så i böcker att det är lite överdrivet så att det skall bli mer intressant att läsa, och så, mer eller mindre. Det är meningen att man ska kunna identifiera sig med dom." Markus vill gärna, som Abra, lyckas med musiken. Det har samma intresse, annars finner han inget att identifiera sig med. Lotta kan inte identifiera sig med personerna i boken. Sara identifierar sig med olika personer i olika sammanhang, inte med en person rakt igenom.

Lotta tycker verkligen att hon får en klar uppfattning av Abra som person något som hon tycker författaren gjort bra. Vidare säger hon: "det är ganska mycket droger och sånt för att va, men det kanske är så som det är, men det känns kanske lite överdrivet, men det är ju så i böcker att allt är väldigt koncentrerat och så, man tar det värsta av allting i samma bok. Då blir det ju väldigt mycket, men liksom om man tar och delar upp det i mindre delar så självklart att det kan..."

Markus är kluven och svarar både nej och ja på frågan. Han menar att:

"...det känns som att det är lite påhittat, jag kan inte sätta fingret på vad det är, men samtidigt kan jag känna att ja, nä, det är inte på riktigt. Jag vet inte riktigt, men lite sättet (paus), förstår du vad jag menar. Att man kan tänka att det bara är påhittat, men samtidigt kan man mycket väl tänka sig att det skulle kunna vart så här, vissa författare tänker man sig kanske inte så när man läser då är det så spännande."

5.4.7 Vad tycker ungdomarna att författaren skulle kunna göra bättre i boken och vad anser de om slutet i boken

Återigen påpekar Lotta bokens mörka tema. Hon ifrågasätter om hon verkligen gillar den här typen av ungdomsböcker, hon funderar, skrattar och säger att hon kanske inte är någon typisk ungdom. Lotta dricker inte, underförstått alkohol, något som hon själv tror gör att boken inte passar henne lika bra som den gör för andra ungdomar. Den här frågan tycker Markus var svår. Han funderar, skrattar, och kommer fram till att han vill ha mindre beskrivning av korvfabriken och mer spänning. Boken uppfattade han som seg och lättläst. Sara tycker att:

"...hon (författaren) skulle skriva lite mer vuxet tal (här stör hennes mobil inspelningskvalitén) lite mer vuxet språk eller vad man säger, så att den skulle kunna vända sig lite mer till äldre också, det skulle jag tycke bättre om. Det skulle kunna göra boken ännu mer intressant."

Lotta tycker att slutet var bra och säger: "Det är ju som i de flesta andra, (böcker) att de slutar bra och så. Det är ju ändå en del som inte är uppklarat och sånt, det gör ju att den är verklighetstrogen." Att Abra börjar att ordna upp i sina "grejer" tycker Markus var bra, i detta känner han igen sig i särskilt svårt är det som rör skolan. Han menar att boken inte behöver ha ett lyckligt innehåll, då personerna i boken inte är lyckliga.

5.4.8 Vad tycker ungdomarna om boken

Markus har läst både bättre och mycket sämre böcker. Som exempel ger säger han: "Jag tycker att den är mer underhållande än att läsa *Brott och straff* till exempel, som man bara mår dåligt av att läsa." Han läste aldrig ut den boken. Clara tycker att boken är bra. Lotta tycker att boken var mycket bra, trots att hon inte kan identifiera sig med någon i boken. Förtjänster med boken var att den gick snabbt att läsa. Lotta säger: "Jag tyckte verkligen att personerna var bra så, man känner att man känner så, det har hon lyckats väldigt bra med." Sara skulle rekommendera boken till sina vänner därför att boken hur människor har det är i dagens samhälle. "Den var lättläst och det gick fort att läsa den och det var värt att göra det också. Just för att man känner igen sig i vissa situationer också."

Om vuxna anser Sara: "Hon Ida, hette hon, hon brydde sig väldigt mycket om Abra och att hon ville att det skulle gå bra för henne och så. Det är skönt att läsa att det var någon som bryr sig om henne, men det är egentligen hennes mamma som skulle göra det, inte hon. Hennes styvpappa hade väl också hjälpt henne, men de hade väl varit ovänner."

6. Analys och diskussion

6.1 Analys och diskussion av 2001 års utgivning av samtidsrealistiska ungdomsböcker

Recensionerna utgör en del av empirin som jag bygger min uppsats på. Det är bibliotekarierna som skriver recensionerna vilket jag tror medför god kvalitet då de ingår i en yrkesprofession som arbetar med litteratur. Dock är recensionerna inte heltäckande i beskrivningen av böckernas innehåll, vilket jag upptäckte när jag läste några av böckerna. Därför anser jag att den fördjupning av beskrivningen av innehållet som det innebär att läsa några av böckerna var till fördel för att kunna göra en mer heltäckande bild av problemen i ungdomsboken utgivna år 2001. I läsningen av böckerna fann jag ytterligare nyanser och ämnen som inte framkom när jag läste recensionerna. Recensionerna och läsningen av böckerna har fungerat som ett bra komplement till varandra och fungerat bra för att nå den delen av mitt syfte som rör problemen i ungdomsboken år 2001.

Detta har varit mina frågeställningar i delen rörande ungdomsboken:

- Vilka problem beskrivs i den samtidsrealistiska ungdomsboken förstagångsutgiven år 2001?
- I vilken omfattning förekommer dessa problem i den samtidsrealistiska ungdomsboken 2001?

Edström skriver att papporna oftast skymtar till som skilsmässopappor med sporadiska inbrott i ungdomars liv. (Edström 1984 s. 52) Detta mönster återkommer även i böckerna som utgör urvalet till analysen. Om fäderna inte är den direkta orsaken till ungdomarnas problem som i Olssons skildring av incest och Wahls beskrivning av pappans skattebedrägeri så spelar de en tillbakadragen roll i berättelserna. Sonja Svenssons har i sin analys kommit fram till att i dessa böcker beskrivs föräldrarna inte alltid direkt på ett negativt sätt, men att de brister i sitt vuxenansvar, något som leder till förödande konsekvenser för den unge. (Svensson 1996 s. 264) Detta ser man i Wahls bok där systemen rymmer till Stockholm och Hjalles mål dåligt efter ett våldtäktsförsök medan föräldrarna gömmer sig hos bekanta. Det förekommer även i Kadefors bok där Ida får alltför stort ansvar för mammans hälsa och liv. I Wahldéns bok leder föräldrarnas bristande ansvar för Jakob till att han inte går i skolan samtidigt som han begår utomparlamentariska aktiviteter som i förlängningen leder till att han hamnar i fängelse. Temat om de frånvarande föräldrarna är det oftast förekommande problemen i ungdomsboken förstagångs utgiven 2001. De vuxna ser inte ungdomarna och tenderar att vara alltför upptagna av sig själva. De vuxna sätter sig själva främst och de inleder kärleksaffärer, är otrogna, är upptagna av karriären, arbetar för mycket och bryr sig för lite, är med i kontokortskandaler och är självupptagna. Barnen upplever att det svårt att växa upp i en familj utan stabilitet. De utsätts för mobbning, begår självmord, har tonårsångest, är ensamma, har ätstörning, drogmisshandling, kriminalitet, våld, får ta hand om sina syskon 2 och 10 år gamla och det finns beskrivningar som antyder incest. Rubriken om föräldrar som problem är omfattande och ett vanligt tema är att föräldrarna sviker samt att de inte lyssnar på den unge. Böckerna under denna rubrik är många och

innehåller många olika problem. Det är många mörka beskrivningar och de unga lever i dessa böcker inte något okomplicerad liv. Ofta förekommer beskrivningar av detta tema samtidigt som flera andra problem.

I böckerna om mobbning finns föräldrar som inte bryr sig om den unge, de lyssnar inte och framställs på ett negativt sätt. Både barn och mor begår självmord i en av böckerna medan pappan i familjen satsar på karriären. Från skolan får de unga inget stöd, lärarna är oengagerade och de andra eleverna beskrivs som ytliga. Det jag ser under temat mobbning är att böckernas innehåll är påtagligt mörk och de innehåller många problem. Ungdomarna lever under mycket svåra förhållanden och de får lite eller obefintlig hjälp från vuxna. I recensionerna finns fyra böcker som har temat mobbning, och tre av dem har mobbning som huvudtema. I läsningen av böckerna framkom ytterligare situationer där den unge utsattes för mobbning, men inget av dem är något huvudtema, detta gäller Mats Wahls bok *Såpa*, Olssons bok *Förförd* och Kadefors bok *Sandor slash Ida*.

Övervägande delen av böckerna som handlar om kärlek har flickor som huvudrollsinnehavare. Sex stycken av böckerna handlar om flickor, två om pojkar och en har en flicka och en pojke med i beskrivningen. Flickorna tenderar att mer ha kärleksbekymmer i form av att olycklig obesvarad kärlek som är svår att bli kvitt, kär i en främling, kär i 'fel' person, att inte ha någon pojkvän, osäkerhet över sin känslor till pojken och sexdebut. Böckerna handlar oftast om flickors kärlek och 'honom'. Frånvaron av beskrivningar om kvinnors kärleks liv som Sonja Svensson skrev om i artikeln *Ett släkte för sig. Om åldersbarriärer i den svenska ungdomsboken 1950- 1975* tycks nu fyllts upp. Beskrivningen av pojkarnas kärleksliv är mer frånvarande då det bara finns två böckerna i ämnet. Den ena handlar om en pojke som anklagas för att gjort en flicka gravid och den andra om hur ett förhållande hotas gå i krass.

Lucia i svart innehåller många olika problem som droger och frånvarande föräldrar. Boken är den enda där det står i recensionen att boken tar upp temat problematiska sexuella relationer. Det är svårt att avgöra utifrån sambindningshäftenas recensioner om böckerna innehåller de beskrivningar av samlag som förekommer som regel än undantag under sjuttioalet. I närläsningen fann jag den ovan nämnda boken *Lucia i svart* att de problematiska sexuella relationerna var just så problematiska som jag fick uppfattningen av att de skulle var utifrån sambindningshäftet. *Sandor slash Ida* berör temat homosexualitet. Sandor mobbas av ett gäng ungdomar då de tror att han är homosexuell, senare i boken visar det sig att en av de andra pojkarna är homosexuell. *Den jag är* handlar om en lesbisk flicka och om en pojke som är transvestit. Svensson skriver i sin analys *Förlorade fäder* att det är vanligast att homosexuella mäns sexualitet beskrivs, men i 2001 års utgivning av ungdomsböcker är det inget vanligt tema. Hanna, den lesbiska flickan i *Den jag är* får inte lika mycket utrymme av berättelsen som Joakim får som är transvestit.

Två böcker handlar flickor som utsätts för incest av män inom familjen. Det är fadern respektive svågern som är förövarna. Den ena flickans mamma blundar för övergreppen. Fyra böcker innehåller många olika problem där antydning till incest, våldtäktsförsök, gruppvåldtäkt, flåsande gubbar och andra sexuella trakasserier är några av flera problem som beskrivs i böckerna. Våldtäkt är inte längre ett tabubelagt tema. Svensson skriver i *Dödspolare, skuggmän och förlorade fäder. Idyllfobin i ungdomsboken* att det är så vanligt förekommande med övergrepp mellan de unga att det nästan är trivialt att konstatera det. Uttalande är inte representativt för 2001 års

utgivning där jag utifrån sambindningshäftena bara finner ett övergrepp mellan unga. Övergreppet utspelar sig i boken *Såpa* och fullföljs inte utan förövarna avbryts och den utsatte kan springa ifrån brottsplatsen. I 2001 års utgivning är det äldre män som är förövarna, i de böcker där det är ett huvudtema är förövaren en släkting till den utsatta flickan.

Aids beskrivs i en av böckerna och det är Rosa som bor i Afrika som insjuknar. Cancer drabbar flickvännen till en av huvudrollsinnehavarna, som för övrigt är arbetslös. Anorexi och bulimi finns med som problem i två böcker. Handikapp som dyslexi och AD/HD finns i två problemfyllda böcker vars huvudrollsinnehavare är flickor. Flickan med diagnosen AD/HD har en okänslig fader som förvärrar situationen. I böckerna om sjukdomar och handikapp är det flickorna som har problemen, alla böcker utom en har flickor som huvudrollsinnehavare.

Under temat om döda föräldrar får vi i tre böcker möta Amy i Lauren Brookes böcker. Amy sörjer sin mamma som omkom i en bilolycka. Amys liv är för övrigt inte problemfritt. Många och svåra problem har Pernilla i boken *Vi vet var du bor*. Hennes pappa har nyligen omkommit i en bilolycka. Pernilla blir misshandlad, terroriserad av flåsande gubbar på telefon och en pojkvän som missbrukar, hon är vilsen och trött på skolan, har en konflikt med föräldrarna. Boken handlar om sexuella trakasserier, misshandel, etniska motsättningar, sexdebut och sorg. En annan bok handlar om en flicka vars mamma har dött och hur flickan försöker hjälpa pappan med kärlekslivet. Ytterligare en bok handlar om en flicka vars pappa är avliden i cancer. Boken innehåller många andra problem. Endast en bok handlar om en vuxen som begår självmord; mobbade Antons mamma. Anton begår även själv självmord. Övervägande delen av böckerna som har med temat om döda föräldrar har en flicka i huvudrollen. Berättelsen om Anton återkommer således under rubriken "Unga döda". Anton är den enda huvudrollsinnehavaren som begår självmord. Beskrivningen av självmord finns i ytterligare en bok som har en trettioårig man som jag person i berättelsen. Birgitta Lindstam skriver i sin uppsats *Självmodet som problemlösning. En studie i 1970-talets ungdomsbok* att beskrivningar av unga som begår självmord har ökat. Hon skriver om sjuttioalets ungdomsbok, så det är den tidsperioden hon syftar på. Två böcker i temat finns utgivna år 2001. I alla de andra tre böckerna har ungdomarna förolyckats genom olyckshändelse. I en av dem tror huvudrollsinnehavaren att han förorsakat olyckan. Fördelningen mellan huvudrollsinnehavarnas könstillhörighet är här jämn förutom om man ser till de unga som begår självmord, då båda är män.

I böckerna om droger och doping finns ungdomar med många problem. Här är det flickorna som står i centrum. I Nina Axnäs bok finns Alexandra som har problem med familjen, droger, tonårsångest; här beskrivs ensamhet, bulimi, drogmissbruk, kriminalitet, våld och antyder incest. Abra i Britta Svensson bok har alkohol och droger som ett av fler problem i likhet med Pernillas i Bengt Cras bok vars mamma skåpsuper och pojkvännen missbrukar. Monica i Annika Holms bok har droger i väskan under fotbollsträningen. Cecilia Modigs berättelse handlar om Ellen som sökandet efter de försvunna systrarna möter alkoholister och sin biologiska mor som är på avgiftning. Sören Olsson och Anders Jacobssons bok har en pojke i huvudrollen. Boken berör alkohol i relationen. De böcker som har flickor i centrum tycks ha en allvarligare ton i berättelsen och mer problemfylld historia. Den enda boken om doping är Ulrika Ekbloms bok som handlar om Martina och hennes travhäst som nyligen tillfrisknat.

I en berättelse om en pojke i högstadieåldern 'lånar' han och hans vänner en bil och åker fast av polisen. I en annan bok handlar berättelsen om hur en pojke hotar en flicka med luftpistol och skjuter en annan pojke i benet. Ett rånförsök förekommer i en bok som utspelar sig i Grekland. Nina Axnäs bok handlar bland annat om kriminalitet och problemen staplas på varandra: tonårsångest, ensamhet, bulimi, drogmissbruk, våld och antydd till incest, de två flickorna som boken handlar om mår dåligt. Det finns inte många böcker om våld och stöld i 2001 års utgivning; temat var vanligt för ungdomsbokens under 1990-talets mitt. Att berättelsen utspelar sig i ett annat land än i Sverige är ovanligt för 2001 års ungdomsbok, men förekommer i boken om Smilja som bor i Bosnien.

Det finns några ämnen som inte förekommer i någon större utsträckning, men som ändå tas med i några eller någon av böckerna. Arbetslöshet berörs i två böcker, men har inte givits något större utrymme. Ett ämne som skolan tas upp i tre böcker och enbart utifrån flickors perspektiv. En bok innehåller en djupare beskrivningar av temat då flickan beskrivs som en kritisk granskare av den regelstyrda och odemokratiska skolan där lärarna är oengagerade och eleverna enbart söker status. En enda bok rör temat rasism. Huvudrollsinnehavaren Anna reagerar över rasfördomarna i sin skola. Att fly från sitt hemland är temat två böcker. En av böckerna beskriver kriget i Bosnien den andra hur forskare i Polen utsätts för hot. Hultén Sonne skriver att ungdomsboksförfattarna under 1990-talet försökte skriva mer om unga män med problem och det har gjorts även i 2001 års utgivning, men andra teman som nazister och invandrare är få. I en bok är huvudtemat utomparlamentariska aktiviteter. Emma dras in i pojkvännens utomparlamentariska aktiviteter, medan föräldrarna är handfallna. Här ges en skildring av kriminalvården.

Det är beskrivningar av ungdomars problem med föräldrarna som utgör den absolut största delen av problemen i ungdomsboken försttagångs utgivna år 2001. Här finns föräldrar som är upptagna av sina egna problem och liv. Här finns också föräldrar som är förövre som till exempel förgriper sig sina döttrar samt föräldrar som inte orkar ta hand om sina barn. Tema om frånvarande föräldrar förekommer i stor omfattning. I temat sexualitet är det flickors sexualitet och kärleksliv som problematiseras, medan det förekommer färre beskrivningar av pojkars sexualitet och kärleksliv. Det förekommer två beskrivningar av homosexualitet samt en skildring av en transvestit, ett tema som jag tror är ovanligt förekommande. Problemen är många i ungdomsboken, ofta mörka, ofta förekommer ett flertal problem i samma bok.

6.2 Analys och diskussion av intervjuerna med ungdomarna

Att intervjua ungdomarna har som metod fungerat bra. Materialet blev dock omfattande då intervjuerna var långa, cirka 30 minuter med en samtalsstruktur. Att intervjun liknade ett samtal medförde svårigheter i arbetet att få struktur på materialet. Svårigheterna uppvägs av det positiva med att få ett naturligare förhållande till ungdomarna, vilket jag tror resulterade till att det blev lättare att prata om hur de uppfattar bokens berättelser och dess beskrivningar av problem. Att Lundqvist inte fann någon anmärkningsvärd skillnad mellan könen tar jag fasta vid i denna uppsats och utesluter en analys av eventuella skillnader mellan könen, detta har inte heller innefattas i någon av mina frågeställningar.

Frågeställningarna till denna del av uppsatsen är

- Hur uppfattar ungdomarna berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken?
- Skiljer sig uppfattningen, angående ovan ställda fråga, mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet?
- Vad tycker ungdomarna om att läsa dessa böcker?

6.2.1 Hur uppfattar ungdomarna berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken?

Böckerna som undersökts ingår i genren realistisk litteratur och en fråga jag ställde till ungdomarna var huruvida de uppfattade boken som realistisk eller ej. Appleyards menar att en bok blir realistisk om läsaren kan spegla sina egna erfarenheter i läsningen. David går i årskurs ett och har läst boken *Den jag är*. Han menar att berättelsen kändes nära och att den beskrev den värld som han befinner sig i. För honom är berättelsen realistiskt skriven och han kan koppla den till sin egen värld. I ramberättelsen kan David känna igen sig i kamraterna, sommarlovet och familjen, men inte den delen där Joakim söker sin identitet som transvestit. Det David uttrycker tolkar jag som att det problem som beskrivs i boken hur Joakims funderingar kring sin identitet, inte uppfattas som realistisk då han inte kan koppla den händelsen till sin egen värld. Men Appleyard menar att alla delar av berättelsen inte behöver uppfattas som realistiska utan ungdomarna kan ta till sig de delar som de känner för. De problem som beskrivs i böckerna uppfattar ungdomarna inte alltid som realistiska, men ofta kan de känna igen sig eller vänner i beskrivningen som helhet

Identifikation och realism går hand i hand enligt Appleyard. En tanke är även att läsaren skall kunna identifiera sig med karaktärerna eller delar av dem. Ungdomarna uppfattar olika saker som realistiska, men ibland även samma sak. Appleyards har kommit fram till att det är i tonåren som läsaren sätter värde på berättelser som är verkliga. De intervjuade ungdomarna tror att huvudpersonerna skall kunna finnas i verkligheten och några av dem har kompisar som liknar karaktärerna. Maja känner igen många av sina vänner i de situationer där Sandor i Kadefors bok känner sig pressad av sin familj. Majoriteten av ungdomarna kände igen sig själva i någon av karaktärerna vilket innebär att ungdomarna uppfattar den bok de har läst som realistisk. Appleyard menar att om en bok uppfattas som realistisk ligger dess beskrivningar inte långt borta från läsarens verklighet. Här återkommer jag till det som var startpunkten med uppsatsen då jag undrade om en vuxen kan skriva om ungdomars verklighet. De här ungdomarna uppfattar boken eller olika delar av den som realistisk, vilket skulle innebära att författarna har lyckats med att överbygga klyftan till sina läsare. Men det framkommer även kritik i form av att några av ungdomarna anser att böckerna är överdrivet skrivna, bland annat i sin beskrivning av förorten. En av ungdomarna anser att beskrivningarna av sex var lite karakteriserande för ungdomsböckerna, han antog att författaren kände sig tvungen att skriva om sex för att boken skulle sälja.

En bok kan även upplevas som realistisk om karaktärerna i den inte lever ett perfekt liv, menar Appleyard. Några av ungdomarna upplevde detta i sin läsning. Lotta uppfattade

boken som realistiskt för att karaktärerna var annorlunda, inte vanliga och neutrala vilket hon ansåg gjorde att boken fick karaktär. På samma sätt tolkar jag Helenas tankar om boken Sandor *Slash Ida* hon menar att det inte var någon som var helt perfekt utan att båda hade mycket problem. Helena ansåg att de levde ett riktigt liv då de mådde dåligt. Att Emma hamnade i fängelse i boken *Cell grön* gör att ungdomarna uppfattar berättelsen som realistiskt, därför att ungdomsböcker annars oftast slutar på ett snällt sätt. Nu fick Emma ta konsekvenserna av sitt handlande. Beskrivningen av hur Emma har det i fängelset uppfattades både som bra och dåligt. Majoriteten av ungdomarna uppfattar bokens berättelse som trovärdig. Det var några händelser som föll ur ramen för av trovärdighet. Till exempel så tyckte Carl att det var lite extremt att det gick så fort för Jakob att påverka Emma i boken *Cell grön*. Carls kommenterar här mer bokens form, dvs på vilket sätt boken är skriven än själva händelsen i sig, det att Jakob påverkar Emma att bli vegan. När jag intervjuade ungdomarna avbröt jag dem inte när de pratade om bokens form, vilket de gärna gjorde, då jag inte ville styra intervjun. Detta för att jag ville se om de reagerade på något speciellt när de läste boken. De reagerade bland annat på bokens form, vilket kan vara ett sätt att uppfattar berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken.

Enligt Appleyard vill ungdomar kunna identifiera sig med personerna eller med händelserna i boken, det gör flera av ungdomarna i min undersökning. Ett undantag är tankarna kring boken *Sandor slash Ida* där ungdomarna blir förvånade över Idas kapacitet i frågan om att ta hand om mamman. De är inte vana med att barnet tar hand om föräldern. De är tveksamma till om det kan vara så i verkligheten, att Ida kan ta hand om allt praktiskt i hemmet. Berättelsen finner de för övrigt trovärdig. En av ungdomarna menar att många kompisar har det så att de tar hand om sina föräldrar. Maja känner själv igen sig i beskrivningen. Helena tycker att beskrivningen av Ida och hennes relation med mamman och pappan är trovärdig. Mamman som inget orkar och pappan som inte bryr sig. Pappan skickar pengar, men han bryr sig inte. Pappans relation till Ida fann jag, hos ungdomarna, en önskan om att få veta mer om.

Ungdomarna tycker att berättelsen om Ida och Sandors alkoholkonsumtion är trovärdig, vanligt förekommande och kan relatera till den. Karin säger att det är vanligt att ungdomar festar. Maja upplever Idas festande som extrem, men hon tror att andra ungdomar kan ha en sådan situation. Beskrivningen av alkoholkonsumtion i *Svart Lucia* finner ungdomarna trovärdig, realistisk, bra skildrat och intressant att läsa om. Ungdomarna kan inte se sig själva i beskrivningen, men anser att det är vanligt förekommande fenomen för ungdomsgruppen.

Appleyard fann i sin undersökning att läsaren har personliga skäl till varför hon identifierar sig med karaktären. Som jag tolkar det kan de personliga skälen vara att ungdomarna känner igen sig eller någon vän i den händelse eller personlighet som uttrycks i boken. Jag har i den här undersökningen funnit ungdomar som ger uttryck för att de identifierar sig med karaktärerna i böckerna, på ett eller annat sätt. Maja känner även igen sig i situationen att befinna sig i grupper dom har invanda mönster som ingen vågar bryta mot. Ungdomarna vill, som Appleyard menade, känna igen sig i litteraturen. Flera exempel på att ungdomarna känner igen sig ger Karin uttryck för som identifierar sig med Sandor som inte heller han är med det tuffa gänget. Miriam identifierar sig med Emma och Moa i början av boken *Cell grön* då de pluggar mycket. Hon upplever likheterna lite skrämmande. Sara känner igen sig i beskrivningen av de kompisrelationer som författaren tecknar i *Lucia i svart*. Lotta kan känna igen sig och identifiera sig med

några av personerna i boken. Carl kan kanske identifiera sig med kompisen Moa, då i hennes försök att vinna vännens vänskap tillbaka. Det varierar i hur hög grad ungdomarna kan känner igen sig i karaktärerna. Några av ungdomarna känner inte igen sig i bokens personer. Varken Helena eller Hugo som läst *Sandor slash Ida* kan identifiera sig med någon av karaktärerna. Markus har inte mycket gemensamt med rollkaraktärerna förutom då det handlar om musik. Det som Appleyard menar är att ungdomar kan välja olika delar som de kan identifiera sig med. Övervägande delen av ungdomarna ser likheter mellan sig själva och karaktärerna i boken. Med tanke på det begränsade urvalet av litteratur som ungdomarna hade att välja emellan visar det att ungdomarna i hög grad kan identifiera sig med karaktärerna i ungdomsböckerna. Ungdomar vill läsa om människor som är i samma situation som de själva och det får de möjlighet att göra i ungdomsboken.

6.2.2 Skiljer sig uppfattningarna om ungdomsbokens mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet?

Lars-Göran Malmgren ser hur läsningen av en text påverkar läsaren från tre olika håll, en social ram, ungdomarnas olika erfarenheter samt att deras förväntningar på läsningen har betydelse. Elmfeldt menar att i läsningen spelar förväntnings-, föreställnings- samt erfarenhetshorisontens roll. Ungdomarnas förväntningar på ungdomsboken tycks vara, vad jag kan se utifrån empirin, en viktig faktor för dem i hur de förhåller sig gentemot ungdomsböckerna. De äldre ungdomarna ser sig själva inte längre som läsare av ungdomslitteratur, då de i högre grad börjat läsa vuxenlitteratur. Statens kulturråd (1997:1 s. 6-7) skriver i sin rapport att ungdomarna allt mer övergår till läsning av vuxenlitteratur; så är även fallet med de här ungdomarna. De förväntar sig inte att de skall gilla ungdomslitteratur. I intervjuerna påpekade de äldre ungdomarna att de är äldre och intar då ett annat förhållningssätt gentemot ungdomsboken, till skillnad mot sina yngre skolkamrater, ett distanstagande. Maja, en av läsarna av *Sandor slash Ida*, anser att hon som äldre ungdom läser mer objektivt och att hon kan relatera till boken från händelser som inträffat i det förflutna. Hon tycker att boken är en typisk ungdomsbok, men hon skulle verkligen kunna rekommendera den till kompisar. Det hon ser som bra med boken är att den har ett djup i berättelsen samt att den på ett fint sätt lyckas beskriva hur hon tänker kring temat som sökandet efter identiteten. Hon känner igen sig i flera delar av boken. Bland annat återkommer hon till temat utanförskap som hon känner igen sig i. Samma sak gäller Sara som anser att boken var skrivet på ett sätt som är utmärkande för ungdomsböcker och att den riktade sig mer mot en 15-åring än en 18- 19-åring, den var för lättläst. Samtidigt menar Sara att ämnet handlar om ungdomsgruppen som hon själv tillhör, detta fann hon mycket intressant.

Förhållningssättet gentemot ungdomsboken blir klivet, å ena sidan upplever de här läsarna sig för gamla för att kunna läsa ungdomsböckerna, å andra sidan ser de djupet i boken och finner den intressant då böckerna handlar om dem själva. Författaren har lyckats fånga det som läsaren trott att bara hon själv tänker på. Ytterligare exempel på kluvenhet kan ses i hur Maja uttrycker att ungdomsböcker, som den hon läst, berör henne. Nu läser hon oftast vuxenböcker och som exempel nämner hon Jan Guillous bok *Tempelriddaren*. Tittar jag på hennes kommentar ser jag att Maja upplever att hon kan relatera till ungdomsböcker på ett sätt som hon inte kan med vuxenböcker. Hon anser att

vuxenböcker inte innehåller "riktiga" känslor utan är bara en historia som hon inte kan relatera till eller känna igen deras tankebanor.

Anna har läst boken *Den jag är*. Hon tror att boken kan ha betydelse för andra, speciellt för den som bär på en hemlighet, men boken fångade inte henne. Hon anser sig vara för gammal och hade svårt att relatera till berättelsen, hon resonerar vidare och menar att boken på ett pricksäkert sätt lyckas beskriva hur tonåringar fungerar och tänker på. Även Anna återkommer till att boken prickat in hur ungdomar tänker, men att hon är för gammal. Lotta gillar inte den här typen av böcker, temat var för mörkt. Hon ser sig inte som en typisk ungdom, men tror att boken passar till andra ungdomar då boken är mycket bra och lyckas visa hur det är att vara ung. Återigen detta förhållningssätt, jag är ingen ungdom, jag tycker att boken visar hur det är att vara ung, men den passar bra till andra.. Mikael har läst boken *Den jag är* och påpekar att han nu läser tjockare böcker. Som jag tolkar Mikael uttrycker han att tjocka böcker är lika med vuxenböcker och att han markerar ett distanstagande i sitt förhållande till ungdomsboken. Han gillar den ungdomsbok han läste inför intervjun, vilket resulterar i kluven känsla inför ungdomsboken.

Sara har läst boken *Den jag är* och hon går direkt in på bokens form, hon tyckte att boken var lättläst. Språket uppfattade hon som enkelt något som hon tyckte var skönt jämfört böckerna hon numera oftast läser. Varken språket eller historien tyckte hon var komplicerad. Bokens form återkommer ungdomarna ofta till. Sara som läst *Lucia i svart* tycker att boken med fördel skulle ha skrivits med ett mer vuxet tilltal och med ett vuxet språk, för då skulle boken även vända sig till äldre ungdomar. Den förändringen skulle göra boken ännu mer intressant anser Sara. Miriam anser att berättelsen då Emma hamnar i fängelse fick för lite utrymme i boken *Cell grön* och att det hade varit bättre om den fått ta större utrymme, vilket jag tolkar som att hon vill ha mer detaljerad berättelse. Anna som läst *Den jag är* uttrycker att hon vill ha längre berättelser, mer stoff, författaren skulle ha kunnat utveckla berättelsen och tagit sig mer plats. Här ser jag en delning i hur författaren har lyckats med att beskriva hur ungdomarna tänker, men läsarna tycker att omfånget är under deras läsnivå. En av de äldre flickorna menar att boken på ett bra sätt prickar in hur ungdomar tänker, men att det är en nackdel att läsaren inte får tänka så mycket själv. Ungdomarna gillar temat i ungdomsböckerna, men önskar mer miljö- och personbeskrivningar, ett mer vuxet tilltal och mer dialog. Ibland går författaren för fort fram och hinner därmed inte med att gå till djupet med händelser som ungdomarna uppfattar som viktiga. Berättelsen uppfattas då på ett negativt sätt som för lättisam.

Sara blir frustrerad över att hon inte får veta varför Joakim klär sig i kvinnokläder, hon vill att Joakim själv skall förklara varför han klär sig i mammans kläder. Hannas tankar och känslor inför kompisens Sabina var även de otydliga. Inte heller där tyckte sig Sara få veta tillräckligt mycket i böckerna. Angående samma bok vill Mikael ha mer spänning. Som exempel ger han att författaren skulle kunna bygga vidare i handlingen när Joakim blir fotograferad i klänningen och det brinner i lägenheten. Carl och Miriam har läst boken *Cell grön*. Miriam ser att den här boken var för enkel och efterlyser mer person- och miljöbeskrivningar, hon uppfattar boken som lite för enkel för henne. Även Carl efterlyser att boken skall vara längre för att författaren skall få utrymme för beskrivningarna av hur Jakob påverkar Emma samt djurrättsaktiviteterna. Carl vill veta mer om de ämnena och säger att det gick för fort fram i berättelsen. Tova hade velat ha mer beskrivningar i slutet av boken, hon vill veta mer vad som hände efter att Emma

kom ut från den anstalten något som hon gärna velat läsa mer om. Ungdomarna vill läsa mer och få mer detaljer samt veta mer av berättelsens historia. Detta ser jag som en kritik i form av att ungdomslitteraturen inte kan nå upp till deras läsnivå. Men även som positiv kritik då ungdomarna gillar böckerna och visar ett intresse för berättelserna då de vill veta mer om vad som händer, de har fångats av historien. Maja har läst *Sandor Slash Ida* i vilken hon fastnade för ungdomstankarna, sökandet efter identitet i vilken hon kände igen sig i och kan relatera till. Samtidigt upplever hon sig som äldre än karaktärerna i boken, fast att hon samtidigt förstår hur ungdomarna i boken känner. Samma sak är det med Carl som är tveksamt inställd till boken. Han anser att den var kort. Han menar att det hade varit bättre om han läst boken när han var yngre, men samtidigt tycker han att budskapet var bra.

Bibliotekarien Staffan Wennerlund resonerar i artikeln *Utslättande tonårsromaner lockar sällan till läsning* om ungdomsboken omfång. I den här undersökningen uttrycker ungdomarna en önskan om mer miljö- och personbeskrivningar, men även mera utförligt beskriven berättelse. Wennerlund anser att ungdomsboken är för tunn när den är på 150 sidor. Anledningen till att det är ett problem anser han har med att göra att det blir svårt för författaren att ta upp en eller flera problem när det inte finns tillräckligt med utrymme för en litterär eller psykologisk trovärdig beskrivning. (Wennerlund s. 308-310) Bokens omfång skulle kunna ha betydelse. Men samtidigt är det enbart författaren till *Sandor slash Ida* som fick beröm för sitt sätt att konkret lyckats behandla alla svåra händelser i livet som en deprimerad mamma, hårda krav, anorexi, problem med kamrater och alkoholism. Detta skrevs på ett sätt som Karin upplevde sig förstå vad författaren menade. Denna bok har fått den positivaste kritiken av dem alla. Till exempel fick den omdömet att den inte var en jobbig faktabok utan skrivet som ungdomar ser på problemet. Under frågan vad författaren skulle kunna göra bättre i boken skiljer sig svaren mellan *Sandor slash Ida* och de andra böckerna. Ingen av läsarna till *Sandor slash Ida* påpekar att boken är för lätt eller att det behövs mer person- och miljöbeskrivningar. *Sandor slash Ida* är den boken som har störst omfång av alla böckerna.

Karin tycker att det är mycket elakt prat mellan ungdomarna. Hon tror att boken utspelar sig på högstadiet och att det är lite mindre skitsnack på gymnasiet. Utifrån intervjuerna förstår jag att ungdomarna i det stora hela är positivt inställda till innehållet i berättelserna, men de tvekar eftersom de inte tilltalas av att den är just en ungdomsbok. De äldre ungdomarna är mer måna om att påpeka att det är en skillnad mellan dem som är lite äldre och de som är yngre. Tova känner att författaren ser *med* Emma i boken *Cell grön* vilket är en av företeelserna som hon gillade i boken. Den motsatta åsikten står Klara för då hon blev chockad av författarens språk som hon upplevde vara icke autentiskt och långt ifrån hur hon skulle ha uttryckt sig. Hur ungdomar uppfattar ungdomsboken skiljer sig mellan de yngre och de äldre, då de äldre mer markerar att de är äldre och inte uppfatta sig själva i lika hög grad tillhöra ungdomsgruppen. Men både de yngre och de äldre vill ha ett mer vuxet tilltal samtidigt som de gillar eller förstår att andra ungdomar kan tänkas gilla de problem och berättelser som tecknas i ungdomslitteraturen. Det finns ett glapp mellan ungdomslitteraturen och vuxenlitteraturen. Formen hos ungdomsböckerna matchar inte denna äldre ungdomsgrupp i åldern 17 till 19 år. En del av ungdomsgruppen får inte litteratur som täcker deras önskan som är att få ungdomslitteratur med mer beskrivningar, men med de berättelser som beskrivs i ungdomsboken. Lundqvist menar att balansgången mellan att boken skall bli litterärt hållbar samtidigt som den engagera den unge som inte är vuxen

är en svår uppgift. Detta är jag benägen att hålla med om då ungdomarna så starkt kritiserade bokens form samtidigt som den engagerade dem.

6.2.3 Vad tycker ungdomarna om de böcker som de läst?

Till största delen blev omdömet för boken *Sandor slash Ida* positivt. Boken är omtyckt av de som läste boken inför i intervjuen. Ord som 'jättebra' och 'tycker väldigt mycket om' förekommer som omdömen. Ett stort engagemang för boken kan ses i de olika uttalande som gjorts och att boken var svår att lägga ifrån sig. Läsarna av boken *Lucia i svart* gillar boken med reservation av Markus, från årskurs ett, som ger ett neutralt omdöme i och med att han har läst både bättre och mycket sämre böcker. Omdömen som 'bra' och 'mycket bra' förekommer. Boken *Den jag är* uppskattas av de yngre medan de äldre är lite skeptiskt inställda. Omdömet för den här boken skiljer sig något mellan de yngre och de äldre ungdomarna. De yngre tycker att boken var bra medan den äldre tycker att boken i det stora hela var bra. Det kriteriet som de anges är att boken var svår att bedöma på grund av att den är kort. Klara menar att boken ger mindre bestående intryck. Anna tyckte inte att boken var bra. En av läsarna anser att boken var skum och syftar på hur Joakim klär sig i mammans kläder. Ungdomarnas omdöme av boken *Cell grön* varierar mellan 'bra' och 'jättebra'. Ungdomarna som läst *Cell Grön* är de som är tveksammast inställda till bokens form då språket var för lätt och boken för kort. Carl menar att den passar bättre till yngre ungdomar.

De flesta ungdomarna gillade att läsa den bok som de läst. Det finns några omständigheter som går att fundera kring här. Många av dem som valde att läsa böcker inför denna undersökning uttrycker att de gillar att läsa skönlitteratur. Det är de erfarenheter som ungdomarna har av litteraturläsning som Malmgren ser är en av de olika företeelser som påverkar ungdomarnas läsning. Malmgren tar även upp den sociala ram som ungdomarna befinner sig i vilket för de här ungdomarna är bland annat att de går på gymnasiet. De finner det svårt att få tiden att räcka till för läsning av skönlitteratur. Många av ungdomarna är erfarna läsare med vilket resulterar i att de kan jämföra sin läsning med tidigare erfarenheter från andra böcker. Den skolsituation ungdomarna befinner sig i spelar in som faktor i hur vana läsare ungdomarna är. Dessa ungdomar läser vid en skola med ett högt betygsintag vilket jag tror innebär att de har mer vana av svårare texter. Den faktorn att urvalet inte var mer än fyra titlar och att någon blev tvungen att välja bok sist gör att de fick läsa en bok som de kanske inte skulle ha valt om de besökt biblioteket. Då är det positivt när ungdomarna faktiskt i så stor utsträckning gillar de böcker de läst. På frågan om ungdomarna gillade boken blir svaret ja, då den största delen av ungdomarna är positiva eller mycket positivt inställda till boken de läst. Några av ungdomarna är tveksam till boken men de skulle oftast kunna rekommendera boken till någon annan, eller så tror de att yngre skulle gilla boken. På några ställen ger ungdomarna uttryck för åsikten att olika delar av berättelsen är skum eller extrem. Som sagts tidigare, ger en av ungdomarna hård kritik till författaren, då hon menar att författaren roar sig på karaktärens bekostnad, då den skriver överdrivet och är otydlig.

7.Slutsdiskussion

Titeln på min uppsats lyder *Är problemen ett problem för ungdomsboken?*, och vad kan då svaret på den frågan bli? Som jag ser det är problemen i sig inte ett problem för ungdomsboken, då dess tänkta läsare gillar att läsa om problemen som de upplever finns i deras värld. Den tanken tror jag inte går emot Sonja Svenssons kritik kring att ungdomsboken är svart, för det är den. Problemet är, som även Svensson påpekar, dess avsaknad av bredd. Detta ämne faller utanför ramen för min uppsats, men kan fungera som förslag till ämnen för kommande uppsatser, då det vore intressant att veta vad ungdomarna tycker om ungdomsböcker som inte innehåller problem eller beskrivningar av en mer lugn omgivning och med ett fokus på andra teman. Efterfrågar ungdomar sådana böcker?

Ungdomsboken har inte riktigt lyckats nå denna målgrupp av läs- och studievana ungdomar som de i min uppsats. De läser i högre grad vuxenlitteratur, vilket jag kan uppfatta som synd då de uppskattar de problem som beskrivs i ungdomsboken, och som de känner finns i sin värld. Ytterligare ett intressant område för andra uppsatser skulle kunna vara att intervjua ungdomar som går på en skola som inte kräver ett högt betygsintag för att se om det finns någon skillnad.

Den kritik som ungdomarna ger ungdomsboken är bland annat att det är mycket svordomar och att boken innehåller många problem och att det i vissa fall känns som att det är en vuxen som var ung för länge sedan som skrivit boken. Kritiken kommer jag att ta med mig i mitt arbete som bibliotekarie. Kan då ungdomsboken fylla ett annat syfte för ungdomarna i de fallen då de inte kan identifiera sig med karaktärerna? Jag tänker på Appleyards resonemang om hur ungdomar i sin läsning försöker se spektrat av vem de själva är, då de provar att se med eller läser om de olika karaktärerna. I dagens postmoderna samhälle som Sernhede menar innebär ett friare skapande av identitet och att identiteten inte längre i så hög grad är förutbestämt efter traditioner, kan en plats där ungdomarna friare kan prova olika roller vara av betydelse. Som det är idag konsumerar ungdomar olika stilar i ett samhälle där olika varumärken får en allt mer betydande roll för identitetsskapandet. Under dessa former skulle ungdomsboken kunna bli ett fritt rum i vilken ungdomar kan prova olika identiteter då de läser om karaktärerna och deras sätt att handskas med sina liv och olika problem. Om ungdomsboken skall kunna få en roll i ungdomarnas identitetsskapande, så anser jag, att det är extra viktigt hur vi vuxna förhåller oss till ungdomsboken och dess innehåll. Jag anser att vuxenvärlden måste försöka balansera på skärningspunkten, så att ungdomsboken inte blir ett rättesnöre om hur vi vuxna vill att ungdomars liv och identitet skall utvecklas, men samtidigt inte lämna ungdomarna helt till sitt eget öde i de svåra problemen som finns i deras liv. Detta är en svår uppgift, där alla som ingår i den cirkel av instanser som boken passerar innan den når ungdomarna och i vilken bibliotekarien utgör en instans, har en viktig roll.

För att de intervjuade ungdomarna skulle vara odelat positiva till ungdomsböckerna tror jag att boken skulle vinna på att skrivas med ett vuxnare tilltal och inte ha så bråttom att lämna beskrivandet av personer och miljö. Jag tror i och för sig inte att det är omfånget i sig som är det viktiga utan att berättelsens skulle kunna kosta på sig att skrivas mer utförligt. De intervjuade ungdomarna är vana läsare något som leder till att de inte i så hög grad tilltalar av allt för lättlästa böcker, men de gillar att läsa om det som finns i deras värld.

8. Sammanfattning

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur ungdomar uppfattar de problem och berättelser som beskrivs i ungdomsboken förstagångs utgiven år 2001. Frågeställningen för uppsatsen är följande:

- Vilka problem beskrivs i den samtidsrealistiska ungdomsboken förstagångs utgiven år 2001?
- I vilken omfattning förekommer dessa problem i den samtidsrealistiska ungdomsboken förstagångs utgiven 2001?
- Hur uppfattar ungdomarna berättelserna och de problem som beskrivs i ungdomsboken?
- Skiljer sig uppfattningarna, angående ovan ställda fråga, mellan ungdomarna i årskurs ett och tre på gymnasiet?
- Vad tycker ungdomarna om att läsa dessa böcker?

I kapitlet 'ungdomsgruppen' har jag på ett sociologiskt och psykologiskt plan försökt att förstå hur det är att vara ung i dagens samhälle. I kapitlet därefter 'ungdomsläsning' presenterar jag statistik om ungdomars läsning samt presenterar tidigare forskning på området. I kapitlet 'ungdomsboken' har jag försökt att teckna en bild av ungdomsbokens historiska utveckling för att läsaren skall kunna placera in dagens ungdomsbok i sitt historiska sammanhang. Jag har även resonerat kring vad som kännetecknar en ungdomsbok samt ungdomsbokens problem och kritik kring ungdomsboken. Här återfinns även tidigare undersökningar som gjorts i ämnet ungdomsboken.

En av de två delarna av mitt empiriska material är omdömena av ungdomsböcker skrivna av lektörerna från Bibliotekstjänst samt de ungdomsböcker som jag närläst. Den andra delen av empirin är att jag genomfört sexton intervjuer med gymnasieelever i årskurserna ett och tre. För att analysera min empiri har jag valt att använda mig av olika delar inom receptionsforskning kring litteratur. Framst har J. A. Appleyards modell över hur människor i relation till texten utvecklas som läsare används. Men jag har även relaterat till Lars- Göran Malmgrens tankar om reception som en företeelse som påverkas av läsarens förväntningar, sociala ram samt erfarenheter. Intervjuerna med ungdomarna visar att de i det stora hela är positivt inställda till boken de läst. De anser att författaren oftast har lyckats med att fånga 'ungdomstanken' som en av ungdomarna uttryckte det. De känner igen sig i berättelsen medan det varierar i grad när det gäller de olika problemen som beskrivs. I jämförelse, är de yngre ungdomarna något mer positivt inställda till boken än sina äldre skolkamrater. De äldre ungdomarna reagerade ofta på bokens form. De gillar berättelser som har en 'ungdomstanke' i vilken de kan känna igen sig i samtidigt som de vill ha mer beskrivningar av miljö och person. Hos ungdomarna uppstod en delad uppfattning om ungdomsboken. Skillnaden låg mellan att de gillar temat i boken samtidigt som de känner att boken är en ungdomsbok och deras känsla av att de snart är vuxna leder till att de vill ha ett vuxet tilltal och inte ett allt för lätt språk eller en allt för okomplicerad handling. Den absolut största majoriteten av ungdomsböckerna utgivna 2001 och presenterade i sambindningshäftena innehöll temat problem. De olika problemen som återfanns i ungdomsböckerna har jag sammanställt i olika kategorier. Vanligt förekommande är att böckerna innehåller flera olika problem. Problemet frånvarande föräldrar är det oftast förekommande temat i böckerna. Huvudpersonerna i berättelserna var oftast flickor. Under rubriken kärlek och sexualitet

var alla utom en av huvudrollskaraktärerna flickor. Flickorna längtade mer efter 'honom'. Det fanns få beskrivningar av rasism och om hur det är att vara nyanländ till ett land.

De böcker som ungdomarna läste inför denna uppsats var problemfyllda; i likhet med de flesta böckerna i sambindningshäfterna. Oftast innehöll böckerna flera problem som droger och alkohol, frånvarande föräldrar, depression. Problem som utomparlamentariska aktiviteter och funderingar kring sin sexuella identitet förekom en gång vardera. Boken *Sandor slash Ida* innehöll många problem, den boken hade ett stort omfång av sidor i jämförelse med de andra böckerna, men fick beröm för sitt träffsäkra sätt att beskriva hur ungdomarna tänkte. Ungdomarna efterlyste mer beskrivningar av människor och den miljö som de befinner sig i; ungdomarna ville läsa mer av berättelsen och om karaktärerna. Ungdomarna gillar temat 'problem' och de tilltalas av ungdomstanken i boken. Det är inte problemen i sig som är ett problem för ungdomsboken, utan att berättelsen inte unnat sig att ta tillräcklig plats. Kritik av ungdomsboken framkom genom att några ungdomar ansåg att boken var extrem i sin beskrivning av problem. En av ungdomarna ansåg att författaren försökte vara ung på ett sätt som inte upplevdes som positivt. Trots kritiken anser jag att författarna lyckats överbrygga den klyfta som Karl Lindqvist menar kan innebära ett problem för författarna, men att denna grupp ungdomar som är i övre tonåren inte i tillräcklig hög utsträckning får litteratur som stämmer överens med deras önskemål angående bokens form.

Litteraturförteckning

Skönlitteratur

Berggren, Mats. Coskun, Bawer (2001). *Sent ute*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Kadefors, Sara (2001). *Sandor slash Ida*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Olsson, Gabriella (2001). *Förförd*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Sandhagen, Ingrid (2001). *Den jag är*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Svensson, Britta (2001). *Lucia i svart*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Wahl, Mats (2001). *Såpa*. Stockholm: Brombergs

Wahldén, Christina (2001). *Cell grön*. Stockholm: Tiden

Facklitteratur

Alfvén- Eriksson, Ann- Marie. (1986). *Brottslingen- villebråd eller medmänniska? Bilden av brottslingen i barn- och ungdomslitteratur mellan åren 1945- 1975*. Stockholm: Rabén & Sjögren. Diss.

Appleyard, J.A (1994). *Becoming a reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.

Badersten, Inge. Kvist, Inge. Mählqvist, Stefan. Rosendahl, Hans (1971). *Ungdomsläsning och ungdomslitteratur*. Stockholm: Utbildningsförlaget.

Böcker och AV-media (2001). Häfte 1-24. Bibliotekstjänst.

Boëthius, Ulf (1994). Barnlitteratur och vuxenlitteratur. *Konsten att berätta för barn/ Gunnar Berefelt.*- s. 7-23. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet.

Chambers, Aidan (1987). *Om böcker*. Stockholm: Norstedts Förlag. Orginaltitel: Booktalk

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. Orginaltitel: The Good Research Guide- for small- scale social research projects.

Edström, Vivi (1980). *Barnbokens form: En studie i konsten att berätta*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

- Edström, Vivi (1992). Den barnlitterära texten *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen*/ Maria Nikolajeva.- s. 13-22. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet.
- Edström, Vivi & Hallberg, Kristin (1984). *Ungdomsboken: Värderingar och mönster*. Stockholm: Liber
- Elmfeldt, Johan. (1997) *Läsningens röster. Om litteratur, genus och lärarskap*. Stockholm/ Stehag. Brutus Östlings Bokförlag Symposion diss
- Erikson, Erik Homburger (1985). *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur & Kultur. Originaltitel: The life cycle completed.
- Furuland, Lars (1994). *Ungdomslitteraturen: historik, kommentar, texturval*/ Lars Furuland & Mary Ørvig & Sonja Svensson.- Stockholm: Rabén & Sjögren. (Ord och bilder för barn och ungdom III).
- Furuland, Lars (1994): *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen: en debatt och analys*/ Lars Furuland & Mary Ørvig.- Stockholm: Rabén & Sjögren.- (Ord och bilder för barn och ungdom II). Första tryckningen 1986
- Goldinger, Barbro (1995). *Tonårstiden: Utvecklingen från förpuberttet upp till vuxen ålder*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Hedén, Birger (1998). Det jämlika tilltalet: Ungdomsboken från 40- till 90- tal *Läs mig sluka mig*/ Kristina Hallberg. s. 161-180.- Stockholm: Natur och kultur.
- Holland , Norman N (1968). *The dynamics of literary respons*. Oxford: Oxford university press.
- Humble, Julius (1994). Ur vår tids ungdomsläsning. *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen: en debatt och analys*/ Lars Furuland & Mary Ørvig s. 55-57.- Stockholm: Rabén & Sjögren.- (Ord och bilder för barn och ungdom II). Första tryckningen 1986
- Hultén Sonne, Lena. (1997). Både Bullen och Röda rummet sviker ungdomsboken. Stockholm: *Abrakadabra* nr.3
- Klingberg, Göte (1969). *Barn- och ungdomslitteraturforskning: Område- metoder-terminologi*. Göteborg: Lärarhögskolan.
- Kåreland, Lena (2001). *Möte med barnboken*. Uppsala: Natur och kultur.
- Lindqvist, Karl (1996). Sucken och smällen: Författaren, texten och den unga läsaren *Konsten att berätta för barn*/ Anna Banér s. 39-59.- Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet.
- Lindstam, Birgitta (1982). *Själv mordet som problemlösning: En studie i 1970-talets ungdomsbok*. Stockholm: Centrum för barnkultur forskning Akademilitteratur.

Lundqvist, Ulla (1994). Behövs ungdomsboken? *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen: en debatt och analys*/ Lars Furuland & Mary Ørvig. s. 301-305.- Stockholm: Rabén & Sjögren.- (Ord och bilder för barn och ungdom II). Första tryckningen 1986

Lundqvist, Ulla (1994). *Tradition och förnyelse svensk: Svensk ungdomsbok från sextioital till nittioital*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lundqvist, Ulla (1988). *Bland grottbjörnar, törnfåglar och monster*. Lund: Bibliotekstjänst.

Lundqvist, Ulla (1996). Varje tid har sin fasa: 90- talets ungdomsbok fortsätter tänja gränserna. *Abrakadabra* nr. 2

Malmgren, Lars- Göran (1986). *Den konstiga konsten: Om litteraturläsning och litteraturpedagogik*. Studentlitteratur. Lund

Malmgren, Lars- Göran (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet*. Lund: Studentlitteratur.

Møller Kristensen, Sven (1994). Bedömning av barnböcker. *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen: en debatt och analys*/ Lars Furuland & Mary Ørvig. s. 99-105.- Stockholm: Rabén & Sjögren.- (Ord och bilder för barn och ungdom II). Första tryckningen 1986

Nikolajeva, Maria (1998). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Sernhede, Ove (1996). *Ungdomskulturen och de andra: Sex essäer om ungdom, identitet och modernitet*. Göteborg: Daidalos.

Svensson, Sonja (1996). Dödspolare, skuggmän och förlorade fäder: Idyllfobin i ungdomsboken. *Berefelt Konsten att berätta för barn*/ Anne Banér. s. 263-278.- Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholmsuniversitet.

Svensson, Sonja (1981). Ett släkte för sig: Om åldersbarriärer i den svenska ungdomsboken 1950- 1975. *Kring den svenska ungdomsboken: Analys debatt handledning*/ Ulla Lundqvist, & Sonja Svensson s. 11-61.- Stockholm: Natur och kultur

Svensson, Sonja (1996). Risk att ungdomsboken närmar sig populärkulturen Stockholm: *Abrakadabra* nr.1

Thomson, Jack. (1987). *Understanding teenagers reading: Reading processes and the teaching of litteratur*. Norwood: Australian Association for the Teaching of English

Toijer- Nilsson, Ying (1997). Den abdikerade flickbokshjälten Stockholm: *Abrakadabra* nr.1

Toijer- Nilsson, Ying (1976). *Tro och otro i modern barnlitteratur*. Stockholm: Verbum.

Zetterlund, Angela (1997). *Utvärdering i folkbiblioteket*. Göteborg: Valfrid.

Waluszewski, Carin (1997). *Den realistiska ungdomsboken 1994- 1997: En motiv och läsarundersökning*. Mitthögskolan: Institutionen för Kultur och humaniora, Mitthögskolan.

Wennerlund, Staffan (1994). Utslätade tonårsromaner lockar sällan till läsning. *Utblick över barn- och ungdomslitteraturen: en debatt och analys*/ Lars Furuland & Mary Ørving.- Stockholm: Rabén & Sjögren.- (Ord och bilder för barn och ungdom II). Första tryckningen 1986

Westin, Boel (1988). *Böcker skall blänka som solar*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Rapporter

Nordiska Dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning. (1996). *Tidningen och boken i det nya medielandskapet*. Göteborg: NORDICOM- Sverige.

SOU 1997:141. (1997). *Boken i tiden: Betänkande av utredning om boken och kulturskriften*. Stockholm: Fritze

Statens kulturråd. (1997). *Kulturbarometern i detalj: Tema litteratur och bibliotek 1997:1*. Stockholm: Statens kulturråd

BILAGA

INTERVJUMANUAL

- Ålder

Allmänna frågor om boken som ställts till alla ungdomarna

Jag undrar.....

- om det är något speciellt som du gillade i boken?.
- om det var något du inte gillade?
- om författaren skulle fråga dig vad som skulle kunna göras bättre i boken, vad skulle du säga då?

Läsvanor

- har du läst böcker som liknar den här? Vilka?
- är det något du gillar? Se föregående fråga.
- läser du andra böcker? Vuxenlitteratur?

Frågor

- känns historien i boken trovärdig?
- om du skulle beskriva boken för en kompis vad skulle du säga då?
- vad tycker du om slutet?
- kan du identifiera dig med någon i boken?
- finns det något som vi inte har berört, men som bör tas med tycker du?
- vad tycker du om boken, bra/ dålig?
- tror du att karaktärerna i boken kan finnas i verkligheten?

Specifika frågor om boken *Sandor slash Ida*

- hur du uppfattar Sandor respektive Ida som person?
- Idas bor med sin mamma, hur tycker du deras relation verkar fungera?
- mamman? pappan?
- Ida liv, hur ser du på hennes förhållande till killar/ kompisar?
- hur uppfattar du beskrivningen av Idas festande (*rökning av hasch och drickande av alkohol*)?

- Sandor känner sig utanför 'gänget', men upplever sig som en del av det när han är full. Hur ser du på det?
- hur uppfattar du Sandors föräldrar?

Specifika frågor om boken *Lucia i svart*

- Abra som person?
- beskrivningen av Abras relation till mamman och den avlidna pappan?
- historien av Abras livssituation?
- Abras kompis har alkoholproblem. Hur uppfattar du om den episoden i boken?
- hur upplever du beskrivningen av Abras relationer till killarna Mats, Stefan och Jonny?
- Abra festar på, alkohol, hur upplever du den historien?
- hur uppfattar du Abras arbetssituation?

Specifika frågor om boken *Den jag är*

- hur uppfattar du Joakim och Hanne som personer?
- hur uppfattar du Joakims relation till föräldrarna?
- hur uppfattar du berättelsen om hur Joakim klär sig i mammans kläder?
- är beskrivningen av hur Joakim klär sig i sin mammas klänning trovärdig?
- när Joakim 'kommer ut' med att han är transvestit, hur uppfattar du den episoden?
- Hannes relation till sin tjejkompis och till Joakim, vad säger du om den?
- Hanne tog hand om sin mormor, medan föräldrarna hade annat för sig?

Specifika frågor om boken *Cell grön*

- hur uppfattar du Emma och Jakob som personer? Deras relation?
- vad tycker du om Emma och Jacobs relation till sina föräldrar?
- Emma vill bli veterinär, slutar skolan när hon träffar Jakob?
- Emmas relation med kompisen Moa, vad säger du om den?
- Emma hamnar i fängelse?
- hur uppfattar du veganernas agerande?
- Emma hamnar i fängelse, hur uppfattar du den delen av berättelsen?